

29 maj

Debatter m. m.

Fredagen den 29 maj	Sid.
Den ekonomiska politiken, m. m.	4
Om begränsning av den offentliga sektorns tillväxt, m. m.	73
Om anläggande av en rekreationsort i Vindelådalen	76
Svar på interpellationer:	
av herr Pettersson, Karl, (m) ang. kreditvårigheter m. m. för företag inom det s. k. stödområdet	82
av herr Stefanson (fp) ang. kredit situationen för mindre och medelstora företag	84
Svar på enkel fråga av herr Brundin (m) ang. ökningen av antalet företagskonkurser till följd av kreditåtstramningen	84
Enkammarriksdagens personal- och förvaltningsorganisation, m. m.	90
Värdering av djur vid övergång till bokföringsmässig redovisning av jordbruksinkomst	95
Riksdagstrycket	98
Vissa trafiksäkerhetsfrågor	100
Allmänna vatten- och avloppsanläggningar	109
Anföranden i anledning av vårsessionens avslutning	114

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 29 maj	
Statsutskottets memorial nr 138, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden, m. m.	3
— utlåtande nr 139, ang. utgifter på tilläggsstat III: avskrivning av nya kapitalinvesteringar	3
— nr 140, ang. anslag till avskrivning av nya kapitalinvesteringar, m. m.	3

	Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 45, ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1970/71, m. m.	4
Bankoutskottets utlåtande nr 54, över motioner ang. komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1970/71, m. m.	73
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 47, om anläggande av en rekreationsort i Vindelådalen	76
Utrikesutskottets memorial nr 13, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	90
Sammansatt konstitutions- och bankoutskotts utlåtande nr 1, ang. enkammarriksdagens personal- och förvaltningsorganisation ..	90
Bevillningsutskottets betänkande nr 46, ang. ändring i lagen om ändring i kommunalskattelagen, m. m.	95
Bankoutskottets utlåtande nr 39, ang. besvär över beslut av riksdagens organ	98
— memorial nr 45, ang. granskning av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet och förvaltning	98
— utlåtande nr 47, ang. flyttning till Skövde av riksbankens avdelningskontor i Mariestad	98
— nr 48, ang. riksdagstrycket	98
— nr 49, ang. utnyttjande av ADB i riksdagsarbetet	99
— nr 50, i anledning av skrivelse från Nordiska rådets svenska delegation ang. vissa anslagsöverskridanden m. m.	99
— nr 51, ang. regleringen av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.	99
— nr 52, ang. berättelse för Nordiska rådets adertonde session ..	100
— memorial nr 53, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	100
Första lagutskottets utlåtande nr 45, ang. ändring i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt	100
Tredje lagutskottets utlåtande nr 52, ang. vissa trafiksäkerhetsfrågor, m. m.	100
— nr 54, ang. allmänna vatten- och avloppsanläggningar, m. m. ..	109
— nr 55, ang. ändring i byggnadsstadgan	111
— nr 56, ang. tvångsförvaltning av bostadsfastighet, m. m.	112
— memorial nr 57, ang. uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden m. m.	112
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 46, om åtgärder för att bereda de äldre sysselsättning och trygghet, m. m.	112
— memorial nr 48, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	112
Statsutskottets memorial nr 141, ang. tilläggsstat II och tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1969/70	112
— nr 142, ang. statsregleringen för budgetåret 1970/71	112

Fredagen den 29 maj

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollen för den 21 in-
nevarande månad.

Upplästes ett till kammaren inkom-
met protokoll, så lydande:

År 1970 den 29 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt § 26 riksdagsstadgan utse ledamot i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond för återstående del av valperioden den 1 april 1968—den 31 mars 1971 efter professor Ingvar Svennilson, som den 21 april 1970 erhållit befrielse från uppdraget att vara ledamot i nämnda styrelse, jämte suppleant; och befanns efter valets slut hava blivit utsedd till

ledamot

för återstående del av valperioden den 1 april 1968—den 31 mars 1971:

herr Holm, Johan Lennart, general-
direktör med 40 röster;

suppleant för herr Holm, J. L.

herr Bentzel, Ragnar H:son, professor
med 40 röster.

Nils Odhe *Fritz Börjesson*
Per Jacobsson *Ragnar Sveningsson*

På framställning av herr talmannen beslöts att det nu upplästa protokollet skulle läggas till handlingarna även som att riksdagens kanslideputerade genom utdrag av protokollet skulle underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelse till Ko-

nungen med anmälan om det förrättade valet.

Justerades ett protokollsutdrag.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 138, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden, m. m.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls utskottets berörda hemställan, varefter memorialet företogs till avgörande punktvis.

Vad utskottet i förevarande memorial hemställt bifölls.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1969/70 i vad avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar.

Jämväl beträffande detta utlåtande hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1970/71

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

till avskrivning av nya kapitalinvesteringar, m. m.

Utskottet hade även beträffande detta utlåtande hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls utskottets berörda hemställan.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 45, angående beräkning av bevillingarna för budgetåret 1970/71, m. m., jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen 1970 bland annat framlagt en preliminär beräkning av statsinkomsterna för budgetåret 1970/71 (bil. 1: finansplanen). I kompletteringspropositionen 1970: 120 hade Kungl. Maj:t gjort en förnyad beräkning av statsinkomsterna och i anslutning därtill föreslagit, att riksdagen skulle besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för budgetåret 1970/71 med 100 procent av grundbeloppet.

Kompletteringspropositionen hade i sistnämnda del hänvisats till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet förehaft

dels de likalydande motionerna I: 377, av herr *Werner*, och II: 418, av herr *Hermansson m. fl.*, såvitt nu vore i fråga,

dels de likalydande motionerna I: 1053, av herr *Werner*, och II: 1216, av herr *Hermansson m. fl.*, såvitt nu vore i fråga,

dels ock de likalydande motionerna I: 1245, av herr *Bohman m. fl.*, och II: 1459, av herr *Holmberg m. fl.*

I motionerna I: 1245 och II: 1459 hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära sådana ändringar i den statliga beskattningen, att den enskildes arbets- och sparvilja stimulerades.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte — med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 120, såvitt densamma hänvisats till bevillningsutskottet — besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen (1947: 576) om statlig inkomstskatt, skulle för budgetåret 1970/71 ingå i preliminär skatt med 100 procent av grundbeloppet;

B) att riksdagen måtte avslå följande motioner, nämligen

1) I: 377 och II: 418, såvitt motionerna behandlats i detta betänkande,

2) I: 1053 och II: 1216, såvitt motionerna behandlats i detta betänkande,

3) I: 1245 och II: 1459;

C) att bevillingarna för budgetåret 1970/71 måtte beräknas på sätt under punkten närmare angivits.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Gösta Jacobsson* (m), *Karl Pettersson* (m) och *Magnusson* i Borås (m), vilka på åberopade grunder ansett, att utskottet bort under B 3 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 1245 och II: 1459 anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana ändringar i den statliga beskattningen, att den enskildes arbets- och sparvilja stimulerades;

2) av herrar *Tistad* (fp), *Sundin* (cp), *Levin* (fp) och *Vigelsbo* (cp), fru *Nettelbrandt* (fp) samt herr *Sundkvist* (cp), vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr talmannen yttrade, att vid överläggningen angående förevarande betänkande jämväl finge beröras bankoutskottets utlåtande nr 54.

Herr **BOHMAN** (m):

Herr talman! I kammarens skattedebatt för några veckor sedan inledde finansminister Gunnar Sträng ett meningsutbyte med mig som kom att bli tämligen ensidigt på grund av den begränsade replikrätten. De frågor som finansministern då berörde har allmän-ekonomisk betydelse och hör i själva verket till dagens debatt, och jag vill därför anknyta till dem. Jag syftar då främst på finansministerns hårda kritik av oppositionens, som det brukar heta, "illvilliga förtal" av vår ekonomi.

"Jag blir", sade finansministern bl. a., "irriterad närmast därför att dessa aningslösa, obetänksamma och, om jag så får säga, dåligt underbyggda och med ganska fula bevekelsegrunder spridda uttalanden kan ställa till en del besvär. Inte därför att det finns något sakligt underlag för dem, men om man spottar länge på en sten så blir den ju våt." Och enligt oppositionen är ju landet "strax före ett val alltid intill vanvett illa skött".

Den attityd som ett sådant här uttalande uttrycker är på något sätt betecknande för regeringen Palme. Den tycks vilja fränkänna oppositionen rätten att bedriva den kritiska granskning av de ekonomisk-politiska förhållandena i vårt land som det är ett demokratiskt oppositionspartis skyldighet att utöva. Den bygger också uppenbarligen på den uppfattningen att kritik som pekar på mera pessimistiska alternativ än av staten sanktionerade prognoser är moraliskt anstötlig, en slutsats som för övrigt professor Erik Lundberg drog i en mycket balanserad och intressant artikel i Dagens Nyheter i förrgår.

Jag vill personligen bestämt hävda att även bedömningar som inte sanktioneras av finansdepartementet måste

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. få föras fram och debatteras på allvar. Illa skulle oppositionen sköta sina uppgifter, om den på grund av något slags blygsamhet eller falsk solidaritet överlät åt regeringen ensam att bedöma läget och att betygssätta sina egna åtgärder. Det finns därför skäl att anta den utmaning som finansministern gjorde för 14 dagar sedan och gå in i ett sakligt meningsutbyte, huruvida det är berättigat att, såsom brukar göras gällande i den allmänna debatten, i dag tala om ett sviktande förtroende för regeringens ekonomiska politik eller om sådant tal enbart utgör fult förtal.

Jag hävdar att vi behöver en sådan debatt, bl. a. för att rensa bort en del ogräs och även för att dämpa överdrivna farhågor och för att få till stånd förutsättningslösa diskussioner om de problem som svensk ekonomi obestriddligen brottas med. Syftet måste bl. a. vara att upplysa och förbereda opinionen på de åtgärder som kan bli ofrånkomliga för att rätta till det som är vrängt i dag.

Låt mig för säkerhets skull, herr industriminister och ställföreträdare för finansministern i denna debatt, betona att Sveriges ekonomi är i grunden god. Vårt näringsliv är effektivt och konkurrenskraftigt. Produktions- och produktivitetsutvecklingen har under 1960-talet varit framgångsrik. Teknik, initiativkraft och arbetslust ligger fortfarande på en hög nivå, och vår levnadsstandard är som vi alla vet generellt sett högre än i flertalet andra industriländer. Trots detta avtecknar sig i dag oroande problem på bildrutan, oroande framför allt därför att de pekar mot en annan utvecklingstrend än den som har varit rådande under efterkrigstiden och som skapat den slagkraft och den stabilitet som jag nyss apostroferade. Det är detta som inger bekymmer. En mer pessimistisk bedömare skulle kunna göra gällande att vi nu befinner oss vid en vändpunkt, att den positiva utvecklingen alltså har kulminerat och att vi nu har att räkna med en regress.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Det behöver inte vara på det sättet. Det beror i stor utsträckning på oss själva. Om vi är beredda att dra konsekvenserna av realistiska bedömningar, behöver framtidsprognosen inte bli så negativ som den ibland kan te sig. Men om vi ägnar oss åt dagdrömmeri och politiskt önsketänkande — och vissa av regeringens uttalanden ger anledning till farhågor i den riktningen — då blir förutsägelseerna inför 1970-talet betydligt pessimistiska.

Låt mig citera ur den reviderade finansplanen: "Trots den gynnsamma exportutvecklingen kvarstår det underskott i bytesbalansen, som började uppträda i mitten av 1960-talet. — — — De strukturella och långsiktiga förändringarna i vår ekonomi har lett till att vi successivt fått en högre importbenägenhet, både på vissa varuområden och — framför allt — i fråga om tjänstutbytet med utlandet. — — — Bytesbalansens problem måste angripas med en långsiktigt verkande politik, som inte kan förväntas ge omedelbara utslag. — — — Den restriktiva penning- och kreditpolitiken består. Efterfrågan inom investeringssektorn stramas dessutom at. — — — Det finns symptom på vissa spänningar i samhällsekonomin. Den ökande takten i prisstegringarna måste mötas med effektiva motåtgärder. — — — De senaste årens utveckling har dessutom lärt oss hur snabbt det ekonomiska klimatet förändras och hur intimt sammanbunden vårt lands ekonomi är med variationerna i den internationella konjunkturen. — — — Redan ett realiserande av de i årets långtidsbudget beräknade utgifterna skulle i stort sett omöjliggöra varje ny reform eller höjning av ambitionsnivån. En oundgänglig förutsättning för en fortsatt reformverksamhet på vissa väsentliga områden är att en omprövning och nedskärning sker inom olika existerande utgiftsprogram."

Kammararens ledamöter känner igen dessa rader. De är — det skall jag gärna erkänna — lösryckta ur sitt sam-

manhang med mera optimistiska uttalanden, men det minskar inte bärkraften i och för sig och än mindre allvaret i den bild som de tecknar av vår ekonomiska framtid.

Det har, herr talman, *inte* tidigare inträffat att vårt valutaläge så tydligt bevisat att vår ekonomi är i obalans. Vi har år efter år registrerat tendenser i den riktningen men har nu fått en påtaglig bekräftelse på att vi lever över våra tillgångar och att det krävs genomgripande åtgärder för att åstadkomma en bestående ändring.

Det har *inte* tidigare hänt att vårt land mitt i en högkonjunktur, som tar i anspråk hela vår produktionskapacitet och då vi kan sälja långt mer än vi kan producera, tvingas inte bara registrera ett växande valutaunderskott utan också föra en så restriktiv kreditpolitik att främst de importkonkurrerande små och medelstora företagen i stor utsträckning råkar i allvarliga betalningssvårigheter. Och likviditetskrisen drabbar dem i ett läge då regeringen och Landsorganisationen äntligen börjat komma underfund med att en, kan vi säga, perfektionistisk strukturrationalisering av det svenska näringslivet inte ostraffat kan bedrivas hur snabbt och hur hårdhänt som helst — hur berättigad den än må vara från teoretiska utgångspunkter.

Det har *inte* heller tidigare inträffat att kapitalbalansens underskott, även om det visat sig vara mindre än vi trodde i början av året, under en högkonjunktur bidragit till att späda på valutautflödet.

Det är *inte* heller lätt att finna motsvarigheten till dagens förväntningar, manifesterade bl. a. av LO-chefen själv, om högt uppdrivna lönekrav ägnade att ytterligare skärpa den bristande balansen i ekonomin.

Och slutligen — det har *inte* heller tidigare förekommit att utomstående bedömare och ekonomer gjort så entydiga påtagligt dämpade uttalanden rörande 1970-talets förväntade ekonomiska ut-

veckling i vårt land. Jag kan bl. a. hänvisa till finansdepartementets egen planeringschef, Erik Höök.

Jag vill särskilt uppehålla mig vid dessa bedömningar, eftersom de knappast kan beskyllas vara påverkade av partipolitiska strävanden. Det borde därför finnas större anledning för regeringens företrädare att gå in i ett sakligt bemötande av dem än man måhända har ansett vara nödvändigt då det har gällt uttalanden av mig och oppositionen i övrigt.

Dessa uttalanden inregistrerar att vår produktions- och produktivitet utveckling som jag nyss sade har varit tillfredsställande under det förflutna decenniet, ehuru inte lika god som den i andra OECD-länder, framför allt inte under slutet av 1960-talet då vårt land låg under den genomsnittliga öknings-takten. De pekar emellertid alla på olika faktorer som gör en lika löftesrik trend under det kommande decenniet mindre trolig. De hänvisar till att bristen på arbetskraft, förkortad arbetstid, ökande frånvarofrekvens och servicesektorns tillväxt kommer att skapa svårigheter då det gäller att tillgodose sysselsättnings-behovet i industrin och därmed öka kraven på kapitalkrävande rationaliseringsåtgärder. Den utvidgning av vår exportkapacitet som behövs — vilket finansministern starkt understryker — för att komma till rätta med betalnings-problemen skulle därmed försvåras eller i varje fall kräva alldeles speciella insatser. Det är inte uppmuntrande ur valutapolitisk synvinkel att utvecklingen tenderar till ett ökat tvång för svensk industri att förlägga anläggningar utomlands. Den förväntade investeringsverksamheten i industrin pekar visserligen i år på en återhämtning efter de senaste årens påtagliga stagnation eller nedgång. Hur stor återhämtningen blir är svårt att ange, eftersom underlaget för slutsatser alltiämt är bristfälligt. De hårda kreditrestriktionerna måste få konsekvenser för nyföretagande och framför allt, som jag nyss sade, för den

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
mindre och medelstora företagsamheten. Tidigare prognoser om de industriella investeringarnas tillväxt under året förefaller mig i dag därför vara väl optimistiska.

Men även om de positiva förhoppningarna för året skulle kunna infrias tyder nu tillgängliga planer på en kraftig nedgång av dessa investeringar redan i början av perioden 1971—1975. Visst brukar långsiktiga investeringsplaner tas till i underkant när det gäller ett längre skede, det vet vi alla av erfarenhet, men även om man tar hänsyn till det är investeringsprognoserna alltför låga för att vi skall kunna slå oss till ro.

Studerar vi, herr talman, dessa analyser mot bakgrund av 1960-talets gynnsamma utveckling och det investeringsbehov som vårt land med hänsyn till de förhållanden jag nyss nämnde har, blir framtidsbedömningen — om man nu skall vara försiktig — i varje fall inte optimistisk. Det borde vi kunna vara överens om.

Finansministern har liksom övriga representanter för regeringen, särskilt under den senaste tiden i sina internationella jämförelser hänvisat till att vårt land i kronor och ören räknat per capita har bruttoinvesteringar som överträffar till och med, har man sagt, Förenta staternas. Sådana jämförelser är riskabla, eftersom de är ägnade att ge en felaktig bild av både behov och utvecklingstendenser. Det kan därför vara skäl i att påminna om att Sverige visserligen under andra världskriget, då flertalet konkurrentländer som bekant sysslade med andra ting, byggde upp en produktionskapacitet och höjde sina reallöner så att vi vid krigets slut kom att ligga i täten, vilket vi inte hade gjort före kriget. Det försprång, den höga investeringsnivå som vi då uppnådde i det svenska näringslivet och det väsentligt högre löneläget ställer emellertid, i motsvarande mån, större anspråk när det gäller förnyelsen av våra tillgångar än fallet är i länder med mindre

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

absoluta kapitaltillgångar och lägre löner.

Vi vet också att vi i vårt land slår ut gammalt kapital snabbare nu än vi gjorde tidigare. Det ställer större krav på reinvesteringarnas andel av både bruttoinvesteringarna och våra samlade resurser. Det är i detta sammanhang som de relativa siffror vi har brukat ange spelar en roll, eftersom de återger utvecklingstendenserna och pekar på vad vi har att vänta i fortsättningen. Det kostar som bekant mer, herr talman, för att ta en mer jordnära liknelse än att tala generellt om industriinvesteringar, att äga och underhålla en bil än en trampcykel. Det ställs alltså större krav på reparations- och förnyelsekapital i ett land med höga löner och hög bruttonationalprodukt än fallet är i andra länder, om inte en framgångsrik utveckling skall vändas i sin motsats. De större anspråken gäller för övrigt inte bara investeringssektorn. De gäller alla andra sektorer också.

Avgörande för 1970-talets utveckling i vårt land kommer alltså att bli vår vilja och förmåga att genom en realistisk ekonomisk politik tillse att vi får tillräcklig handlingsfrihet. Det kräver i sin tur att politiken inriktas på att göra både arbetskrafts- och investeringsresurser tillgängliga för en fortgående förnyelse och utbyggnad av vår industriella kapacitet. Och detta förutsätter ett samarbete mellan statsmakter och näringsliv byggt på förtroende, på ömsesidigt förtroende. Att peka på dylika betingelser för vår framtida välståndsökning kan verkligen inte rubriceras som svartmålning — eller hur herr statsminister? — även om hänvisningarna görs av en representant för oppositionen. Om jag vore i finansministerns kläder — det skulle kanske se rätt lustigt ut — skulle jag iaktta betydligt större försiktighet och inte beteckna dylika hänvisningar som aningslösa, obetänksamma och dåligt underbyggda, ty sådana beskyllningar slår tillbaka hårt.

Det avgörande för det allmänna för-

troendet för vår ekonomi både inom landet och utomlands är inte mer eller mindre återhållsamma kommentarer som görs i olika läger här hemma, utan de obestridliga fakta som utvecklingen redovisar. Kejsarens nya kläder är dåligt ägnade att dölja dagens realiteter.

Låt mig, herr talman, sammanfattande ställa några frågor:

1) Vittnar det om sund ekonomi då valutareserven varje år avtappas?

2) Vittnar det om en stark ekonomi att det rika Sverige tvingas föra en kreditpolitik, i sin hårdhet utan motstycke under efterkrigstiden?

3) Vittnar det om ekonomisk planmässighet och konsekvens att söka bota övertryck i ekonomin med improviserade åtgärder som den 25-procentiga investeringsavgiften på s. k. mindre angelägna byggnadsobjekt?

4) Vittnar det om en stark ekonomi då vårt land, ett av de i valutahänseende tio betydelsefulla länderna i Europa, plötsligt tvingas kräva dispens från OECD:s regler om fria kapitalrörelser mellan länderna, en dispens vilken som bekant gäller bara ett år och löper ut nu i höst? Vad sedan?

5) Ger det anledning till självsäkra, optimistiska förhoppningar att för året behöva räkna med den näst Storbritannien lägsta ekonomiska tillväxttakten bland alla jämförbara industriländer?

Herr talman! I den ekonomiska omvärld som vårt land är beroende av drar man slutsatser av sådana här fakta. Man gör det säkerligen också i den direkt ansvariga regeringskretsen, men man vill helt inte tala om vart de slutsatserna leder. Om finansministern själv skulle vara okunnig om omvärldens bedömning av Sveriges ekonomi i dag och om den förändring i dess bedömning av vår ekonomiska styrka som faktiskt har skett under det senaste året, så borde i varje fall industriminister Krister Wickman, som ju brukar fungera som vår ekonomiske utrikesminister, kunna veta bättre. Regeringens ledamöter läser ibland utländska tid-

ningar, får jag hoppas. Den internationella ekonomiska fackpressen lär väl också kunna ge en viss ledning. OECD kan näppeligen beskyllas för att vara köpt av den svenska oppositionen, då denna organisation för någon månad sedan redovisade en mycket kritisk rapport om vår ekonomi.

Det är alltså *fakta* — inte löst prat — som utgör underlag — underlag säger jag — för det bristande förtroende för regeringens politik som har börjat komma till uttryck inte bara i det svenska näringslivet utan också på andra håll i det svenska samhället. Den förtroendeklyfta som mot denna bakgrund har börjat växa fram mellan statsmakter och företagsamhet har ytterligare accentuerats av andra företeelser av mera psykologisk-politisk art. Hur många lugnande uttalanden finansministern än känner sig manad att göra av omtanke om svensk ekonomi, så har de mera långsiktigt ideologiskt betingade aktionerna mot enskild företagsamhet från regeringspartiets sida skapat en allmän oro och osäkerhet utan motsvarighet tidigare. Den vänsterradikala, delvis hysteriska, kampanjen mot blandekonomins konsumtionssamhälle, miss-tänkliggörandet av företagsamhetens bevekelsegrunder och handlande, kraven att bryta "kapitalets makt" genom att begränsa besluts- och vinstmöjligheter, har naturligtvis utgjort resonansbotten. Jag vill inte säga att det är regeringen eller regeringspartiet som direkt har styrt denna utveckling. Den har skapat resonansbotten. Med rätt eller orätt — med orätt hoppas jag — har framför allt små och medelstora företag, inte minst familjeföretagen, trots sig kunna märka att hetskampanjen mot fri företagsamhet mött förståelse och sympati i regeringen närliggande kretsar. Intervjuer med socialdemokratiska riksdagsmän och regeringsledamöter om utvidgade socialiseringsåtgärder, som får tas för vad de är värda, den intensiva inköpsverksamhet som AB Statsföretag och andra liknande företag bedriver,

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
industriministerns framtidsvisioner av den statliga sektorns expansion, inplaceringen av statliga rapportörer i bankernas styrelser — allt detta kan naturligtvis inte undgå att påverka framtidsbedömningar och beslut hos ett stort antal människor, som eljest skulle vara beredda att satsa initiativkraft och pengar i skapande och ytterligare samsättningsbefrämjande insatser. Tjänar det någonting till i fortsättningen? frågar man sig i allt vidare kretsar. Det är kretsar som konkret upplever hur höjda skatter, hur hårdare kreditrestriktioner och hur ett skärpt internationellt konkurrens klimat kräver växande arbetsinsatser, växande insatser av kapital och större påfrestningar för dem och deras anställda. Detta vet naturligtvis regeringen, det måste regeringen veta, om dess ledamöter inte lever helt isolerade i sitt kanslihus, i sitt glashus. Det finns i dag, herrar statsråd, en förtroendeklyfta utan motsvarighet tidigare under efterkrigstiden. Hur bred den är är svårt att ange, men att vi tidigare inte haft motsvarighet till den är obestridligt.

Det är, menar jag, allas vår uppgift att överbrygga den här klyftan, bl. a. för företagens och de anställdas skull. Om vi skall kunna lösa morgondagens utvecklingsproblem och behålla och förstärka vårt välstånd och infria gjorda åtaganden, då fordras det öppen diskussion och realistiska åtgärder, inte dimbildning, och regeringen bär ett stort ansvar. Det är nämligen den som skall ta initiativet till de åtgärder som är nödvändiga för att återställa förtroendet. Det räcker inte att finansministern då och då gör lugnande, besinnande deklamationer. Folk är inte i dag övertygade om att finansministern har en lika stark ställning i regeringen Palme som han hade i regeringen Erlander, och det räcker för övrigt inte med att bara tala. Det fordras handling för att återställa de goda förbindelser som landet behöver för att lösa framtidens ekonomiska problem.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

I stället fortsätter regeringspartiet att utmana i handling. Det är kanske en liten fråga jag berör, men den är på något sätt signifikativ. Härondagen tillsatte exempelvis industriministern en delegation för att långsiktigt utreda frågor som berör de mindre och medelstora företagen och att diskutera bättre statliga och privata service- och stödåtgärder av olika slag. Därom är naturligtvis ingenting att säga, det är bara bra. Men då man studerar delegationens sammansättning finner man att där icke finns en enda företrädare för oppositionen, icke en enda representant för de företagare som är direkt berörda av de åtgärder som här kan komma i fråga. Skulle man inte ha kunnat kosta på sig ens gesten att i det allmänna förtroendets intresse ha tagit med en företrädare för dessa grupper?

Herr talman! Det andra avsnitt i finansministerns anförande i skattedebatten som jag vill anknyta till är hans uttalande om sparandeutvecklingen. Jag lovade uttryckligen att göra det och att bemöta det uttalandet här i dag. Även om finansministern inte är här nu — han är upptagen i andra kammaren — har de frågor som vi diskuterade ett sådant allmänt intresse att debatten för den skull bör fortsätta.

Bakgrunden till finansministerns inlägg var den redovisning jag lämnade om hushållssparandets alltför negativa utveckling under de senaste åren och de slutsatser för kapitalbildning och utveckling över huvud taget som jag drog av denna tendens i folkhushållet, ny sedan 1965. Jag byggde slutsatserna på den uppfattningen, som jag tror stöds av alla ekonomer, nämligen att hushållssparandet är av väsentlig betydelse för finansieringen av tillskottet till vårt realkapital, d. v. s. den del av investeringarna som inte utgör ersättning eller underhåll av gammalt kapital. Jag anknöt till konjunkturinstitutets analys inför årets finansplan. Den visade, som jag framhöll, att den marginella direkta skattekvoten för lönta-

gare under andra hälften av 1960-talet väsentligen stigit. Den nivå-sänkning för stegringstakten i hushållens reala disponibla inkomster som detta medför skulle — menade konjunkturinstitutet — förklara varför sparkvoten gått ned som den gjort. Ökningstakten i de disponibla inkomsterna för de enskilda människorna har under senare hälften av 1960-talet som bekant varit blott hälften av den som gällde första hälften av årtiondet. Konjunkturinstitutets slutsats var att både på kort och på lång sikt detta måste begränsa ökningstakten för sparandet mer än för konsumtionen. Eftersom vi nu vet att bruttonationalinkomstens ökningstakt — så påstås i varje fall i kompletteringspropositionen — kommer att sjunka, måste följden bli en ytterligare reduktion av sparkvoten.

Dagens slutsatser är som bekant mera pessimistiska än vad januariprognosen var. Konjunkturinstitutet räknar i dag i den reviderade nationalbudgeten med ett hushållssparande av bara omkring 450 miljoner kronor, en siffra som är så låg att den av olika skäl förefaller mindre sannolik. Alla är vi på det klara med att försiktighet måste iaktas då man tolkar dylika statistiska sparandesiffror, och det har också lett till att finansministern bestämt sig för att tillsätta en utredning. Men detta gör inte jämförelser om sparandet vid olika tidpunkter mindre intressanta. Gör man sådana jämförelser visar de ett avsevärt sämre läge i dag än tidigare och pekar hän mot en ytterligare försämring under kommande år.

Nu har emellertid finansministern liksom andra företrädare för regeringspartiet visat sig vara långt mindre intresserad av hushållssparandet än av andra sparformer. I polemik mot mig för 14 dagar sedan gjorde finansministern gällande att det avgörande för sparande och kapitalbildning var företagens vinstfinansiering av sina byggnationer och maskininköp och det institutionella sparandet, framför allt

AP-sparandet. I förstnämnda hänseende har jag självfallet ingen invändning. Det är bara glädjande att kunna konstatera att finansministern nu tycks vara mera positivt inställd till behovet av god självfinansiering i svensk företagsamhet. I våra tidigare debatter har han inte redovisat en lika klart positiv inställning.

Herr talman! Jag vill framför allt gärna ta upp resonemanget om AP-sparandet, bl. a. för att samma tankegångar ofta utvecklats från socialdemokratiskt håll. AP-fonderna bygger, menar man, på en avsättning av löntagarnas pengar. Om de 10 procent av lönesumman som i dag går ut i form av AP-avgifter inte skulle ha tvångsuttagits som nu sker, skulle de till 8 eller 9 procent gått till konsumtion, sade finansministern. Detta är verkligen, ärade kammarkolleger, ett besynnerligt uttalande, särskilt om det görs av en finansminister som är den ansvarige för skatteuttaget.

Om löntagarna hade fått behålla sina pengar, om pengarna inte tvångsuttagits på detta sätt, skulle de självfallet ha blivit föremål för beskattning som alla andra inkomster. Med den skattenivå vi har i dag innebär det att låt säga 4, eller kanske mera, av de 10 procenten skulle ha influtit till staten. I stället för att tvångssparas i AP skulle de alltså ha tvångssparats hos staten direkt, om man har rätt att utgå ifrån att staten sparar de pengar som löntagarna betalat in, vilket som bekant inte alltid brukar vara fallet. Men av de 10 procenten skulle i varje fall bara hälften kunnat användas till enskild konsumtion, även med den mest pessimistiska bedömningen av enskild sparvilja.

Om man fullföljer resonemanget och — som finansministern — gör gällande att dessa 10 procent går "till bostadsfinansiering, företagsfinansiering, kommunallån och i någon liten utsträckning statslån" kan ett sådant argument i varje fall inte accepteras som argu-

ment *mot* hushållssparandet i och för sig.

Jag kritiserar inte AP-fonderna som sådana, även om mina socialdemokratiska vänner i alla sammanhang försöker göra gällande att vi är motståndare till dem. Men vi tycker som bekant att fonderna är för stora och att sparande bör och kan ske även i friare former än genom ett kollektivt tvångssparande. Men detta förutsätter — annars går det inte — bl. a. att statsmakterna är intresserade av att åstadkomma spareffekt på andra vägar, vilket de har goda möjligheter att göra. Om de vill! Hittills har de inte velat det. De har inte velat effektivt satsa på individuellt sparande, därför att man inte trott på enskilda människors vilja och förmåga att avsätta en del av sina inkomster för mera långsiktiga behov.

Man frågar sig vidare: Om det nu är så att löntagarna strängt taget äger dessa pengar i AP-fonderna, skulle då inte logiken kräva att de själva fick någon möjlighet att direkt förfoga över dessa sparmedel? Även om sparpengarna kan sägas gå till löntagarnas bostäder, vilket de på sätt och vis gör, har de själva inget som helst tillfälle att uttrycka sin uppfattning om hur dessa bostäder skall utformas. De är ju helt utan inflytande på detta sparande. Jag drar inga slutsatser av det. Det är bara ett påpekande.

Vidare förekommer det som bekant sparande även i andra länder. Där förekommer också bostadsbyggande och andra långsiktiga framtidsinvesteringar. Hur tror regeringen att sådana investeringsbehov tillgodoses? Är det säkert att resultatet är sämre där än i länder som vårt, som använder kollektivt tvångssparande? Utan några som helst jämförelser i övrigt för säkerhets skull kan man peka på ytterlighetsfallet då det gäller rent individuell kapitalbildning, nämligen Japan.

Vi kan diskutera — och vi kan fortsätta att diskutera — huruvida hushållssparandet och det riskvilliga kapitalet

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

som framför allt behövs om vi skall bygga ut vår exportkapacitet är tillräckligt eller inte. Och vi kan fortsätta att diskutera orsakerna till den kraftiga omsvängningen i detta sparande som har skett sedan 1965. Vad man emellertid alltid kan konstatera — och kommer att kunna konstatera, om det inte sker en åsiktsförändring inom socialdemokratin — är att man inte tycker sig finna någon som helst förståelse i de socialdemokratiska leden för sparandets betydelse för de enskilda människornas självmedvetande, oberoende och rörelsefrihet och för att det för de enskilda människorna inte alls är oväsentligt att ha ett eget kapital bakom sig. Det är naturligtvis bra att man kan luta sitt huvud mot staten, men det känns också skönt att därutöver ha ett enskilt kapital. Självständigheten, handlingsfriheten i förhållande till arbetsgivaren, tryggheten vid sjukdom och mer eller mindre tillfälliga inkomstbortfall sammanhänger i högre grad än vad socialdemokraterna av någon anledning vill inse, eller är beredda att medge, med de tillgångar vederbörande själv disponerar. Även av ideologiska skäl är det alltså motiverat att stimulera enskilt hushållssparande. När möter vi förståelse för det i regeringspartiet, herrar statsråd?

Det skall bli intressant att studera vilken effekt den skrivelse kan få som Svenska sparbanksföreningen i förra veckan riktade till finansministern. Sparbanksföreningen understryker just de synpunkter som jag här har framfört, nämligen behovet av att vända den negativa spartrenden, att skapa bättre förutsättningar för välfärdsutvecklingen genom att avsätta medel som annars skulle gå till konsumtion och att genom sparkapital skapa större självständighet och oberoende för enskilda människor.

Herr talman! I remissdebatten i januari gjorde jag och andra företrädare för oppositionspartierna gällande att de hoppfulla bedömningar som finansministern redovisade i finansplanen bygg-

de på positiva förväntningar beträffande nära nog alla väsentliga faktorer av betydelse för samhällsekonomin under året. Jag riktade invändningar mot den professionella överoptimism som avspeglades i finansplanen, och jag framhöll att det endast behövdes negativa avvikelser i fråga om någon av bedömningarna för att totalalkylen inte skulle hålla. De gångna månadernas utveckling bekräftar riktigheten av sådana varningar, som ju brukar kallas för illvilligt förtal. Läget är i dag — det vet vi och det vitsordas i kompletteringspropositionen — sämre än i januari. Hur mycket sämre går jag inte in på, men det är sämre än i januari. Ingen har anledning att ge uttryck åt skadeglädje för sådant — tvärtom. Vad vi i dag behöver är samlande konstruktiva åtgärder för att realistiskt angripa den svenska samhällsekonomis problem.

De krav som moderata samlingspartiet tidigare har framfört om en begränsning av ökningstakten i den offentliga sektorns tillväxt är i dag mera angelägna än någonsin för balansen i vår ekonomi. Nu har som bekant bevillningsutskottets majoritet anslutit sig till denna uppfattning, men tydligen bara i fråga om den kommunala expansionen. Varför bör motsvarande principer, herr Wickman, inte gälla den statliga sektorn? Vill regeringsrepresentanterna svara på det så skulle både jag och förmodligen även kammarens ledamöter vara tacksamma.

Vi måste, herr talman, under alla förhållanden avdela resurser för utvidgning av vår samlade kapacitet. Det är ofrånkomligt. ”En omprövning och nedskärning inom olika existerande utgiftsprogram” — det är finansministerns egna ord — är, som han konstaterar i sammanfattningen av kompletteringspropositionen när det gäller de långsiktiga tendenserna, nödvändig. När får vi besked om vilka åtgärder regeringen är beredd företa, vad man syftar till med detta uttalande som inte

förpliktar till något konkret? Förmodligen inte före valet. Det är naturligtvis beklagligt, eftersom den sittande regeringen borde lämna väljarna en klar redovisning för sitt fögderi och av de politiska åtgärder som den anser behövliga för att lösa 1970-talets ekonomiska problem, om nu regeringen sitter så länge. Men regeringspartiet är uppenbarligen, herr talman, mera intresserat av att ställa krav på de skilda oppositionspartierna än att själva föregå med gott exempel i detta hänseende.

Häri instämde herr *Andersson, Ingvar*, (m).

Herr **BENGTSON** (cp):

Herr talman! Statsministern herr Olof Palme brukar inte vara obenägen att ta kontakt med demonstranter och andra grupper som har åsikter att framföra om vårt samhällsskick. Det har visserligen skett en smula i efterhand, som i fråga om LKAB-konflikten först när allt lugnat ner sig, men det har ändå skett.

Nu har det kommit fram en annan opinionsyttring, som tillkännages i dagens tidningar — 364 småländska småföretagare har uttalat sin mening om det ämne vi nu skall diskutera, nämligen Sveriges ekonomiska politik. Det är 364 företag med 20 000 anställda och en årsomsättning på 1,5 till 2 miljarder kronor. Det är en grupp av människor som inte ger till känna sina åsikter genom att kasta ägg eller ockupera byggnader, utan de arbetar troget och främjar landets bästa på olika sätt. De har emellertid nu sagt att de inte har förtroende för den sittande regeringens näringspolitik, som på sikt är förödande för sysselsättningen inom deras företag.

Denna grupp av människor är ett exempel inte bara för Sverige utan nära nog för hela världen i sin utomordentliga skicklighet, företagsamhet, uppfinningsrikedom och förmåga att anpassa sig till marknadssituationen och hävda sig i konkurrens med storindustrin. Det är självfallet mycket glädjande att små-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
företag kan konkurrera med storindustrin och bereda sina anställda möjligheter att leva i en miljö som är mycket trivsammare än den många människor nödgas arbeta i när det gäller stora företag. Enligt min mening finns all anledning för regeringen att ta kontakt med representanter för dessa företagare. Det är en grupp som det borde finnas anledning att lyssna på när det gäller vårt lands ekonomi.

Frågan är nu hur de ekonomiska problemen i vårt land handlagts av regeringen. Jag vill framhålla att vi ofta diskuterar mycket korta perioder när det gäller ekonomiska frågor, men man borde väl också någon gång ta upp principerna för regeringens ekonomiska politik, om det finns några sådana. Det är emellertid regeringens önskan att man bara skall diskutera korta perioder för att man därigenom skall kunna glömma bort de misstag som tidigare begåtts. Det finns skäl att inledningsvis i stort granska vad som skett under senare årtionden — inte för att debattera detaljer från gångna tider utan för att betona vissa principer.

Socialdemokratiska partiet är ju liksom det kommunistiska socialistiskt. Grundvalen för partiets propaganda har varit att det system som partiet företräder i princip är överlägset andra politiska system och att det således leder till bättre resultat. Efter krigets slut 1945 talades det mycket i då unga socialdemokratiska kretsar om den socialistiska skördetiden som skulle komma. Det gick emellertid dåligt de år socialdemokraterna regerade ensamma. Det kom en koalitionsperiod, och då stabiliserades förhållandena. Men sedan var socialdemokraterna angelägna om att ensamma regera för att visa hur bra deras system var — dock för att återigen misslyckas. Det system efter vilket socialdemokraterna regerat har jämfört med andra länder inte alls visat sig överlägset.

Nu är socialdemokratin helt på defensiva och har fullt arbete med att för-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

svara sin bristfälliga politik. Initiativen finns inte mer, och man har i stället tagit för vana att ständigt "ligga på bromsen". Regeringen har inte förmått få till stånd en fördelning av våra tillgångar, för 1969 beräknade till 177 miljarder kronor, på ett sätt som lett till effektivitet och en rimlig fördelning mellan olika medborgargrupper. Det är ungefär vad man kan konstatera ha skett under senare tid.

Den största bristen har varit att man inte lyckats få tillräckliga medel för näringslivets investeringar. Man har inte byggt för framtiden. År efter år har finansministern uttalat sig optimistiskt om det kommande årets investeringar, men lika regelbundet har under det kommande året beklagats att i synnerhet industriinvesteringarna inte ökat så mycket som man hoppats och ibland inte alls. I den reviderade finansplanen 1969 beräknades industriinvesteringarna öka med 6 procent. Det blev en tredjedel av det beräknade talet, d. v. s. 2 procent. Det är självfallet att när investeringstakten är låg inverkar detta på produktionen, och därmed får man mindre att hushålla med.

Det har sagts i det upprop som jag tidigare refererade till från småländska företagare, att förutsättningen för att företagen skall kunna leva vidare, vilket ur samhällsekonomisk synpunkt och åtminstone av omtanke om de anställda i näringslivet måste vara önskvärt, är att företagen bereds tillfälle till fortsatta investeringar. För detta ändamål är det av vikt att företagen får behålla och i viss utsträckning öka sina krediter. Det aktuella inflationstrycket bör alltså dämpas genom andra åtgärder än de nu vidtagna så att i första hand den privata och offentliga konsumtionen minskar.

När man driver en politik där konsumtionen — både den offentliga och den privata — tar en stor del av tillgångarna blir de produktiva resurserna mindre. Regeringen har haft en dålig planläggning av den ekonomiska politi-

ken. Vad jag bestämt vill säga ifrån är att en dåligt planerad politik från regeringens sida inte kan repareras av restriktiva åtgärder från riksbanken. Regeringen kan inte lägga upp en felaktig plan för de ekonomiska åtgärderna och sedan förlita sig på att riksbanken skall rätta till misstagen genom hårda kreditrestriktioner, höga räntor och sådana åtgärder. De mycket hårda restriktionerna och den orimligt höga räntan har ju verkat ogynnsamt för näringslivet, och i synnerhet den mindre företagsamheten, som jag tidigare nämnt, lider ju svårt av de nuvarande restriktionerna.

Det har givetvis stor betydelse hur stor del staten tar i anspråk av kreditexpansionen. Jag anser det som en orimligt hög siffra när staten under en högkonjunktur har en upplåning på 3 500 miljoner kronor, såsom fallet är under detta år. För nästa budgetår räknar finansministern med en upplåning på 800 miljoner kronor, men därtill kommer bl. a. ökade utgifter för statstjänstemännens löner. Dessutom måste man räkna med de nu så vanliga alltför optimistiska beräkningarna som finansministern gör.

För innevarande budgetår har finansministern beräknat upplåningsbehovet under januari 1969 till 2 500 miljoner. I kompletteringspropositionen som vi fick i maj samma år var beräkningen så optimistisk som 1 500 miljoner kronor, och slutresultatet synes nu bli 3 500 miljoner kronor. Jag undrar om inte finansministern i dag ångrar att han inte lagt fram en stramare budget för det kommande budgetåret.

Det har under senare tid talats om både misstro mot regeringens ekonomiska politik och om stor oro för den kommande utvecklingen. Det är emellertid valår i år och det är väl det som påverkat regeringen att lägga fram en reviderad finansplan som i stället för att verkligen beskriva det ekonomiska läget andas en större optimism än vad som är befogat.

Bruttonationalproduktens ökning un-

der förra året var så god som 5 procent. Under det kommande året beräknas den bli betydligt mindre. En eller ett par procent lägre anses den bli. Om man gör en jämförelse med andra länder över bruttonationalproduktens ökning under de senaste fem åren så finner man tyvärr att Sverige hävdats sig ganska dåligt. Högst på en sådan lista står Japan med 12,4 procent årligen, och alla de tre andra nordiska länderna ligger över den svenska siffran. I Norge, där socialdemokraterna fick sluta med regerandet för fem år sedan och regeringen Borten tog över ansvaret, har utvecklingen varit gynnsam. Ökningen av bruttonationalinkomsten för Norge under de senaste fem åren har i medeltal varit 4,3 procent, medan den i Sverige där socialdemokraterna fortfarande regerar endast varit 3,7 procent. Regeringens ekonomiska politik har inte lett till ett effektivt utnyttjande av våra resurser, och detta har givetvis hela svenska folket fått känna av i form av mindre tillgångar.

Den för menige man mest påtagliga olägenheten av regeringens ekonomiska politik är de ständiga prisstegringarna. Jag tolkar säkerligen stämningen rätt, om jag säger att många människor frågar sig: Vad skall det tjäna till med lönehöjningar, när priserna ständigt stiger? Efter det tämligen stabila läge som rådde 1968 har ju priserna börjat gå kraftigare i höjden nu. Under de senaste tolv månaderna har prisstegringen varit cirka sju procent. Bara under det första kvartalet i år steg priserna med så stort belopp som finansministern hade beräknat för hela året. Vad skall egentligen resultatet bli innan året är slut? Det är en fråga som många människor ställer sig, inte minst när de står inför att göra upp om sina löner för den kommande tiden.

Den höga räntan har säkerligen redan inverkat på t.ex. bostadskostnaderna och även på andra områden. Det är en nödvändig förutsättning för att den samhällsekonomiska stabiliteten skall kunna

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. bibehållas att prisökningarna hålls inom rimliga gränser. För vi alltför snabba prishöjningar kommer vårt bytesförhållande till andra länder att bli ogynnsamt, trots att exportpriserna stiger.

Vår viktiga exportmarknad har inte direkt varit ogynnsam, men underskottet i bytesbalansen har stigit rätt snabbt från 172 miljoner kronor 1967 till 558 miljoner kronor 1968 och 1 084 miljoner kronor 1969. Detta har ju varit en bidragande orsak till nedgången i vår valutareserv. För 1970 förutser finansministern ett minskat underskott i såväl handels- som bytesbalansen. Handelsbalansen beräknas ge ett underskott på 545 miljoner kronor och bytesbalansen ett underskott på 800 miljoner kronor. Mycket talar för att dessa beräkningar är väl optimistiska och kommer att korrigeras av verkligheten. Första kvartalet 1970 gav i verkligheten ett underskott i handelsbalansen på 1 083 miljoner kronor. Skall finansministerns prognos hållas krävs alltså att årets återstående nio månader ger ett exportöverskott på drygt 500 miljoner kronor. För detta fordras ett kraftigt omslag i vår utrikeshandel. Årets första kvartal brukar visserligen ge ett i jämförelse med övriga kvartal stort importöverskott, bl. a. av i år mer än vanligt betydelsefulla klimatskäl. Årets underskott under första kvartalet är emellertid det största på minst 20 år. Det finns därför anledning att se med tvekan på regeringens optimistiska kalkyler för resten av året.

De senaste årens låga och ibland sjunkande industriinvesteringar kan till en del förklaras att exportindustrins kapacitet inte är så stor att jämvikt mellan export och import uppnås ens i ett läge, där denna industri arbetar med mycket hög kapacitet och säljer till stigande priser.

Vid diskussionen om vår valutareserv kan man inte undgå att tala om det alltmer ökande underskottet på en av de numera tunga posterna, d. v. s. turistnettot. Underskottet var 1969 1 205 miljoner kronor och beräknas under 1970

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

stiga till 1 400 miljoner kronor. Vi såg väl inte med stor oro på turistunderskottet, när folk började att resa och underskottet uppgick till några hundra miljoner kronor, men allteftersom siffrorna stigit har man blivit mer oroad. När det nu närmar sig en och en halv miljard kronor, får man nog se på denna situation litet annorlunda. Det är naturligtvis från många synpunkter önskvärt att folk reser till andra länder, men det kan ju inte ske i större utsträckning än att det håller en rimlig proportion till våra ekonomiska resurser. Det är naturligtvis ytterst ogärna som vi vidtar åtgärder mot den form av valutautflöde som resorna utgör, men det kan bli nödvändigt att vidta något slag av restriktiva åtgärder på det området. Det måste bli en rimlig proportion mellan våra ekonomiska resurser och hur mycket vi reser till andra länder och använder pengar där.

En olägenhet med de många utlandsresorna är också att svensk turism får stora svårigheter. Kan inte en svensk turism byggas upp i stort sett med hjälp av landets egen befolkning, så blir det svårt att hålla turistanläggningarna i sådan klass att vårt land kan få besök av turister från andra länder. Jag räknar det som en stor vinst, om turister från andra länder besöker vårt land, inte bara med tanke på de direkta ekonomiska fördelarna, utan också därför att den som besöker Sverige som turist kan få lära känna landet och kanske få intresse för att köpa svenska produkter. Man får hoppas att den utredning som pågår om turism snart är slutförd och att regeringen då föreslår effektiva åtgärder för att främja den svenska turismen.

En förutsättning för högre produktion är givetvis att alla har sysselsättning. Det råder nu sådan enighet om att vi på allt sätt skall försöka undvika arbetslöshet att detta numera inte behöver diskuteras. Å andra sidan är inte den nuvarande situationen önskvärd, där stor brist på arbetskraft råder, om

man räknar landet i dess helhet. Efterfrågan är nu väsentligt större än tillgången i större delen av landet. Trots en viss förbättring är sysselsättningsituationen dock alltså mycket ojämn i olika delar av landet. Längst i norr dröjer det kvar en besvärande restarbetslöshet.

Som framhållits både i finansplanen och i kompletteringspropositionen, kan den förbättrade arbetskraftssituationen inte tas till intäkt för att avstå från att bedriva en aktiv arbets- och lokaliseringspolitik. Utvecklingen under 1960-talet har gett klara belägg för att ojämnheter i sysselsättningen mellan olika regioner kommer att bli bestående, oberoende av konjunkturläget, under över-skådlig tid framåt, om inte effektivare åtgärder kan sättas in för att skapa varaktiga sysselsättningsmöjligheter i de områden som har arbetskraftsoverskott.

I den mycket långa debatt som förekom i förra veckan här i riksdagen om lokaliserings- och regionalpolitiken framfördes en rad förslag från centerpartiet som dock inte beaktades av regeringspartiet. I ett stort antal reservationer presenterades från oppositionen förslag som vi tror skulle ha inneburit väsentliga förbättringar jämfört med det otillräckliga regeringsförslaget. Jag skall emellertid inte orda mer om den saken, eftersom beslutet fattats så nyligen.

Vårriksdagen är snart slut, och de aktuella frågorna kan inte på riksdagsplanen tas upp på någon tid, men det innebär givetvis inte att regeringen skall vara överksam under den närmaste tiden. Jag vill då ta upp ett område där förhållandena på många orter är fullkomligt olidliga. Det är en sak som har diskuterats otaliga gånger i riksdagen, nämligen bostadsområdet.

Hur länge skall det fortsätta att så många människor skall vara utan bostad, hyra i andra hand, stanna hemma hos föräldrarna trots att de har egen familj, bo i små ytterst otillfredsställande bostäder, o. s. v.? Bostadsproble-

met har nu funnits i så många år att man allvarligt undrar om det någon gång skall bli ordning på bostadsfrågan. När frågan inte kunnat lösas med nuvarande politik, måste den väl tas upp ur helt andra aspekter och lösningar beslutas som leder till bättre resultat. Det kan hända att drastiska åtgärder måste vidtas som i början kan förefalla obehagliga men som leder till en bättre situation på bostadsmarknaden. Jag anser att regeringen bör inbjuda de demokratiska partierna till interna överläggningar för att diskutera vad som bör göras på bostadsmarknaden. Jag säger detta med interna överläggningar därför att, som jag sade tidigare, obehagliga åtgärder måste vidtagas. Men när nu situationen på bostadsmarknaden är så besvärande så borde partierna kunna göra en överenskommelse om att vidta den eller den åtgärden, även om den är impopulär. Det är ju betydligt lättare att genomföra den, om enighet råder mellan de demokratiska partierna.

På bostadsmarknaden och även på andra områden är, som jag nämnde tidigare, det höga diskontot mycket olägligt. Motiveringen till att hålla ett högt diskonto har under åren 1969 och 1970 varit våra relationer till andra länder. Med de höga diskonton som förekommer i flera länder och den konkurrens som förekommer bl. a. för att behålla valutorna har det blivit en orimlig uppskrivning av ränteläget. Självfallet måste, anser jag, förr eller senare någon form av internationell överenskommelse om diskontona träffas. Man kan inte bara hålla på med att konkurrera och skruva upp räntorna ytterligare. Vi har vid åtskilliga tillfällen föreslagit att den svenska regeringen skall ta initiativ till förhandlingar om diskontona, men efter vad vi vet har ingenting gjorts i den vägen. Jag vill åter fråga: Tänker inte regeringen ta något initiativ för att få bättre ordning på diskontona i olika länder? Jag är väl medveten om att Sverige inte är någon stormakt och inte heller något

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. stort land i ekonomiskt avseende. Men det hindrar inte att vårt lilla land vid många tillfällen har tagit initiativ i internationellt avseende som har vunnit gehör. Jag anser detta vara en absolut nödvändig sak. Det kan inte fortsätta på det nuvarande sättet.

Den andra sak som besvärar vårt ekonomiska liv mycket är de nuvarande hårda kreditrestriktionerna. Det är uppenbart att de hårda kreditrestriktionerna och det höga ränteläget har haft en viss verkan i önskvärd riktning. Det skall ingen bestrida. Men samtidigt har de medfört så stora olägenheter att man kan ifrågasätta om vi kan fortsätta på den väg vi nu följer. Olägenheterna kan helt enkelt bli så stora att man måste ompröva och försöka föra en annan politik än den nuvarande. Självfallet är det en allvarlig händelse — ja, i vissa fall en ren katastrof — för arbetare och företagare och ibland för en hel bygd, när ett företag lägges ned. Detta är så mycket mer beklagligt, om företagsnedläggelsen sker på grund av mera temporära kreditsvårigheter, och man kanske kunde tänka sig att företaget skulle kunna existera om de akuta problemen kunde lösas. Även om tillgången på arbetstillfällena är god just nu, innebär en industrinedläggning svåra omställningsproblem, i synnerhet för den äldre arbetskraften.

En del kretsar inom socialdemokratien har nu för vana att ständigt ge nålstick, ja, rent av göra attacker, mot företagarna vid olika tillfällen. Ofta skulle dock företagaren möjligen kunna klara sin försörjning. Den viktigaste gruppen och den som får lida mest vid företagsnedläggelsen är naturligtvis den arbetarstäm, större eller mindre, som finns i företaget.

Det tjänar ingenting till att dölja att många av våra företag känner stor oro för hela den ekonomiska utvecklingen. Under 1969 uppgick antalet konkurser till 2 851, vilket är det högsta antal som har förekommit sedan krigets slut. Utvecklingen under detta år har varit

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

oroande. Under tiden januari—april 1969 inträffade 915 konkurser. Under tiden januari—april 1970 var antalet 1 073, alltså en ökning med 28 procent. Jag tycker att man inte heller på detta område kan förbigå den oroande utvecklingen. Den kan vara ett tecken på att vi här står inför svårigheter, som vi måste bemästra på något annat sätt.

Under senare tid har en livlig debatt ägt rum om huruvida näringslivet har förtroende för regeringen. Jag har redan nämnt de 364 företagen från Småland som förklarat att de inte har förtroende för regeringens politik. De har i sitt upprop sagt — och det finns anledning att citera det: "Vi är inga politiker och tillhör olika politiska partier då vi röstar. Vi har markerat att det inte är någon politisk opinion som har framförts utan en rent företagsmässig oro inför vad som förekommer."

Finns det då en allmän misstro mot regeringens ekonomiska politik? Ja, om det nu finns en sådan, har regeringen till mycket stor del medverkat härtill. Det förekommer ofta anmärkningar mot näringslivet som man i många fall kan ifrågasätta om de är befogade. Man talar om de ökade investeringarna, och varje år säger man att den angelägnaste uppgiften — så står det ofta i finansplanen — nu är att se till att näringslivets investeringar kommer att öka. Och så blir resultatet — som vi har sett varje gång — att löftena inte har infriats; man konstaterar att investeringarna har ökat helt obetydligt eller inte alls.

Bestämmelser kommer till på vissa områden, t. ex. i fråga om bostadsmarknaden — med paritetslån och annat — som gör att det snart inte finns något utrymme för ett privat byggande. Många andra exempel skulle kunna anföras. Vägverket driver i allt större utsträckning den politiken att verket skall göra allting självt. Hur någon kontroll skall kunna ske med ett sådant system, är svårt att förstå. Projekten läggs aldrig ut på entreprenad, och om under

sådana förhållanden ett lägre anbud kunnat erhållas, vet man ingenting om. Detta skapar naturligtvis för den privata företagsamheten på detta område en mycket besvärlig situation.

De svenska näringsutövarna är visserligen mycket tåliga, men vi får inte bortse från att det bland dem finns en mycket stark oro över utvecklingen. Vill man ta upp en allvarlig diskussion om dessa frågor så avböjer regeringen.

Vi har från vårt håll vid många tillfällen föreslagit att vi skulle samlas till en rundabordskonferens, något som faktiskt tidigare har skett i andra sammanhang, men det avböjes från regeringens sida.

Finansministern sade vid ett tidigare tillfälle att han inte hade fått någon inbjudan till en sådan här rundabordskonferens. Jag kan ju fråga statsrådet Wickman: I skattedebatten framförde centerledaren Gunnar Hedlund på nytt förslag om en sådan konferens. Duger det som inbjudan, eller skall vi sätta oss ned och skriva en formell inbjudan till en rundabordskonferens?

När Industriförbundet nu inbjuder till överläggningar inom olika delar av landet, då avböjer regeringen också den inbjudan. Ser verkligen det socialdemokratiska partiet allting så fanatiskt politiskt, att man alltid måste spalta upp allting i politiska fällor, och om sedan inte tidsfördelningen passar så säger man nej. Någon gång borde det väl ändå vara möjligt att diskutera en fråga utan att snegla på en fanatisk partipolitik.

I dag utgör de statsägda företagen inte mer än 5 å 6 procent av samtliga företag, och flertalet av dem bär sig inte. Därför är det av oerhörd betydelse att regeringen bedriver en politik i samförstånd med näringslivet. Jag anser att politiken i det avseendet har varit otillfredsställande.

Rätt ofta bedriver regeringen propagandaeкономи. Jag förstår mycket väl att ni befinner er i ett stort dilemma inför vissa avgöranden. Ni kanske

inser att en åtgärd skulle behöva vidtas som skulle vara den mest realistiska. Men det kommer ju ett val också, och då måste ni se till att åtgärderna inte för med sig några valtaktiska obehagligheter. När man sitter i ett sådant dilemma får ofta de åtgärder som borde vidtas anstå. Det finns exempel från tidigare valrörelser som visar att frågor som kanske skulle ha kunnat tas upp tidigare har fått anstå till dess valet var över medan för regeringen inför ett val mera fördelaktiga frågor och förslag har publicerats och drivits igenom så snart som möjligt, i behaglig tid före valet. Jag tror att det här är sådant som inte medverkar till att förbättra det goda samarbete som enligt min uppfattning borde finnas mellan näringslivet och regeringen. Jag skulle också vilja anmärka på den självgodhet som ofta kännetecknar i synnerhet de yngre socialdemokraterna, som tycks ta för givet att regeringens åtgärder är så perfekta att det över huvud taget inte kan diskuteras att något annat skall företas. De anslag vi skall bevilja här i riksdagen är, anser man, precis riktigt utmätta av regeringen. Det finns ingen möjlighet att rucka några öre på dem. Skulle någon annan säga att vi skall ge litet större anslag betecknas det som överbud. Detta är en självgodhet som jag aldrig kommer att acceptera. Det är absolut inget axiom att ett anslag som riksdagen beviljar måste vara av exakt den storlek som regeringen stannat för. Det kan finnas åsikter om vad man skall ge till olika ändamål, men några absolut riktiga tal existerar inte. Regeringen har ju också vid många tillfällen helt enkelt vägrat att diskutera, såväl med oppositionen som med olika företrädare för näringslivet, helt enkelt därför att regeringens representanter anser det axiomatiskt att de har rätt i allting och att det är onödigt att diskutera och överlägga med andra grupper.

Herr talman! Jag skall inte tala längre med tanke på att vi står vid slutet av

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. värriksdagen och att de flesta önskar resa härifrån. Jag har ändå velat framhålla att sommaren torde bli arbetsfylld. Jag tycker synd om regeringen för den skull, men det är så mycket som står framför oss och som kan skapa oro att de olika åtgärderna behöver planläggas, inte bara ur valtaktiska synpunkter, utan på ett sådant sätt att de blir till nytta för hela vårt land.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Finansminister Sträng lär glädjande nog vara intresserad av konst. Om han själv målar tavlor vet jag inte. En sak är dock klar. Han framträder i det förslag vi nu skall diskutera som "herr Sträng, den glade målaren i Spånga". Därmed fullföljer han den tradition som en av hans f. d. statsrådskolleger beskriver på följande sätt: Finansministrar är alltid optimistiska i överkant i maj varje år som slutar på jämn siffra, d. v. s. valår. — Det blir ju annorlunda i fortsättningen vad beträffar jämn och udda siffra.

Inför det konstverk finansministern nu har presenterat kan man fälla samma omdöme som den man som första gången såg abstrakt konst: "Det här liknar ingenting jag känner till." Man kan instämma i en sådan kommentar, ty det är långt mellan verklighetsdragen i den glade målarens verk.

Med detta vill jag inte ha sagt att bilden av dagens Sverige bör tecknas enbart i dystra färger. Långt därifrån. Men det finns mörka fläckar, som kan sprida sig och dominera tavlan, om man inte handlar med tillräcklig bestämdhet. Denna debatt är bl. a. till för att vi skall kunna bedöma i vilken utsträckning regeringen handlar i rätt tid.

Handelsbalansen har utvecklats sämre än vad som redovisas i den reviderade finansplanen. Enligt de preliminära siffror som framlagts i dag steg importen under de fyra första månaderna i år med 2,5 miljarder mer än mot-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

svarande tid förra året, och exporten ökade endast med 1,6 miljarder. Handelsbalansen visar därigenom för de fyra första månaderna i år ett underskott på nära 1,5 miljarder vilket innebär att utvecklingen är två och en halv gång sämre än motsvarande tid förra året.

Valutarenservan har från april 1969 till april 1970 minskat med över 1,5 miljarder och uppges vanligen till ungefär 3,5 miljarder kronor. Från den siffran skall emellertid dras dels de särskilda dragningsrätterna på 200 miljoner och dels de 200 miljoner som enligt vissa uppgifter Investeringsbanken har lånat upp utomlands. I själva verket har alltså vid jämförelse med läget i fjol valutarenserven gått ned med 800 miljoner kronor under de första fyra månaderna i år.

Den fråga som regeringen och vi här i riksdagen har att ställa oss är om en vändning synes vara inom räckhåll. Finansministern förklarar för sin del att han tror att handelsbalansens underskott skall vändas till överskott under senare delen av året.

Vid sidan av en förhoppning om bättre utbyte av utrikeshandeln är herr Strängs enda verkliga skäl för denna tro en förmodan att investeringarna i lager, som ökade med 2 miljarder under år 1969, nu skall ligga i stort sett oförändrade. Detta skulle då leda till att importbehovet sjunker så väsentligt att handelsbalansen skulle kunna svänga om till överskott. Det är en överoptimistisk förmodan. Den förutsätter nämligen att vi får maximal export men samtidigt ett minimum av import.

En viss sannolikhet föreligger för att exportutvecklingen åtminstone under 1970 skall bli så gynnsam som finansministern tänker sig. Frågan är dock om produktionskapaciteten inom exportnäringarna inte redan nu är så hårt utnyttjad att det blir svårigheter att åstadkomma en ytterligare och tillräcklig ökning av exportvarorna.

Beträffande importen förefaller finansministerns förutsägelser närmast vara helt verklighetsfrämmande. Skulle han få rätt måste nämligen importen, säsongutjämnad, minska under resten av året. Man skall då komma ihåg att sedan 1965 slutet av ett kalenderår aldrig har medfört förbättrad handelsbalans. Mot denna bakgrund finns det experter som påstår att det mest sannolika är att handelsbalansen kommer att försämrats med en miljard under året.

Låt mig återgå till vad finansministern anför som skäl för att importen skall minska nämligen att lagerinvesteringarna i stort skall ligga stilla. Finansministern redovisar egentligen inte några skäl för sin ståndpunkt. Det skedde dock en stor uppbyggnad av lagren 1969. Det som skulle kunna anföras som skäl för att lagren inte skall öka lika mycket 1970 är bl. a. den stramare kreditpolitiken. Det räcker emellertid inte med att bara hänvisa till den. I varje fall måste herr Wickman och herr Lange se som ett oroande moment att den investeringsökning, som man hoppas skall komma till stånd inom industrin, till stor del innebär ökade investeringar i maskiner. I många fall importeras dessa, och det är en stor kostnadspost.

Herr Sträng gör inte ens ett försök att ingående diskutera skäl för och emot en dylik utveckling. Han målar sin önskedröm i rosa och ljusblått, och därmed punkt. Risken finns att herr Strängs konstverk får föras in bland dem som har mycket litet verklighetsanknytning. Och det är fel metod när det gäller så materiella ting.

Bytesbalansen skall enligt konjunkturinstitutet försämrats med 950 miljoner under detta år. Herr Sträng tror att försämringen blir 800 miljoner utan att precisera varför den skall bli 150 miljoner mindre. Det skulle vara intressant att få en ordentlig redovisning för detta. En sådan skillnad ligger inom felmarginalen, men det kan ju ändå vara bra att få en belysning av den.

I detta sammanhang skulle jag vilja

erinra om att avdelningschefen Jacobsson i konjunkturinstitutet och professor Erik Lundberg, tydligen oberoende av varandra, har fört fram tanken på värdet av ett från finansdepartementet helt fristående konjunkturinstitut, som ensamt fick lägga fram nationalbudgeten. Jag tycker att det ligger mycket i den tanken.

Om inte en ytterligare försämring av valutareserven skall uppkomma, måste en stor kapitalimport till. Det är bra att finansministern nu hävdar att socialdemokratin har släppt sitt principiella motstånd mot lån i utlandet. Jag utgår, herr Wickman, från som självklart att möjligheterna att låna inte skall monopoliseras till statliga organ -- ty det är väl en självklarhet?

Sverige är alltså i ett besvärande ekonomiskt läge när det gäller utrikeshandel och valutasituation. Finansminister Sträng har, som föregående talare erinrade om, upprepade gånger under senare år förklarat att socialdemokratin politik gått ut på att förhindra att ett läge av detta slag skulle uppstå. Senast i januari förklarade regeringen att det var "ett oavvisligt krav . . . att garantera stabilitet i den fortsatta utvecklingen". Mot denna bakgrund har socialdemokratin misslyckats, grovligt misslyckats.

Konjunkturutsikterna för 1971 är inte enbart ljusa. Det finns ljusa inslag, men det finns också mörka. I USA står det och väger hur det skall bli. Blir det en längre period av sämre konjunkturer, kommer verkan att sprida sig till Väst-europa och även till Sverige. Åtskilligt tyder på att vissa branscher i vårt land kanske nått toppen av konjunkturkurvan. I detta läge blir kostnadsituationen för den svenska produktionen oroande.

Sannolikt kommer prisstegringar och kostnadsstegringar att fördyra de svenska exportvarorna så att det relativa kostnadsläget blir besvärande. Om så skulle bli fallet råkar vi ur askan i elden. Var finns i kompletteringspropositionen den ingående analys av de förhållanden som

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

jag här skildrat och som föregående talare från oppositionen har belyst? Ingenstans! Luckorna i resonemangen är övermålade.

Som herr Bengtson erinrade om, har priserna från april 1969 till april 1970 stigit väsenligt. Konsumtionsprisindex har stigit med 6,3 procent, och de senaste månaderna är utvecklingen oroande. Eftersom herr Sträng hävdade att priserna under hela 1970 inte skall stiga med mer än 4,5 procent, är det stor sannolikhet för att han räknat fel.

LO:s ordförande, herr Arne Geijer, målade också den 24 april vid LO:s representantskap följande framtidsvy: "Vi har att räkna med en inflation år 1971 av en omfattning som vi sällan upplevt. Detta är en ofrånkomlig utveckling." Herr Geijer ställde sitt hopp till att det skulle gå lika illa i våra konkurrensländer. Annars skulle det bli besvärliga konsekvenser för våra exportmöjligheter och för vår välbefinningsstegring.

Herr Sträng förklarade för några år sedan att han kunde acceptera en 3-procentig prisstegring. Mot bakgrunden av de inträffade prisstegringarna och vad man kan vänta sig om t. ex. herr Geijer skulle få rätt, finns det anledning att konstatera att socialdemokratin när det gäller prisstabiliteten nu förefaller att ha misslyckats, grovligt misslyckats.

Som här tidigare anförts är behovet av en stabiliseringskonferens i ett sådant läge alldeles uppenbart. Det är fullt rimligt att löntagarorganisationerna i nuvarande läge med prisstegringar och ett skattesystem som sannerligen inte kommer att visa sig vara någon skattesänkning försöker att gardera sig. Statsmakterna borde vid en sådan stabiliseringskonferens förklara sig villiga att åta sig vissa uppgifter, som skulle bidra till stabilitet och därmed medverka till den moderation som då blir mer naturlig för löntagarnas representanter.

Detta är enda möjligheten att åstadkomma ett läge med gynnsammare förutsättningar för samhällsekonomisk balans.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Regeringen har de senaste åren outhärligt förklarat att en av förutsättningarna för en gynnsam ekonomisk utveckling i Sverige är att industrin investerar mera. Hur har det gått?

Hittills har det inte gått alls. Internationellt sett har vi under andra delen av 1960-talet legat lågt i fråga om investeringar i näringslivet. Här har vi alltså ett nytt socialdemokratiskt misslyckande, ett gruvligt misslyckande. Och det är allvarligt eftersom investeringarna är bryggan över till framtiden. Om bryggan är för smal, konstruktionen för dålig kan man inte lita på dess hållbarhet.

Den väsentliga frågan är om det verkliga kan bli en kraftig och önskvärd stegring av industrins investeringar. Om detta skall lyckas — vilket vi givetvis alla hoppas — beror för det första på konjunkturutvecklingen, och för den svenska exportkonjunkturen kommer kostnadsläget på andra sidan årsskiftet att spela en avgörande roll. Där finns det orostecken.

För det andra beror det på möjligheterna för företagen att få tillräckliga krediter till investeringar. Den allmänna internationella erfarenheten visar att kreditrestriktioner uppträder i form av verkningar med lång eftersläpning. Professor Erik Lundberg och pol. mag. Anders Olsén har redovisat detta i en intressant undersökning. Man säger att en penningpolitisk åtstramning i regel får 20 procents effekt inom ett år och 50 procents effekt inom två år. Utan att pressa dessa siffror, eftersom det ofta beror på hur åtstramningen sker, skulle man ändå kunna säga, att om detta kommer att gälla svenska förhållanden — och det finns ingenting som tyder på att läget där skulle vara radikalt annorlunda — kan det alltså tänkas att kreditåtstramningen får verklig effekt först när konjunkturkurvan eventuellt börjar böja nedåt.

Docent Gunnar Eliassons avhandling tyder på att uppladdningen av likviditet inom företagen under en tidigare pe-

riod faller utslaget, om det skall bli investeringsökningar eller ej. Den uppladdning av likviditet som under 1969 skedde i de stora och medelstora företagen skulle alltså nu kunna vara anledningen till att man kan ha en viss förhoppning om investeringsökningar. Men de små företagen har redan drabbats hårt av kreditrestriktionerna, och där kommer det säkerligen inte att bli några betydande investeringsökningar.

Valutautflödet under förra året nödvändiggjorde för riksbanken att dels höja räntorna till en rekordartad höjd, dels införa hårda kreditrestriktioner. Jag skall inte uttala mig om alla enskilda detaljer i denna penningpolitik. Åtgärder var nödvändiga, oberoende av vilken finanspolitik finansministern förde. Men jag har haft anledning att i riksbanksfullmäktige, här i kammaren och offentligt markera att finansministern visat dålig handlingskraft när det gällt att hjälpa till att lösa problemet med valutautströmningen.

Jag gör detta konstaterande mot bakgrunden av att finansministern i januari förklarade att det var "ett oavvisligt krav — — — att åstadkomma en bättre balans mellan de ekonomisk-politiska medlen".

Oppositionens representanter i riksbanksfullmäktige har tagit sitt fulla ansvar och medverkat till den obehagliga kreditåtstramningen. Vi har nu nått den tidpunkt då det inte är möjligt att fortsätta kreditåtstramningen någon längre tid. Restriktionerna kommer att motverka sig själva genom att de hämmar näringslivets växtkraft och rent av åstadkommer obalans. Den senaste uppgörelsen med affärsbankerna innebär emellertid att i en växande ekonomi blir åtstramningen allt hårdare under andra halvåret 1970. Enligt folkpartiets mening skulle resultatet av en sådan politik kunna leda till mycket allvarliga konsekvenser för många företag och för sysselsättningen i åtskilliga branscher. Vi kommer under de förutsättningar som nu är möjliga att förut-

se inte att vara villiga att medverka härtill.

Socialdemokratin saknar uppenbarligen initiativkraft nog för att lägga fram ett program som med någon sannolikhet har en chans att snabbt rätta till obalansen i de utrikes betalningarna. Ju längre man dröjer desto svårare blir uppgiften. Mittenpartierna erbjuder därför socialdemokraterna att gå med i en parlamentarisk beredning med företrädare för näringslivets organisationer och arbetsmarknadens parter med uppgift att skyndsamt undersöka orsakerna till rådande obalans. Uppgiften skulle vidare vara att med utgångspunkt från denna analys föreslå sådana kortsiktiga och långsiktiga åtgärder som statsmakterna kan vidta för att bidra till jämvikt i betalningsbalansen. Glädjande nog anslöt sig moderata samlingspartiet till detta i bankoutskottet.

Bankoutskottets socialdemokrater rycker på axlarna åt erbjudandet. Gör regeringen det också?

Vårt gemensamma intresse att verka för att riva handelshindren länderna emellan kan verkligen inte beskrivas som en fortgående succé. Nordek ligger tills vidare på is. Det är angeläget att regeringen begagnar alla möjligheter att utvidga det ekonomiska samarbetet i Norden. Vilka utvägar som därvid kan öppna sig är för närvarande inte möjligt att klart fastlägga.

Regeringen har gjort försök att i EEC-staterna vinna ökad förståelse för Sveriges hållning att med bibehållen neutralitet få anknytning. Huruvida de försöken kan beskrivas som lyckade är för tidigt att bedöma. Folkpartiets förhoppning är att det skulle vara möjligt att för Sverige ta upp förhandlingar med EEC i nära tidsmässig anknytning till förhandlingar med de stater som direkt har begärt medlemskap. Det är nödvändigt att här inte försitta tillfällena utan ständigt vara beredd på att göra de framstötter som kan visa sig nödvändiga.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

I det sammanhanget vore det önskvärt om handelsministern i dag ville redovisa vilka administrativa åtgärder regeringen tänker vidta för att ha en beredskapsstab färdig för förhandlingar.

Av stort intresse är att Rumänien och Ungern sedan åtskillig tid visat intresse för att komma in i GATT. Självfallet räknar de med att vinna ekonomiska fördelar på ett inträde. Och varför skulle de socialistiska staterna inte få kalkylera med det? De bör ha samma rättigheter som andra. Det är också intressant att ur utrikespolitisk synpunkt notera att dessa två länder anser sig ha möjligheter att göra sådana här framställningar. Jag utgår ifrån att den svenska regeringen har ett med oss sammanfallande intresse att möjliggöra för Rumänien och Ungern att bli medlemmar i GATT. Jag hoppas att handelsministern har möjlighet att i den mån Sverige har något inflytande underlätta ett inträde på för alla parter rimliga villkor.

Det är beklagligt att det nu inte synes föreligga några möjligheter i GATT till förhandlingar om tullsänkningar och undanröjande av andra handels hinder före slutet av 1971. Skulle handelsministern ha några andra utvägar i sikte vore det ju tacknämligt.

Under de senaste månaderna har från personer mer eller mindre anknutna till finansdepartementet sänts ut larmsignaler om den ekonomiska framtiden.

Den 4 mars riktade statssekreteraren ett hårt angrepp på landstingens sjukvårdsplaner. Det var inte nog med sparsamhet i fråga om nya byggen. En radikal omläggning av planerna för de närmaste fem åren var nödvändig. Akutsjukvården skulle inte alls få byggas ut, och man skulle inskränka utbyggnaden av specialiteter. Allt som kunde satsas skulle gå till öppen vård, långtidsvård och mentalsjukvård.

En månad senare var det planeringschefen Hööks tur. Läget var det, sade

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

han, att man fick inställa sig på en långsammare stegring av bruttonationalprodukten än under 1960-talet. Orsakerna härtill angavs främst vara det minskade utbudet av arbetskraft och den kortare arbetstiden samt stagnerande produktivitetsuppgång — det senare till följd av förskjutningar mellan olika näringsgrenar. Höök bedömde det efter u-landsanspråken och turism kvarstående utrymmet för inhemska ändamål till en ökning av 3 procent per år. Av detta utrymme var redan 1 procent in-tecknat till pensionärerna.

Samtidigt måste, sade han, balansen i utrikesbetalningarna återställas — ett i och för sig rimligt krav. Skulle den offentliga sektorns behov, d. v. s. statens och kommunernas, tillgodoses enligt tillgängliga planer, skulle enligt planeringschefen kommunalskatter och statsskatter stiga minst lika mycket som under 1960-talet. Med ett kraftigt understatement konstaterar han, att det är en väsentlig skillnad om dessa höjda skatter tas ut från de verkliga inkomsthöjningar löntagarna fått eller om resultatet blir inga standardhöjningar alls för vissa grupper under de närmaste fem åren.

Han konstaterar vidare att konsekvenserna av ett sådant alternativ värtaligt illustrerats av de vilda strejker-na och den häftiga debatten mellan LO och tjänstemännen. — Jag skall inte kommentera det. — Herr Höök utgick ifrån att om löntagarnas anspråk inte kan pressas ned ytterligare, återstår endast att begränsa den offentliga sek-torns växt.

Det här var alltså ett referat av vad finansministerns planeringschef sagt.

Den långsiktshöjningen som nu redovisas i kompletteringspropositionen tyder på att finansministern överväger åtgärder i den andan.

Sedan detta skrevs har ett märkligt skådespel uppförts av socialdemokraterna. Herr Sträng säger alltså först att om man skall ha någon fortsatt reform-

verksamhet, är "en oundgänglig förut-sättning för att detta skall kunna ske ... att en omprövning och nedskärning sker inom olika existerande ut-giftsprogram". Några dagar efter detta uttalande påstår statsminister Palme, att ytterligare skärpning av den eko-nomiska politikens medel kan anses aktuell. Varpå herr Sträng kontrastlär med ett onyanserat nej till denna tan-ke: "Det får stå för statsministerns räk-ning." Det hela verkar att vara ett in-slag som mycket väl skulle ha passat i den årsskrift som gavs ut för ett antal år sedan med rubriken "Grönköping — idyll och panik".

Ena dagen mörka framtidsutsikter, annonserande om omprövning av re-dan fattade beslut, nästa: dags för yt-terligare åtstramning, dagen därpå ett kärvt nej till detta. Hur är det inom den socialdemokratiska regeringen? Är det idyll eller panik som är utmär-kande för regeringens syn på framti-den? Uttalandena tyder ju på att det finns representanter inom regeringen för båda dessa ytterlighetsriktningar. Själv tror jag att sanningen ligger nå-gonstans mitt emellan.

För folkpartiets del har vi klart kon-staterat att situationen är oroande. Det-ta har bestämt vårt handlande i riks-dagen. De förändringar vi föreslog be-träffande skatteförslaget förklarade vi oss villiga att medverka till finansie-ringen av. Vi har medverkat till skärp-ningen av kreditpolitiken. Folkpartiet har varit ytterligt återhållsamt med löften om omedelbara stora framtida utgiftsökningar. Vi har vidare uppre-pade gånger förklarat att det finns an-ledning för partierna att gemensamt undersöka besparingsmöjligheterna när det gäller statens utgifter. Finansmi-nistern tycker att han sköter den saken bäst själv. All right! Då får också re-geringen vara villig att tala om för medborgarna vad den avser att skära ned av det nuvarande utgiftsprogram-met. Herr Bohman ställde mycket be-

rättigade frågor. Det naturliga tillfället att svara är nu i riksdagens sista debatt för vårsessionen. Det är här riksdagen kan få en chans att diskutera regeringens planer.

Herr talman! Åtskilliga socialdemokratiska talare har sedan många år använt nedsättande omdömen om dem som verkar i de svenska företagens ledning. "De säljer den enskildes frihet för en femöring på lönen." "De saknar mänskliga känslor." "Maximering av vinsten" påstås vara den enda ledstjärnan för deras verksamhet.

Det har gått så långt att man bland fula ord kan katalogisera uttryck som "storfinans", "näringslivets män". Man har på en del håll medvetet strävat efter att klistra så många nedsättande etiketter på företagsledningarna, att det skall räcka med att inför kritik bara slunga ut: "Det är bara storfinanserna som försvarar sina intressen" och så skall mindre initierade människor därmed förledas att tro att det måste vara något skumt, något man inte behöver bry sig om. Inte alla socialdemokrater har sådana här fula trick för sig, det vill jag understryka. Men det finns så många som gjort och gör övertramp, att den gamla obönhörliga klasskampsideologin lever kvar. Man har sått ogräs i så stor mängd att debattmiljön i vårt land är allt annat än tillfredsställande.

När nu folk som representerar företagsamheten försvarar sig mot orimliga beskyllningar, så upptas det mycket onödigt på en del håll inom det socialdemokratiska partiet och den socialdemokratiska pressen. Kritik av socialdemokratiens ekonomiska politik påstås tyda på bristande demokratiskt sinne. Det finns tydligen socialdemokrater som tror att partiet blivit så mäktigt, att det kan undgå lagen om att det man sår får man också skörda.

Kampanjen mot enskilda personer inom företagsamheten och mot dessa människor som grupp måste givetvis leda till ett spänningsförhållande. När

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. därtill kommer att socialdemokratisk politik lett till ett allvarligt ekonomiskt läge för vårt land är det begripligt att oron sprider sig.

En del socialdemokrater tror givetvis, att man med denna kampanj skall vinna fördelar på vänsterkanten och i tävlan med kommunisterna. Det må vara hur som helst med det. Det blir svenska folket i stort, som får betala kostnaderna för kampanjen.

Inte blir stämmningsläget bättre av att enskilda socialdemokratiska riksdagsledamöter förordar långtgående socialiseringsåtgärder. Uppenbarligen har socialdemokraterna svårigheter att klara sig ut ur det dilemma man satt sig i. Statssekreterare Feldt har lämnat ett fiffigt svar, då han påstått att det inte kan bli något av socialiseringsframstötarna, eftersom man inte är överens var man skall börja. Skulle det vara ett uttömmande skäl då kunde man ju råda socialdemokraterna att förstatliga allt som de föreslår. Riktigt så skall svaret givetvis dock inte tolkas. Men i så fall hur? Statsminister Palme svarar på frågan genom att börja yra om att man inte skall mana fram socialiseringsspektet. Skulle alla dessa idéer om förstatligande genomföras, är det dock ingenting annat än socialisering i hittills oanad skala. Sverige skulle bli ett byråkratiskt centraldirigerings samhälle. Det är inte vi som har kastat fram dessa förslag om en våldsamt ökning av statens makt. Herr Palme verkar helt förvirrad inför det som hänt. Jag förstår honom. Vad skall en stackars nyvald partiordförande göra, när de krafter som fört honom till posten helt plötsligt vill se utdelning på sina insatser? Det kan han ju inte utlova just nu.

Det skall bli intressant att se om den socialdemokratiska partiledningen skall begagna tillfället att i vårriksdagens sista debatt i denna sak göra en deklaration — hederlig, rakt på sak. Eller kommer man att tala om något annat, t. ex. den ofina oppositionen? Ja, oppo-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

sitionen är ofin ur en del synpunkter, bl. a. därför att den hävdar att socialdemokratin inte har något monopol vare sig på att inneha regeringsmakten eller på att komma med alla goda förslag. Senast i går visade ju den deklaration som framfördes från mittenpartierna att vi här har en klar linje när det gäller att verkligen vädja till svenska folket på dessa punkter.

Under statsminister Erlanders tid kunde man med åren märka en alltmer utpräglad benägenhet hos honom att för det egna partiet monopolisera allt det han tyckte var bra. Även om andra partier föreslagit samma sak samtidigt eller tidigare spelade det ingen roll. Om man hade trott herr Erlander skulle socialdemokratin ha ett propagandamässigt monopol på alla fina förslag och reformer och allt som gick bra i utvecklingen, oavsett om socialdemokraterna haft något att göra med utvecklingen eller ej. — Det händer ju nämligen en hel del även utanför den ram där statsmakternas beslut.

Herr Erlanders efterträdare, herr Palme, har inte bara övertagit denna propagandauppläggning utan tillspetsat den. Man hade möjligen kunnat tänka sig att herr Erlanders uppträdande berodde på att han varit statsminister så länge att han ansåg sig ha rätt att ta sig vissa friheter. Herr Palme har uppenbarligen snabbt växt in i rollen som ledare för det makthavande partiet. Allt det regeringen Palme gör är bra, och allt det som är bra har herr Palmes parti som upphovsman!

Nästa led i den socialdemokratiska propagandaupplägningen är att doppa penseln i svart och misstänkliggöra oppositionspartiernas avsikter. Om ett oppositionsparti lägger fram ett förslag anses det inte vara allvarligt menat. Avsikterna är helt annorlunda och ofta skumma. Om ett oppositionsparti föreslår förbättringar i en proposition utmålas de som en försämring. Man tar det som ett exempel på vilka olyckor som skulle inträffa om de nuvarande

oppositionspartierna kommer i regeringsställning.

Metoden har verkligen många motbjudande inslag. Det är förnedrande för den svenska demokratin att sådant skall förekomma. Misstänkliggörande av motståndare hör hemma i andra styrelseskick. Herr Palme och hans eftersägare borde hålla sig för goda för att tillämpa sådana metoder. Men erfarenheterna visar att det är svårt för partier som länge innehaft makt att kunna granska sig själva och sina motståndare med någon större grad av objektivitet. Maktpositionen tycks leda till övermod, över-sitteri och ett visst förakt för andra.

Herr Palme gör emellertid en stor dumhet. När han själv vill ha monopol på allt det som han tycker är bra, är det bara den ena sidan av medaljen. Folk är inte dummare än att man förstår att den som anser sig ha monopol på att påverka samhällsutvecklingen också måste bära ansvaret för de mindre goda inslagen, för medaljens baksida. Men när detta påvisas flyr herr Palme och hans eftersägare i vild fart från ansvaret. Då är det plötsligt andra krafter som är i görningen. Eller också säger man att oppositionen ju inte har föreslagit några åtgärder och därför finns det ingenting att diskutera.

Herr talman! Detta är t. ex. fallet beträffande den ekonomiska situationen. Den nuvarande socialdemokratiska regeringen har större maktbefogenheter än någon annan svensk regering haft i fredstid. Ändock står Sveriges ekonomi inför ett oroande perspektiv. Många socialdemokrater försöker nu försvara sig med att oppositionen ju inte har föreslagit någonting. Det är ett ynkligt svar.

För det första är det fel, eftersom vi lagt fram en rad konkreta förslag under denna riksdag och tidigare och eftersom vi dessutom erbjudit oss att vara med om överläggningar om gemensamma åtaganden för att förbättra situationen.

För det andra är det regeringen, som

har åtagit sig att styra landet. Man kan inte på en gång hävda, att man själv bär ansvaret för allt det goda och sedan springa från det, när det gäller ansvar för avvigsidorna.

I själva verket är denna ansvarsflykt det bästa beviset på att vi nu står inför ett socialdemokratiskt misslyckande — ett gruvligt misslyckande.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Det finns skäl att inleda detta inlägg i vår ekonomiska slutdebatt med att konstatera att vårt lands ekonomi är utomordentligt stark.

Vår ekonomiska utveckling präglas av en mycket snabb produktionsökning. I fjol ökade den totala produktionen i landet med icke mindre än drygt 5 procent, trots att det under samma tid inträffade en mycket obetydlig ökning av antalet arbetade timmar. Detta senare faktum bör man besinna, när man — vilket förekommit delvis i denna kammarare men kanske i mindre utsträckning än tidigare — gör internationella jämförelser. Det är nämligen totalt meningslöst att jämföra den totala produktionsökningstakten i olika länder, om man inte samtidigt tar hänsyn till vilken ökning av arbetsinsatsen och antalet arbetade timmar som samtidigt har skett.

I vårt land inträffade vidare i fjol en sedan länge väntad och angelägen uppgång i näringslivets investeringar. Detta gällde också industrins investeringar, även om ökningen i fjol för industrins del blev lägre än som beräknats — den blir desto större i år. 109 000 lägenheter blev inflyttningsfärdiga i fjol. Hushållen kunde öka sina reella inkomster, d. v. s. inkomsten efter skatt och prisstegringar, med nära 4 procent.

Den svenska exporten ökade i volym med 12 procent. Under första kvartalet i år har ökningen varit ännu snabbare och uppgått till 14 procent. För april månad för vilken uppgift nu är tillgänglig — jag tror att preliminära månads-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
siffror för april i dag redovisats i tidningarna — är exportens värdeökning inte mindre än 31 procent jämfört med april i fjol.

Jag tror att det är svårt att finna effektivare dementier på de spridda och enfaldiga uttalanden som tidigare under året har gjorts om att svenska kronan skulle vara internationellt övervärderad och att vår export inte skulle vara konkurrenskraftig. Vi skulle ha kunnat redovisa ännu större exportökning i år, om kapaciteten i vår industri inte redan varit så hårt och fullt utnyttjad som den är. Det förhållandet att vi i den fas av högkonjunkturen som vi nu befinner oss i ligger precis uppe vid kapacitetstaket innebär att produktionsstegringen i år inte blir lika snabb som i fjol. Detta är inte något bevis för en minskad effektivitet i vårt näringsliv vid en internationell jämförelse, utan ett direkt uttryck för vad som ofrånkomligen händer när man kommer upp i fullt kapacitetsutnyttjande. Detta gör att den totala produktionsökningen i år kan uppskattas till 3,5 procent. Den investeringsuppgång i industrin som varit och är ett av huvudmålen för den ekonomiska politiken att stimulera, kan — att döma av en analys av de planer som föreligger — i år beräknas till 15 procent. Denna investeringsuppgång kan i vår ekonomi samtidigt förenas med ett utomordentligt stort bostadsbyggande. Sannolikt blir 108 000 lägenheter inflyttningsfärdiga i år.

Sysselsättningen är utomordentligt hög. Arbetslösheten är nere i 1,4 procent, vilket betyder att den är ännu lägre än i fjol. Vi har också under det senaste halvåret kunnat iakta en begynnande regional utjämning i och med att sysselsättningsläget har förbättrats också i skogslänen. I ett stort antal företag, både statliga och privata med statlig stimulans, har investeringsbeslut fattats som innebär att vi kan emotse en inte oväsentlig industriell sysselsättningsexpansion just i stödområdet.

Detta är alltså det aktuella läget. Jag

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

kommer tillbaka till frågan om förtroendet, inte bara därför att jag råkar vara industriminister utan därför att det är intressant att se hur den svenska industrin själv bedömer sin egen framtid. Den svenska industrin är nämligen starkt optimistisk i de långtidsplaner som den redovisar till den nu arbetande långtidsutredningen, alltså den utredning som skall ge oss en analys beträffande utvecklingen av svensk ekonomi under första hälften av 1970-talet. Det visar sig nämligen att industrins egna förväntningar inför 1970-talet karakteriseras av planer på mycket kraftiga årliga produktionsökningar och även av mycket betydande optimism när det gäller bedömningen av den framtida exportökningen.

Den debatt vi för i dag skall alltså äga rum mot bakgrund av detta verkliga läge och den bild av framtiden som i dag faktiskt föreligger i den svenska ekonomin. Det är väl rätt självklart att sådana synpunkter delvis kommer bort i oppositionens inlägg, men jag vill gärna notera att jag lade märke till att både herr Bohman och herr Dahlén faktiskt gjorde en reservation — herr Bohman med något starkare ord än herr Dahlén. Herr Bohman markerade att vår ekonomi är i grunden stark. Det är ju en fördel att vi på den punkten är överens och kan slippa något av den tendens till svartmålning som oppositionen gärna ägnar sig åt.

Ingen i kammaren skall nu tro att jag har nämnt dessa grundläggande drag i vår ekonomiska utveckling för att dölja att vi i vår aktuella situation har problem i vår ekonomi. Vi har diskuterat två problem här i dag, och det är viktigt att vi gör det därför att de ställer betydelsefulla krav på den ekonomiska politiken. Jag syftar naturligtvis dels på underskottet i vår bytesbalans, dels på de pågående prisstegringarna.

Vår bytesbalans försämrades i mitten på 1960-talet. En viss förbättring har inträtt, men fortfarande kvarstår — och nu talar jag först om vår varubalans,

alltså vår handelsbalans — ett underskott av storleken 1 miljard kronor under de tre senaste åren. Nu är det naturligt att vi har ett registrerat underskott i vår varubalans helt enkelt därför att importen registreras cif, medan exporten registreras fob. Därför blir så att säga importen övervärderad statistiskt i förhållande till exporten. Detta korrigeras sedan när man bygger upp hela bytesbalansen genom att vi ju har ett betydande sjöfartsnetto på 2 miljarder kronor. Men sjöfartsnettot är inte tillräckligt stort för att förhindra att bytesbalansens totala underskott i fjol blev så pass stort som 1 miljard kronor.

Vad beror då detta underskott på? Det är självklart att en diskussion om politiken och en rekommendation om politikens inriktning måste bygga på en analys av de faktorer som bestämmer utvecklingen. Det har sagts i våra finansplaner flera gånger, och det kan vara skäl att upprepa det här: vad vi står inför i svensk ekonomis relationer till utlandet är ett under 1960-talets senare del inträdande nytt strukturellt problem, ett strukturellt balansproblem som går tillbaka framför allt på två poster i vår utrikesbalans.

Den ena är det stora och växande turistunderskottet, som jag vill minnas är uppskattat i prognoser för innevarande år till 1 400 miljoner kronor. Då skall vi komma ihåg att detta underskott stiger med ungefär 200 miljoner kronor per år, vilket betyder att underskottet för bara något tiotal år sedan var endast 200 miljoner kronor. Detta är alltså en ny stor nettoutgift för folkhushållet som vi måste betala, ett krav som vi tidigare inte behövt ställa på vår ekonomi.

Den andra posten som också är en nyhet och som skapar ett nytt ekonomiskt problem för oss är den växande — i framtiden snabbt växande — u-hjälpen, som döljer sig under posten "transferringar" i betalningsbalansstatistiken i finansplanen. Den posten ger för detta år ett underskott på 900 miljoner kronor, vilket är 400 miljoner kronor mer

än för två år sedan. Vi vet dessutom att den utvecklingen kommer att fortsätta till följd av de åtaganden som vi har iklätt oss gentemot de fattiga länderna genom beslut i riksdagen.

Det betyder att vi måste ställa högre krav på vår exportindustris förmåga att intjäna de valutor som är nödvändiga för att täcka dessa utgifter i förening med en sådan konkurrenskraft hos den utlandskonkurrerande hemmamarknadsindustrin att importökningen kan hållas tillbaka i så pass stor utsträckning att vi i våra löpande transaktioner inom varuhandeln och naturligtvis även de kommersiella tjänsterna arbetar upp ett tillräckligt stort överskott för att täcka de ofrånkomliga underskotten.

Har man gjort den analysen — och jag tror inte att någon bestrider dess riktighet — är det självklart att vi måste inrikta oss på att lösa de svenska bytesbalansproblemen så snabbt som möjligt. Vi kan inte lösa dem från ett år till ett annat. Detta är ett strukturellt problem, och strukturella problem måste angripas med strukturella medel. Det gäller att så påverka vårt näringslivs effektivitet att vi i vår varuhandel kan arbeta upp det överskott som är nödvändigt.

Jag skall inte gå in på alla de åtgärder som detta förutsätter. Den klaraste och enklaste och ur vissa synpunkter kanske mest påtagliga är nödvändigheten att bereda ett stort utrymme i ekonomin för den investeringsökning som måste ske i våra utlandskonkurrerande näringar. Detta måste bestämma den totala investeringspolitiken och den totala ekonomiska politiken.

Herr Dahlné har ett sätt att tala om ekonomi som om han underligt nog trodde att vi i det här landet lever i vad han i andra sammanhang beskriver som en skräckvision av ett socialdemokratiskt samhälle, det totalsocialiserade, byråkratiskt styrda samhället, där man genom centrala beslut kan bestämma investeringarna i en viss nä-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
ringsgren eller inom industrin i dess helhet. Herr Dahlné vet naturligtvis mycket väl att så fungerar inte den här ekonomin, och i grunden fungerar inte heller på längre sikt en totalbyråkratiskt kontrollerad ekonomi på det sättet.

När vi säger att vi ett visst år lägger upp vår politik i syfte att åstadkomma en ökning av investeringarna och genom budgetpolitiken skapa det reella utrymmet härför men den beräknade investeringsuppgången sedan inte kommer till stånd, då säger alltid herr Dahlné, med triumf i rösten: Ett nytt misslyckande för regeringen. Det är inte så man bedriver ekonomisk politik, herr Dahlné.

Investeringsutvecklingen bestäms nämligen inte enbart av den ekonomiska politiken. Den bestäms till mycket stor del — och det är nödvändigt i vårt land, eftersom vi i så hög grad är utlandsberoende — också av den internationella konjunkturen, av företagens vinstförväntningar. Därför har förverkligandet av denna investeringsuppgång, som det under ett flertal år har varit ett mål för oss att få till stånd, dröjt. Det var först i fjol som investeringsuppgången började skönjas. Den kommer såvitt vi nu kan bedöma att bli större under innevarande år, delvis som ett resultat av att leveranserna av vissa investeringsvaror helt enkelt har skjutits över från fjolåret till innevarande år.

Vi gläder oss åt denna investeringsuppgång, och jag kan inte underlåta att kommentera den på det sättet, att den visar att det finns ett, vad jag skulle vilja kalla, defactoförtroende för regeringens politik inom det svenska näringslivet. Vår politik kommer självfallet också i framtiden att vara inriktad på att möjliggöra att denna expansion fortsätter. Den politiken skall också på sikt lösa vårt betalningsbalansproblem.

Jag vill dock inte förneka att bytesbalansen också påverkas av mera kort-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

siktiga faktorer. Det vore fel att säga att det nuvarande underskottet uteslutande är ett strukturellt underskott. Det finns också en kortsiktig konjunkturbestämd del av underskottet, som i fjol blev större än väntat. Dessa frågor är det fortfarande svårt att ge ett definitivt svar på i analysen, helt enkelt därför att statistiken är eftersläpande och ofullständig.

Lagerupbyggnaden var i fjol extremt stor — 2 miljarder kronor. Det är den enda rimliga förklaring som kan ges till den mycket snabba importökning som då ägde rum. Den kraftiga lagerökningen i fjol ger oss anledning att förvänta en långsammare importökning under innevarande år. En sådan uppbromsning var som bekant också inlagd i prognoserna, både i statsverkspropositionen och i den reviderade finansplan som kom i början av maj och som ju är det dokumentariska underlaget för den här debatten.

Nu visar det sig att importökningstakten har förblivit hög även under första kvartalet — ja, eftersom vi nu också har aprilsiffrorna kan jag tillägga att den här varit stark under de fyra första månaderna. Importökningen har blivit större än vad vi hade väntat, det skall jag inte ett ögonblick dölja. Detta betyder i sin tur att det inte är realistiskt i dag att räkna med att minskningen i fråga om underskottet i handelsbalansen blir så omfattande under innevarande år som vi angav både i januari och i maj.

Om vi analyserar den betydande importökning som ägt rum i år, och ser på varusammansättningen, finner vi att den i hög grad har en sammansättning som tyder på att lagerupbyggnaden har fortsatt under det första kvartalet. Det innebär att den omsvängning i lagerinvesteringarna — och det är de som i hög grad bestämmer de kortsiktiga förändringarna av konjunkturtrycket i vår ekonomi — som vi med mycket stor säkerhet kan vänta kommer något senare än vi bedömde. Därmed kommer

också den konjunkturbestämda minskningen av vårt underskott att bli något förskjutet i tiden. Jag tror dock inte att det finns anledning att göra någon annan grundläggande bedömning än vi gjort tidigare i år.

Detta tyder på att både styrkan och varaktigheten i konjunkturuppgången, internt och internationellt, har varit större än vi hade förutsett. Det senare är i och för sig ingenting som vi har varit ensamma om — också de internationella ekonomiska samarbetsorganens konjunkturbedömningar har på samma sätt förskjutits successivt. Eftersom ett nödvändigt inslag i vår politik är den successiva anpassningen av den ekonomiska politikens medel till den verkliga utvecklingen, har detta medfört att politiken successivt skärpts under innevarande år. Vi började med skatthöjningar — beträffande tobak och maldrycker — i början av året och tidigareläggning av den i skattereformen ingående momshöjningen på kapitalvaror. Den successiva åtstramningen fortsatte med senareläggning av statliga beställningar och införandet av en investeringsavgift på oprioriterat byggande i syfte att både reellt och finansiellt skapa resurser för den industriella investeringsuppgången liksom för bostadsbyggandet.

Ibland har frågan ställts om inte denna utveckling i vår handelsbalans är oroande och varför inte regeringen vidtar ytterligare åtgärder. Jag vill då redovisa den bedömning jag gör av utvecklingen och anföra, att vi med mycket stor sannolikhet har att vänta en markerad förbättring av denna situation under andra halvåret i år. I den ekonomiska politiken är dessutom, med redan fattade beslut, inbyggd en mycket markerad ökning av åtstramningen av denna politik. Den åtstramningen finns i hög grad i budgeten, kanske framför allt i den. Jämför vi budgeten för innevarande år och den för nästkommande år — som vi skall fatta beslut om i dag — kan man be-

skriva skärpan i åtstramningen på olika sätt, men det enklaste sättet är att se på budgetsaldot. Vi ser då att vi innevarande år har ett upplåningsbehov på 3,5 miljarder kronor. Nu har införts — om jag får säga det inom parentes — att det är en alltför hög upplåning i nuvarande konjunktur. Det ligger någonting i detta. Det hade varit bättre om den varit lägre. Vi skall dock komma ihåg att med den stora statliga upplåning som här följer sig finansieras också en mycket betydande statlig utlåning.

Det är rätt vanligt i ett läge av kreditåtstramning att kreditförmedlingen delvis flyttas över på statsbudgeten. Det är detta som delvis har ägt rum här, och det avspeglas bl. a. i att vad vi kallar det finansiella sparandet i budgeten i år har stigit med omkring 600 miljoner kronor jämfört med läget föregående budgetår.

Men detta är inte tillräckligt, och därför har budgeten skärpts. I den budget som börjar tillämpas om drygt en månad minskar det totala budgetunderskottet med 2,7 miljarder enligt den formella redovisning som föreligger i finansplanen. Det är självklart att detta är en överskattning — det markeras också mycket klart — därför att utgiftsidan i budgeten, som har använts i denna kalkyl, är ofullständig. Där finns naturligtvis inte tillkommande utgifter, som alltid inträder under ett löpande budgetår, efter vad vi erfarenhetsmässigt vet. Där finns framför allt inte någon reserv formellt inbokad för statens ökade lönekostnader, som blir följden av nästa års avtalsrörelse. Därför säger vi inte heller att vår budgetåtstramning, mätt i minskat upplåningsbehov, är så stor som 2,7 miljarder, men vi säger — och det tror jag kan vara rimligt — att den är av storleksordningen 2 miljarder kronor. Det är, tror jag, den kraftigaste budgetåtstramning vi haft sedan vi genomförde en liknande operation under 60-talets allra första år.

Jag sade att detta är ett sätt att mäta

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. och illustrera budgetåtstramningen. Man kan också illustrera den med att se på hur den från budgeten styrda reala efterfrågan från statens sida påverkas, och man kan dela upp på kalenderår. Allt detta finns i nationalbudgeten, men det kan vara skäl att plocka fram dessa siffror för att visa på konsistensen i politiken. Då finner vi att ökningstakten i statens efterfrågan sjunker successivt från att år 1968 ha varit 4,5 procent till att 1969 vara 1,5 procent. Och år 1970 är det en så långsam stegringstakt, att vi nästan kan tala om att statens efterfrågan håller sig reall oförändrad; den ökar nämligen bara med 0,5 procent.

Detta är också det rätt självklara svaret på herr Bohmans fråga varför finansministern, när han talar om den offentliga sektorns tillväxt, så gärna uppehåller sig vid den kommunala sektorns expansion. Det är inte konstigt, ty det är en diskrepans mellan den kommunala och den statliga expansionen. Den statliga styr ju dessutom budgeten på ett direktare sätt. Jag sade att den statliga expansionen innevarande år är 0,5 procent; kommunerna har 6 procents ökning. I fjol var det samma relationer — staten 1,5 och kommunerna 8,5 procent. Att man i det läget diskuterar angelägenheten av att i den framtida investeringspolitiken få en långsammare ökning av de kommunala investeringsutgifterna är rätt självklart.

Jag vill sammanfatta betalningsbalanssidan av vår diskussion i detta sammanhang — det blir skäl att återkomma till den. Vår konkurrenskraft är utomordentligt god — det visar den extremt snabba exportökning som vi för närvarande upplever. Underskottet är till väsentlig del ett uttryck för ett strukturellt problem som vi har. Detta problem måste vi angripa med strukturella medel. Verkingarna av dessa är på gång i vår ekonomi. Vi kan inte lova att inom loppet av något år arbeta av det underskott som för närvarande finns. Det är fråga om att här driva en

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

konsistent långsiktig politik. Vi menar att den politik som nu tillämpas är en politik som kommer att leda till åsyftade resultat.

Vi upplever i år en prisstegringstakt som är snabbare än i fjol och så hög att den med skäl har oroat det svenska folket. Det är självklart, eftersom prisstegringar är en olycka och en börda, framför allt därför att de drabbar i första hand de grupper som har svårast att bära dem. Därför kan vi aldrig acceptera prisstegringar, även om det är oerhört väsentligt att vi får en fortsatt snabb reallönestegring. Jag tror att man kan säga att det i alla europeiska industriländer måste vara ett mål för 1970-talets politik att förena tillväxt med prisstabilitet på ett vida bättre sätt än som skett under 1960-talet.

Jag säger att detta måste vara ett mål för samtliga industriländer, därför att om inte länderna i den industriella ekonomiska miljö som vi lever i lyckas att förbättra resultaten av politiken, har vi i detta land ingen möjlighet att undgå att drabbas av den internationella prisstegringen. Vad vi upplever i dag är — både på det europeiska planet och ännu mera när det gäller Förenta staterna — den värsta internationella inflationsperioden sedan Koreainflationen i början av 1950-talet. Det är fullkomligt självklart att vår ekonomi, som i så hög grad är integrerad med den europeiska ekonomin, inte kan undgå att påverkas av den. Vi lyckades under 1967 och 1968 hålla en exceptionellt hög grad av prisstabilitet i detta land. Men 1969 bröt det internationella prisstegringstrycket också in i vårt eget land, och trycket har förstärkts under 1970.

Inflationen kommer på olika vägar in över våra gränser. Den kommer naturligtvis direkt via en import- och exportprisstegring, men den kommer också i hög grad via en extremt hög räntenivå. Vi lever i dag inte bara i Sverige med det högsta priset på kapital som vi någonsin har haft — det är en utveckling som gäller de andra länderna också

och som är bestämd av att den internationella räntenivån har antagit vad som ur många synpunkter kan anses som en absurt hög nivå. Det är dess värre, ärade kammarledamöter, inte möjligt för oss att avskärma oss från denna internationella räntehöjning. I stor utsträckning är den betingad av att den amerikanska betalningsbalans- och kreditpolitiken under 1969 lades om. Amerikanerna löste då en stor del av sitt betalningsbalansproblem genom en betydande kapitalimport, som finansierades med mycket kraftig upplåning på eurodollarmarknaderna, där ju räntorna under fjolåret steg till 13 à 14 procent.

Med anledning av vad herr Bengtson sade i räntefrågan vill jag framhålla att ett litet land som Sverige — och det gäller inte bara ett litet land, utan också rätt stora enskilda länder — inte kan isolera sig från den internationella räntenivån. Gör man ett försök till det, får man snabbt ett mycket kraftigt kapital- och valutautflöde ur landet. Ett sådant utflöde är en del av förklaringarna till vår valutaminskning i fjol, eftersom vi av naturliga skäl alltid strävar efter att hålla vår räntenivå så låg som det internationellt är möjligt. Nivån var alltså något lägre än den var i vår omvärld, och det var under en del av fjolåret en av förklaringarna till valutautflödet.

Denna fråga kan inte lösas av ett enskilt land. Den kan lösas genom en bättre samordning av den ekonomiska politiken i de olika länderna. Herr Bengtson frågade varför regeringen inte tar några initiativ här. Det föreligger dess värre ett glapprum i kommunikationerna mellan regeringen och herr Bengtson. Herr Bengtson har tydligen inte observerat att jag själv som representant för den svenska regeringen dels i Europarådet i fjol, dels ännu utförligare vid sammanträdet med just den europeiska ekonomiska samarbetsorganisationens ministerråd i Paris så sent som i förra veckan gjorde det till ett av huvudkraven på det ekonomiska samarbetet att åstadkomma en gemensam aktion för att

dra ner den höga räntenivå som vi nu lider under.

Jag menar nämligen att det i och för sig i år borde finnas större förutsättningar att vinna gehör för ett sådant krav än det fanns när samma krav framfördes i fjol. Skälen därtill är bl. a. att hela den internationella valutamarknaden är mycket stabilare i år — efter de växelkursförändringar som genomförts av Frankrike och Västtyskland — än vad den var för ett år sedan. Dessutom är räntenivåerna mellan länderna i hög grad utjämnade, bl. a. av skäl som jag nämnde, och några påtagliga betalningsbalansproblem föreligger inte de stora länderna emellan. Det är också en anledning till att de inte behöver använda räntevapnet i samma utsträckning som försvaret för sin valutaposition.

Jag menar att det redan i dagsläget borde vara rimligt att göra en avtrappning av räntenivån. Den har nu legat stilla på en hög nivå, och jag tror inte att en sänkning från den nivån skulle ha några inflationsskapande effekter. Tvärtom finns det allt skäl, som vi också märkt på vår egen ekonomi, att beakta hur den höga räntenivån i stället på kostnadssidan verkar inflationsskapande.

Jag måste göra herr Bengtson besviken genom att säga att jag inte kan utlova att svenska initiativ i dessa frågor leder till resultat. Vi får fortsätta att driva denna fråga, det är det enda vi kan göra från svenska regeringens sida. Vi argumenterar, och vi menar att vi har goda argument. Det är vårt sätt att delta i den dialog mellan nationerna som är i växande grad nödvändig också i vår del av världen. Jag kan lova herr Bengtson att jag för min del kommer att fortsätta att driva denna fråga i de internationella organisationer, där jag har tillfälle att företräda Sverige.

Jag förstår att det är mot bakgrunden av den faktiskt registrerade prisstegringen under årets första månader — från årsskiftet t. o. m. april — då den varit så pass hög som 2,9 procent, som

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. många med oro måste fråga sig: Skall det bli möjligt att hålla den fortsatta utvecklingen under sådan kontroll att den totala prisstegringen under året stannar vid den prognos på 4,7 procent som regeringen lämnat? Jag tror och hoppas att det skall vara möjligt. Nu är prisutvecklingen liksom investeringarna inte någonting som statsmakterna håller helt i sin hand. Men jag kan ändå ange vissa skäl till att det finns anledning att förvänta ett väsentligt lugnare prisklimat under resten av året än vad som har gällt under årets första fyra månader.

Det är för det första en del speciella faktorer i prisstegringarna som har koncentrerats till årets början och som alltså inte kommer under årets fortsättning. Det är bl. a. den skattehöjning som riksdagen godkände i februari — jag nämnde den tidigare — och som var ett led i den skärpning av budgetpolitiken som utvecklingen nödvändiggjorde. Någon sådan kommer alltså inte i fortsättningen. Det har också varit en för de svenska hushållen mycket kännbar prisstegring på kaffe, som bekant en följd av allvarligt felslagna kaffeskördar.

Det är också en annan ändring i år jämfört med fjolåret. Det gäller löneökningarna genom avtalsförhandlingarna, som naturligtvis i detta land slår igenom på priserna och måste göra det om vi nämligen vill låta också de grupper vara med i lönestegringen vilka arbetar i näringar som inte redovisar lika snabba produktivitetshöjningar som genomsnittet.

När de handelsanställda får ökade löner — nu skall jag inte bestrida att det sker en snabb rationalisering också inom handelsområdet — så är det ett exempel där på kort tid en rationaliseringsvinst, som motverkar kostnadseffekten av lönestegringen, inte kan åstadkommas. Därför kommer oundvikligt varje lönestegring att i någon mån slå igenom på priserna helt enkelt därför att variationerna i möjligheten att kom-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

pensera en lönestegring genom rationaliseringar är så stora. I år har de prisstegringarna kommit snabbare än i fjol helt enkelt därför att avtalen var klara långt tidigare i år än 1969. Det är också en förklaring till att priseffekterna under det tvååriga avtalet har råkat komma i slutet av förra året och i början av detta år. Det kan man utläsa av den senaste tolv månadersperiodens siffror, av vilka framgår att prishöjningarna legat på över sex procent. Höjningarna kom mycket sent i fjol på grund av en långt utdragen avtalsrörelse. I år har höjningarna kommit tidigare. De prisstegringseffekterna, som alltså redan har mognat ut, bör rimligtvis inte göra sig gällande alls i samma utsträckning under resten av året.

Detta är några av de faktorer som gör att det för det första är rimligt att tro att vi kan räkna med att vi går in i en mycket lugnare prisstegringsperiod än under årets fyra första månader. Det är för det andra rimligt att tro — men självfallet kan man aldrig garantera detta — att det skall vara möjligt att begränsa prisstegringen för året i dess helhet till de uppskattade 4,7 procent eller i varje fall komma den mycket nära.

För att möta den prisstegringskraft som finns i den svenska ekonomin och fortplantningen av de internationella prisstegringsimpulserna som avspeglar sig i vår ekonomi krävs det självfallet ett bibehållande av en mycket hård ekonomisk politik. Jag har redovisat att politiken med redan fattade beslut de facto blir kraftigt skärpt under nästa år.

Det finns inget enkelt sätt att klara prisstegringsproblemet. Att i det moderna samhället förena kraven på full sysselsättning och prisstabilitet är en uppgift som hittills inget land helt har lyckats med. Jag skulle t. o. m. vilja säga att de utvecklade industriländerna lyckats alldeles för dåligt i den uppgiften under 1960-talet. Den svenska regeringsrepresentantens andra budskap på det sammanträde i Parisorga-

nisationen som jag tidigare hänvisade till var just en uppmaning till medlemsländerna i Europa att driva en effektivare och socialt mer ansvarig antiinflationpolitik än som hittills skett.

Med en socialt medveten antiinflationpolitik menar jag att vi måste föra en hård allmän politik, penningpolitik och budgetpolitik, för att bekämpa inflationen, ty inflation är ett ont som vi måste bekämpa. Men denna politik blir inte effektiv och socialt acceptabel om vi inte samtidigt har tillräckliga resurser för att skydda antiinflationkampens oskyldiga offer. Det är det som har varit hela grundtanken i den socialdemokratiska stabiliseringspolitiken, en stabiliseringspolitik som är framväxt på ett alldeles ovanligt intimt sätt ur samarbetet mellan socialdemokratin och fackföreningsrörelsen. Det är den politiken som är nödvändig, ty vi vet att i varje ekonomi råder det mycket stora skillnader i sysselsättningsmöjligheter och efterfrågan i olika delar av landet. Det är skillnad mellan olika branscher, och det är framför allt skillnad mellan olika gruppers möjligheter att hävda sig på arbetsmarknaden. Driver vi en naken och renodlad antiinflationspolitik, kommer olika regioner — olika svårsysselsatta människor, ofta låglönejobbare i de konjunktursvaga branscherna — att drabbas av en sådan politik långt tidigare än vad inflationens grundläggande härdar i landet kommer att drabbas.

Därför är det nödvändigt att kombinera en effektiv politik, en effektivt efterfrågedämpande politik, med en sådan anpassning av regionpolitik, strukturpolitik och arbetsmarknadspolitik som skyddar de grupper jag har talat om från att bli antiinflationkampens oskyldiga offer. Det är nödvändigt av självklara jämlikhetsskäl. Jag vill säga att det också är nödvändigt av effektivitetsskäl, helt enkelt därför att om vi inte skapar den apparaten — och vår politik under 1960-talet har haft som ett

av sina primära mål att verkligen effektivt bygga upp denna apparat, vilket gör att vi i och för sig är i ett bättre läge än många andra länder i världen — kan vi vara övertygade om att vi inte med tillräcklig konsekvens kan fullfölja den allmänna efterfrågedämpande politiken. Då får man ge upp den på grund av ett politiskt och socialt tryck, innan man verkligen fått inflationen under kontroll. Det är just denna mekanism vi har sett upprepas i land efter land i Europa och som går under beteckningen stopp-gå-politik och som har haft till följd en alltför hög inflationstakt i de europeiska ekonomierna, och dessutom i många fall en lägre reell stegringstakt än som annars hade varit möjlig.

Det är vår vilja att fortsätta att driva denna politik under 1970-talet. Anspråken på den kommer att bli större än tidigare, och det beror inte på en plötsligt påkommen socialistisk klåfingrighet, vilket tydligen herrar Bohman och Dahlén och kanske även herr Bengtson tror, utan det beror på att vi i detta land upplever precis samma sak som man gör i andra industriländer, nämligen att regionproblemen är mycket svårare nu i hela Europa än vad de var under 1950- och 1960-talen. De är svåra därför att den internationella konkurrensen slår mycket hårdare och snabbare inom våra ekonomier. Den slår hårt regionalt och hårt över vissa branscher, och den slår i sina mänskliga verkningar framför allt hårt mot dem som har allra svårast att försvara sig.

Det är samma problem som också Förenta staterna upplever i dag. Där har man drivit en ambitiös budgetpolitik — och också en högräntepolitik som vi har fått känna verkningarna av i vårt land. Man har mycket riktigt med denna allmänna efterfrågedämpande politik fått ner efterfrågan, men till priset av en snabbt stigande arbetslöshet. Samtidigt lever man kvar med en fortgående, efter amerikanska och även

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. efter svenska mått, mycket snabb prisstegring. Både den tidigare och den nuvarande administrationen i Förenta staterna är också fullt medveten om detta, och det är den fråga man vill praktiskt diskutera med svenska besökare. Åtminstone fick jag den uppfattningen under mitt besök där i mars. De upplever att de har möjlighet till ett erfarenhetsutbyte som är naturligt, nämligen om hur de skall klara sina svårsysselsatta grupper, det som amerikanerna kallar "the hard core of unemployment", som är ett av det amerikanska samhällets stora och ännu olösta problem.

Skall dessa problem kunna lösas måste man vara beredd att ge samhället de resurser som är nödvändiga. Den här politiken är nämligen i hög grad en fråga om kvantitet. Det är en enorm skillnad om man genom arbetsmarknadspolitiken kan sysselsätta några promille av arbetskraften eller om man kan sysselsätta en procent, eller två, som vi nu är uppe i.

Det har av naturliga skäl — och det är väl oundvikligt — talats om förtroendefrågan. Jag skall inte starta någon utförlig debatt på den punkten. Jag har velat visa på vad som faktiskt sker i svensk ekonomi, vilka faktiska planer som föreligger inom den svenska industrin, planer inte bara för det närmast framförliggande året utan också bedömningarna för framtiden. Jag anser att en sådan redovisning är ett effektivare inlägg i en förtroendekrisdebatt än att lyssna till s.k. stämmningslägen och ett i och för sig mänskligt begripligt missnöje med det förändrade debattklimat som generellt gäller, inte bara i detta land utan i världen över huvud taget.

Jag vet att det finns de som sagt att det är omöjligt och hopplöst att vara företagare i detta land, därför att regleringen är så fruktansvärt fientlig mot företagandet. Jag vet inte om det var herr Bohman eller herr Cassel som med hänvisning till statistiken över

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

kapitalrörelserna och de utländska investeringarna i Sverige talade om hur snabbt de utländska etableringarna i Sverige sjunker och att de utländska företagen inte längre har något förtroende för den svenska regeringen.

Den utländska etableringen är en stor fråga att diskutera, men det är svårt att i dagsläget, mot bakgrund av vad som faktiskt sker i svensk ekonomi, säga att de utländska företagen skulle ha tappat förtroendet för den svenska ekonomin. Jag följer de utländska företagens verksamhet här i landet. Vi har t. ex. Sundsvalls Verkstäder som expanderar starkt, vi har Air Reduction i Vargön och det franska företaget S:t Gobain som just nu engagerar sig kraftigt i Gullhögen. Vi hade nyligen ett stort förvärv av Ljungmans Verkstäder i Malmö. Jag säger inte detta för att det i och för sig är en källa till speciellt stor glädje för industriministern. Men som ett inlägg i fråga om förtroendet för möjligheterna att driva industriell verksamhet i detta land kan ju en sådan bedömning ha sitt intresse. Man behöver bara läsa dagens tidningar för att finna att i vissa fall är det inte endast ett utländskt företag utan flera som kan vara engagerade i att få tag i ett svenskt företag.

Nu säger man att företagen är otrygga och känner sig osäkra om regeringens framtidsplaner. Om den stämningen finns, och självfallet har även jag mött den, är det en viktig uppgift att klargöra och undanröja de missförstånd som till äventyrs förekommer. Jag tror att de missförstånden inte alls är så omfattande som det kan ha framgått av vissa inlägg i denna debatt eller i andra diskussioner.

Jag tror inte heller ett ögonblick — det vill jag gärna säga — att den aktion som det var fråga om i debatten i dag, nämligen de 364 småföretagarnas aktion, är ett uttryck för de medverkande företagarnas vilja att komma åt regeringen och hjälpa den borgerliga oppositionen till en valseger den 20

september. Jag är i stället övertygad om att denna aktion är betingad av en uppriktig oro för företagen inför deras aktuella problem. Dessa problem består sannerligen inte i att dessa företag är rädda för att bli socialiserade eller för att samhället skall utsträcka sitt inflytande och öka sitt samarbete med det privata näringslivet. Deras oro är mycket konkret och mycket naturlig. Det är en oro som beror framför allt och dominerande på kreditrestriktionerna. Det är enligt min mening inte en partipolitisk fråga eller i partipolitiskt syfte när småföretag och medelstora företag opponerar sig emot kreditrestriktionerna och deras handläggning. Det hade varit mycket egendomligt och helt absurt om de inte hade gjort det. De undersökningar som gjorts pekar entydigt på att det är de små företagen som drabbas av kreditrestriktionerna. Det har skett undersökningar tidigare. Man kan också läsa detta i den reviderade nationalbudgeten.

Där har man frågat: vilka problem upplever ni företagare när det gäller era produktions- och expansionsplaner? De stora företagen säger: det är brist på arbetskraft, brist på kapacitet i företaget så att vi måste investera och därför inte kan ta order. Det är de små företagen som säger att det problem man upplever är bristen på kreditmöjligheter. Detta betyder att det är en väldig skillnad mellan de små och de stora företagens sätt att reagera mot och deras sårbarhet för kreditrestriktioner.

Det finns skäl att ordentligt pröva hur kreditrestriktionerna verkar och hur de handhas av bankerna. Kreditrestriktionerna är i och för sig nödvändiga, och jag är beredd att försvara dem, men alltför många tecken tyder på att de icke fungerar så som de inom sin allmänna restriktivitet borde fungera. När riksbanken genomförde sin senaste åtstramning — den 20-procentiga sänkningen av checkräkningskrediterna — gjorde man för det första

undantag beträffande checkräkningslimiten på 100 000 kronor när det gällde företagare. Däremot för lönecheckräkningar räknade man med 20 procent över ond som god, likvid som illikvid. Men det ingick och förutsattes i riksbankens överläggningar med affärsbankerna att om ett företag helt hade utnyttjat sin kreditram var inte meningen att riksbankens direktiv om en 20-procentig nedskärning skulle innebära att detta företag skulle bli av med 20 procent av sin kredit. Checkräkningslimiten skulle dras ned — det är riktigt — men den utnyttjade delen skulle i det fallet ersättas av banken genom lån i annan form.

Alltför många rapporter har kommit till oss — även vi har nämligen kontakter med de mindre företagen — som tyder på att systemet inte fungerar på avsett sätt utan att företag i väldigt många fall direkt har fått sin redan disponerade kredit neddragen. Jag tycker att det finns skäl att uppmärksamma denna fråga, och det skulle förvåna mig om inte företagens organisationer verkligen med skärpa tar upp problemet.

Även ett annat skäl gör att man kan ifrågasätta affärsbankernas sätt att hantera denna samhällseliga uppgift som de nuvarande kreditrestriktionerna ålägger dem. Vi har provat ansökningar om befrielse från investeringsavgift. Det finns ansökningar rörande stora projekt på 2 500 miljoner kronor. Det skulle förvåna mig mycket om de som står för dessa ansökningar inte hade finansieringen av projekten ordnad. Det gäller stora kontorshus, varuhus, bankkontor och annat. Jag har svårt att tänka mig att ett företag, som begär tillstånd att sätta i gång projekt på 50—75 miljoner kronor — det gäller ju mycket seriösa företag — inte då har finansieringsfrågan ordnad. Det förhållandet att här finns krediter ordnade för investeringar på två och en halv miljard kronor samtidigt som väldigt många av våra mindre företag får

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. sina faktiska lån direkt neddragna av bankerna tycker jag borde medföra en allvarlig fråga till bankerna hur de sköter sin mycket svåra och grannliga uppgift att handha kreditrestriktionerna.

Jag vill även peka på en annan sak. Det är inte första gången jag nämner den. Jag tog faktiskt upp den i mitt förstamajtal. Det tror kanske inte de borgerliga ledamöterna i kammaren, men ibland talar man faktiskt om småföretagens problem också i ett förstamajtal. Det gäller en företeelse som senare har tagits upp i en rätt stor artikel i Veckans Affärer och som återspeglar en viktig skillnad mellan de små och stora företagen. Många små företag har meddelat mig — jag har hört att de har framfört samma synpunkter till sina organisationer — att de upplever att de stora företagen utövar något som skulle kunna kallas för maktkrediter. Det är i alla fall dessa mindre företags direkta erfarenhet.

Kreditrestriktionernas sätt att verka har rest och reser för närvarande så många frågor att det är skäl att kräva undersökningar. Det är en uppmaning som jag i första hand riktar till företagens egna organisationer. Jag är själv genom delegationen för de mindre och medelstora företagen gärna beredd att medverka till undersökningar av det faktiska läget och den faktiska utvecklingen. I den mån det bedöms önskvärt är jag också beredd att ordna överläggningar i frågan.

Jag nämnde den delegation för de mindre och medelstora företagen som nyligen har tillsatts. Herr Bohman ställde en fråga såsom ett led i insinuationerna att vi inte bryr oss om att ens göra en gest av vänlighet mot företagssamheten annat än att herr Sträng då och då talar vänligt om våra duktiga företagare. Den gesten kunde ni väl ändå ha gjort, sade herr Bohman, allt ta med en företrädare för oppositionen och varför inte också någon stackars företagare, som ju borde veta hur verk-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

ligheten är beskaffad för de företag som den här delegationen syftar till att förbättra förhållandena för.

Det händer ibland att moderata samlingspartiets företrädare läser pressmeddelanden slarvigt. Herr Burenstam Linder hade över huvud taget inte läst pressmeddelandet om det beryktade företaget Sverker David den 16 september utan trodde att det var ett företag som vi hade smusslat med i hemlighet. Herr Bohman har tydligen inte läst pressmeddelandet om hur den här delegationen är sammansatt. I delegationen ingår bland andra herr Stefanson, som representerar sin organisation och dessutom är parlamentariker. Jag har räknat herr Stefanson som tillhörande oppositionen. Det gör kanske inte herr Bohman, och det kan jag i och för sig förstå. Ingen skugga på herr Stefanson, men när man ser hur *hans parti* uppträder så är det naturligtvis svårt att veta hur det förhåller sig.

Jag vill alltså nämna för herr Bohman att herr Stefanson faktiskt ingår i delegationen. Vidare ingår en annan parlamentariker, som också är företagare, nämligen herr Wååg. Där finns också en sparbanksdirektör med direkta konkreta erfarenheter av dessa problem. Företagarnas egna organisationer har varit med om urvalet och har fått vara med och bestämma hur de vill låta sig företrädas. Jag tror att det är rimligt att tillmäta deras omdöme en rätt avgörande vikt.

Jag har kanske talat länge nog nu. Låt mig bara i fråga om de mindre företagens kapitalförsörjning — en fråga som är av växande betydelse — erinra om skatteförslaget och den skattepolitiska innovation, som det nu heter på svenska, som det innebär när det gäller ett alldeles speciellt hänsynstagande till det i företagen arbetande kapitalet. Jag är också beredd att i den framtida industripolitiken pröva olika medel att förbättra de mindre företagens försörjning av s. k. riskvilligt kapital. För en tid sedan gjorde vi något som jag inte vet

om kammarens ledamöter känner till och som visar hur ett statligt företag kan uppträda.

Ett företag i Ljusdal stod inför expansionsproblem. Det hade svårigheter att öka det egna kapitalet med egen kraft, och företagaren själv — av skäl som många företagare kan upplysa om — ville inte så att säga överlåta sitt företag till ett privat holdingbolag. I regel är holdingbolagens villkor för att stödja ett företag att få majoritet i företaget. I det läget tog det statliga etableringsföretaget Svetab initiativet till att gå in med en minoritetspost i företaget. Det var den farliga maktstaten, herr Dahlén, som i motsats till den fria privata världen nöjde sig med detta därför att vi trodde på företagaren och tyckte att det var en praktisk lösning med en ställning i hans företag som är mycket svagare än den ställning som skulle ha krävts ifall han vänt sig till ett privat institut.

Det är möjligt att det här är tankar som man kan arbeta vidare på, och vi kommer att diskutera om vi kan hitta några former för att på ett mera generellt sätt stödja de mindre företagens kapitalförsörjning. Till de företagare som nu förklarar sig inte ha förtroende för den sittande regeringen skulle jag kunna replikera: Vi har förtroende för dem. Det är ur sysselsättningssynpunkt angeläget att dessa företag får utvecklas, och det är för det allmänna klimatet i detta land av stort värde att vi har en vital och livskraftig sektor av industrin som utgörs av små och medelstora företagsenheter.

Vad vill egentligen oppositionen att vi skall göra? Det är en fråga som det är naturligt att ställa. Oppositionen säger att regeringens politik är farlig och leder fel. Men vad är det egentligen som oppositionen velat göra för att vi skulle ha undvikit att hamna i det läge som oppositionen anser vara ett så farligt läge? Vad föreslår oppositionen skall göras för att vi skall komma ur detta läge, om det nu är så farligt?

För att en kritik av vår politik skall kunna tas på allvar måste väl ändå kritikerna tänka litet grand på vilken egen bedömning man gjorde när denna politik bestämdes och vilken vilja man visade att de facto driva en politik som skulle leda den ekonomiska utvecklingen i en annan riktning än den i vilken regeringspolitiken leder. Detta är viktigt inte minst för det allmänna förtroendet för oppositionen som alternativ till det nuvarande regeringspartiet.

Vad sade man från oppositionens sida i fråga om de konjunkturprognoser som innevarande års budget baserade sig på — det är då vi har haft ett stort underskott i vår utrikeshandel och det är då vi har haft, det erkänner jag gärna, en snabbare prisstegring än vi borde ha haft? Tyckte man att det var en alltför svag budget? Ville man strama åt budgeten? Nej, tvärtom ansåg man att budgeten inte var tillräckligt expansiv. Detta var en bedömning som inte bara oppositionen gjorde. Åtskilliga företrädare för svenskt näringsliv riktade samma kritik mot regeringens budget — alltså den budget som gäller för innevarande år.

Herr Giesecke ansåg visserligen att budgeten var riktigt avvägd och att regeringen gjort en riktig konjunkturbedömning, medan herr Iveroth önskade öka investeringsviljan genom generella stimulanser; han ville avskaffa energiskatten och åstadkomma ytterligare räntesänkningar. Herr Holmberg tyckte att budgeten inte innehöll tillräckligt många åtgärder för att få produktionen att snurra fortare och säkrare. Herr Dahlén var litet tveksam om hur man skulle bedöma budgeten: På kort sikt var ju läget inte bra, men det var möjligt att man mot slutet av 1969 kanske kunde räkna med någon inflation — i den avslutande budgetdebatten den 30 maj varnade han dock för en utveckling i motsatt riktning. Man måste ha trott att budgeten inte var tillräckligt expansiv för den konjunktur som man förutsåg. Jag har också folkat era förslag på

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
det sättet, d. v. s. de föreslag som lades fram för att komplettera regeringens förslag till budget 1969/70. Vad moderata samlingspartiet gjorde var nämligen att föreslå en försvagning av budgeten på 480 miljoner kronor. Folkpartiet föreslog en budget som skulle medföra en försvagning med 530 miljoner kronor. Den budget som oppositionen nu betraktar som alldeles för svag hade man alltså velat försvagaytterligare med cirka en halv miljard kronor. Detsamma gäller centerpartiet.

Jag nämner inte detta därför att felbedömningar i och för sig är omöjliga eller icke försvarbara. Det finns givetvis alltid en osäkerhet i konjunkturbedömningen, och regeringen kommer säkerligen också att göra sig skyldig till felbedömningar. Jag har redan nämnt att vår konjunkturprognos i och för sig inte helt slagit in innevarande år, och vi kommer nog att göra fel i fortsättningen också. Men man bör vara litet försiktig när man kritiserar regeringen, om man är angelägen om att åstadkomma en tilltro till sina egna förslag och vill göra anspråk på att uppträda korrekt.

Hur har folkpartiet uppträtt i den ekonomiska politiken i år? Under remissdebatten krävde folkpartiet åtstramning av budgeten, eftersom den åsyftade åtstramningen inte alls var så stor som finansplanen ville ge intryck av. Vad har hänt sedan dess? Jo, de omedelbara förändringar av budgeten som man föreslår — skattereformen undantagen — innebär folkpartistiska utgiftsökningar och överbud på 250 miljoner kronor. Sedan lade detta parti fram sina förslag till skattereform, som innebär ett överbud som på kort sikt innebär 800 miljoner kronor i ökade icke kompenserade utgifter. Just som detta görs säger herr Hedlund: Nu måste vi strama åt politiken!

Denna kastning mellan åtstramningskrav och krav på starkt ökade utgifter är en ringdans som pågår och som vi fått se ytterligare exempel på helt nyligen. Jag tror att det var för två dagar

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

sedan som folkpartiledaren ställde en serie förslag till åtstramningsåtgärder. Det lät bra. Studerar man det hela närmare finner man att folkpartiet vill gå in för ganska kärva tag. Man borde spara två miljarder kronor i statens verksamhet, var folkpartiets svar till de företagare som säger sig inte ha förtroende för den sittande regeringen. Detta är sådant som skall ske snabbt! Man kräver senareläggning av statliga beställningar — som redan hade skett. Man går vidare och i en intervju i dagens eko — som jag antar att just de man vänder sig till hade tillfälle att höra — anfördes att man kräver totalt anställningsstopp inom den statliga förvaltningen. Det borde också, säger man, studeras om det inte finns några verk som kan slås samman eller rationaliseras bort. På den typen av åtgärder skulle staten tjäna omkring en miljard kronor. — Det är inte dåligt!

Vi minns alla en mycket effektiv politiker, Gunnar Svärd. Han är mycket effektiv fortfarande, men jag tror inte att han skulle ha drömt om att vara så djärv att han skulle ha utlovat en miljard kronor i besparingar på bortrationaliseringar och indragningar av statliga tjänster och sammanslagningar och nedläggningar av statliga verk. Om man tittar litet närmare på den statliga förvaltningen och ser efter hur stora lönekostnaderna i arbetsmarknadsstyrelsen är finner man att summan är 43 miljoner kronor per år. Det är bäst att vi far till skolöverstyrelsen också, så får vi 43 miljoner kronor till! Dessutom tar vi riksförsäkringsverket, så sparar vi ytterligare 35 miljoner kronor. Det betyder alltså att vi genom att rationalisera bort och stoppa lönebetalningarna i tre av våra allra största ämbetsverk har fått ihop 125 miljoner kronor av de sökta 1 000 miljonerna.

Detta säger man ena dagen. Dagen därpå får vi läsa i tidningarna att vi nu har fått ett nytt regeringsprogram. Ett sammandrag av det finns, såvitt jag förstår korrekt, återgivet i inte bara folk-

partiets utan t. o. m. Sveriges största tidning. Man läser detta program och finner att sida upp och sida ned vandrar gamla och nya överbud och önskemål om varandra. Inga kostnadsberäkningar, inga tidpunkter och ingen prioritering mellan förslagen, bara en lång, lång lista av överbud.

Men lyckligtvis skall den listan bara gälla fram till den 20 september. Detta är icke ett regeringsprogram, förklarar herr Hedlund. Programmet gäller ju bara fram till valet, och vad som sedan händer skall vi resonera om då. Jag tror att det är klokt att sådana program stoppas i papperskorgen, helst ännu tidigare än den 20 september.

Folkpartiets och centerpartiets enda konkreta krav i den ekonomiska politiken är det förnyade kravet på en rundabordskonferens. Man har t. o. m. ökat kravet och begär en rundabordskonferens för bostadspolitiken. Om detta skall hänga ihop på något sätt måste folkpartiet och centerpartiet tycka att en riktig ekonomisk politik är så pinsam att bedriva att man inte själv vågar stå för den. Det var alldeles uppenbart innebörden i vad herr Bengtson sade när han talade om att bostadspolitiken borde klaras upp genom interna partiöverläggningar. Herr Torsten Bengtson är en uppriktig person. Jag vet inte om herr Dahlén är beredd att vara lika uppriktig och bekräfta att det är precis samma tanke som ligger bakom rundabordskonferensen. Om han inte begrep det av sig själv, så har ju herr Helén lämnat ett bevis för att det är precis så man tänker och lever i folkpartiet. Man kallar de borgerliga partierna till en stabiliseringskonferens — då var det inte en riktig rundabordskonferens — och säger att vi måste skärpa politiken. Så frågar man hur det då skall gå med förslaget att införa en omedelbar, kraftig inkomstförstärkning i budgeten. Herr Helén svarar att den frågan inte är aktuell, ty den har ju finansministern avvisat. Det betyder att folkpartiet bara är berett att förorda en enligt egen

mening riktig politik om man har finansministern att hålla i handen. Det är väl mycket möjligt att det svenska folket, som ser folkpartiets uppträdande i dessa frågor, förstår att man känner det behovet. Men upplever inte mittenpartierna denna situation ändå som rätt ohållbar och för dem själva rätt förnedrande?

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Först ett tack till statsrådet Wickman för hans besked om initiativet på det internationella området i fråga om diskontona. Det är utomordentligt. Jag skulle vilja fråga vilka reaktioner som förmärktes när detta förslag framfördes. Jag är också ytterst tacksam när jag hör statsrådet Wickman säga att det nuvarande höga ränteläget bör kunna avtrappas nu. Jag hoppas att hans partivänner i bankofullmäktige har samma uppfattning, så att det också kan bli ett resultat därav. Jag skall uttala min uppskattning ännu mera därför att jag tycker att statsrådet i fråga om småföretagare tolkar det så som vi menar: det är ingen politisk aktion, det är präglat av oro för framtiden. Då tillåter jag mig fråga också: Vad tänker regeringen göra? Tänker regeringen över huvud taget ta detta problem i beaktande? Beträffande ränteproblemet i övrigt vill jag säga att jag redan i mitt första anförande tog upp de internationella relationerna. Statsrådet Wickman stödde sig på att det är de internationella relationerna som har orsakat, som han sade, "en absurt hög ränta". Det kan dock vara intressant att se att det finns länder som kan driva en annan politik. Jag har nämnt Norge ett par gånger. I Norge ökade industriproduktionen snabbt, står det i redogörelsen. Bruttonationalprodukten ökade med 5,7 procent. Bytesbalansen 1969 beräknas ge ett överskott på cirka 660 miljoner norska kronor, valutareserven ökade med mer än 500 miljoner kronor, arbetslösheten i januari var

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. 1,5 procent mot 2 procent tidigare — kort sagt en utomordentligt förnämlig utveckling. Denna utveckling har skett med ett ränteläge som var 3,5 procent fram till den 26 september 1969 och därefter 4,5 procent.

Det skulle vara intressant att höra vad statsrådet Wickman har för kommentarer till att man i ett grannland kan driva en politik som leder till sådana resultat. Numera räcker det knappast med Suezkanalen för att förklara utvecklingen i Norge. Men under centerpartisten Borten i regeringen har det kunnat ske en sådan utveckling i vårt grannland.

Vidare är det glädjande att statsrådet Wickman sätter en så stor förtröstan till det privata näringslivet och de åtgärder som har vidtagits i många olika former. Det är självfallet att vi har en god ekonomi i vårt land, men allting är relativt. Under 1970 beräknas Sverige — bortsett från Storbritannien som har haft många svårigheter — få den lägsta ökningstakten i fråga om bruttonationalprodukten i Västeuropas OECD-länder. Det tyder inte på att det har förts en politik som har lett till någon större effektivitet. Det kan väl hända, som statsrådet Wickman sade, att man måste ta hänsyn till andra faktorer, arbetskraftens ökning och sådant. Men vi ser i alla fall att under den ifrågavarande femårsperioden ligger Sverige på 3,7 procent. Danmark ligger på 4 procent, Finland på 4,1, Norge på 4,3 och Österrike på 4,5 procent, för att ta några länder. Man kan alltså inte på något sätt hävda att Sverige har en särskilt gynnsam utveckling, utan vi måste tvärtom placera vårt eget land i den lägre kanten. Bostadsbyggandet uppgår till 108 000 lägenheter, det är ungefär 1 000 mindre än förra året. Det är inte heller något lysande.

Jag nämnde om vårt förslag till budget. Då säger statsrådet Wickman att om den skulle stramas åt ytterligare, måste oppositionen komma med för-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

slag. Det är mycket svårt för oppositionen att göra en sådan sak, därför att det måste ske vid den grundläggande planeringen. Vi kan inte på en mycket kort tid avfärda en hel del av vad regeringen föreslagit, utan det är i den stora planeringen som börjar om någon månad med alla petita och sådant som man måste göra det. Att vi sedan har vissa förslag som i år kostar 75 miljoner kronor på en budget på 45 miljarder, det är väl inte så konstigt. Det kan man inte beteckna som några överbud.

Förresten slank det där ordet överbud ur herr Wickmans mun igen. Överbud i förhållande till vad? Där återkommer det axiomatiska tänkandet att vad regeringen föreslår är det absolut omöjligt att rubba på. Då är det så att var och en som begär någon krona mera kommer med överbud. Det existerar inte ett sådant ord som överbud. Det är åsikter om pengar, det är ingen realitet att tala om överbud.

Statsrådet talade också om rundabordskonferenserna. Sådana har vi haft en gång tidigare, det var innan statsrådet Wickman var verksam. Jag var själv närvarande när vi kallades till statsrådsrummen här och hade en överläggning när det var ett kritiskt och besvärlig läge för vårt land, och det målades en mycket mörk situation då. På den tiden gick det att ha överläggningar. Men numera är det visst alldeles omöjligt. Nu är man som jag förut sade så självgod att det nu inte finns något att överlägga om, utan det regeringen föreslår, det är absolut riktigt, det är ingenting som kan korrigeras.

Om prisutvecklingen slutligen sade statsrådet Wickman att det är den internationella prisnivån som betytt så mycket. Det är möjligt, men jag skulle vilja säga att rätt mycket inverkar nog en hemmafabricerad prisutveckling också, som vi har gjort oss skyldiga till. Upplåningen som nu är mycket lägre — 800 miljoner i stället för 3 500

miljoner — är ju bra, men förra året räknade man med 1,5 miljarder i maj, och det blev 3,5 miljarder. Låt oss hoppas att den utvecklingen inte kommer igen.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill oförbehållsamt erkänna att jag gjort mig skyldig till ett misstag. Jag ber om överseende därmed. Jag vet nu att regeringen varit så generös att den satt in *en enda* företagare i denna delegation. Men mitt misstag berodde inte på att jag läser pressmeddelanden dåligt. Tvärtom berodde det på att jag läser dem för ordentligt. I det tidningsklipp som jag fick del av hade man nämligen glömt bort herr Stefansons namn. Vill herr Wickman ha tidningsurklippet, så finns det här.

Jag vill gärna erkänna att jag hade svårt att förstå det sätt på vilket statsrådet Wickman argumenterade. Jag bortser nu ifrån att han polemiserade mot åtskilligt som vi inte sagt här, men det är en annan sak. Han startade med en våldsamt överdriven beskrivning av som det hette "vår utomordentligt starka ekonomi", och det fanns ingen balans i det självberöm som han öste över regeringens politik och vårt ekonomiska läge. Man kräver från vår sida att vi skall vara balanserade i vår kritik. Skulle vi inte kunna kräva från regeringens sida att ni skall vara balanserade i ert självberöm?

Herr Wickman angrep det s. k. enfaldiga tal som förekommit. Om jag får ge statsrådet ett råd tycker jag att ordet enfaldig inte borde förekomma i ett allvarligt meningsutbyte. Vad vi har sagt är att vi har en i grunden stark ekonomi. Vi har haft en tillfredsställande utveckling men vi befinner oss just inför en vändpunkt, enär nya tendenser pekar fram emot 1970-talets utveckling. Men för herr Wickman fanns i början av hans anförande inga som helst moln på himlen. Han desavuerade därmed all ekonomisk exper-

tis, bl. a. sin egen planeringschef och OECD och mycket annat. Han hade i början ingen som helst känsla för småföretagarnas alla problem, för kreditrestriktioner, för konkurser och deras bekymmer av alla slag, all den pessimism de hyser. Han talade om framtidstro då det gäller investeringar. Det vore besynnerligt, statsrådet Wickman, om vi inte skulle ha en hög investeringstakt i år, när i varje fall storföretagen har god likviditet och vi befinner oss i en högkonjunktur, där vi vet att vi kan sälja mer än vad vi kan producera.

Men vad statsrådet glömde bort att tala om, det var det väsentliga, nämligen att de undersökningar som man gjort beträffande investeringarna för perioden 1971—1975 pekar i negativ riktning, vilket ger anledning till pessimism. Om man går på så som statsrådet gjorde, riskerar man att inte bli trodd. Då ger man vatten på deras kvarn som gör gällande att regeringen sitter i ett glashus. Det kom herr Wickman underfund med så småningom. Han släppte sitt tydligen skrivna anförande och kom ner på jorden efter raketfärden och erkände att det fanns problem, att det fanns realiteter bakom det misstroende som man hyser framför allt inom den medelstora och mindre företagsamheten. Det misstroendet var inte partitaktiskt betingat, sade herr Wickman, vilket jag tycker var ett bra erkännande, ty därmed desavuerade han sin egen partisekretärare som har sagt att småföretagarna är ute i partipolitiska syften, vilket de med säkerhet icke är, när de ger uttryck för sina verkligt stora bekymmer.

Sedan pekade herr Wickman själv också på nästan alla de problem som vi tog upp i våra första anföranden. Han erkände deras existens. Det hade då varit bättre om han slopat den rosenröda skildring — eller ljusblå, vilket man vill — som han började med. De strukturproblem som nu karakte-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. riserar den svenska utvecklingen skall lösas med strukturella medel, säger herr Wickman. Men vad menas med strukturella medel?

Vad vi behöver för att lösa de frågor vilka sammanhänger med vårt näringslivs struktur är pengar, sparande, arbetskraft, teknik, arbetslust, initiativ, och det är inte minst förtroende. Vad gör man konkret i dessa hänseenden för att skapa nytt förtroende mellan stat och näringsliv? Ty det är ju karaktéristiskt, även om vi slåss hårt i detta land, att vi har haft ett mycket fint och förtroendefullt samarbete mellan statsmakter och näringsliv under många år. Det enda som herr Wickman ställde i utsikt var att han skulle hjälpa till så att det blev bättre kreditutrymme åt företagen. Vi diskuterar ibland vad reklam har för värde. Här kan man i varje fall konstatera att den annonsering som ett antal småländska företagare har kostat på sig tydligen har givit utdelning. Därmed har herr Wickman också desavouerat tidningen Arbetet när den gjorde gällande att det hade varit bättre om dessa småföretagare använt pengarna på bättre sätt än att kasta bort dem på annonsering. De tackar säkert för möjligheten att via annonsering nå regeringen. Det är svårare att få gehör för synpunkterna på annat sätt.

Vi har emellertid inte fått något svar på de verkligt konkreta frågorna. Vad är regeringen nu inriktad på att göra för att lösa det ni kallar för strukturella problem, och vilka strukturella medel kommer i fråga? Finansminister Gunnar Sträng har ju i kompletteringspropositionen angivit vissa metoder att angripa problemen. Herr Wickman har inte gått in på dem. Jag upprepar min tidigare fråga: Med vilka medel ämnar ni arbeta för att nå resultat?

Herr Wickman gjorde gällande att den förda stabiliseringspolitiken är resultatet av ett samarbete, eller *skall vara* resultatet av ett samarbete, mellan

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

socialdemokratin och fackföreningsrörelsen. Skall man tolka det så att herr Arne Geijers uttalande om en ofrånkomlig inflation av aldrig tidigare skådad storlek skulle vara ett uttryck för det samarbete som LO och regeringen har?

Jag tror inte att det är LO-folket som i första hand drabbas av inflation. LO kan i stor utsträckning skydda de sina. Det är annat folk — annat småfolk — som i första hand drabbas av inflationens konsekvenser. Även dessa borde inneslutas i det samarbete som regeringen tydligen är benägen att driva med LO. Inflationsproblemet rör i hög grad *hela* det svenska folket och kanske framför allt de människor som inte är inneslutna i stora och slagkraftiga förhandlingsorganisationer.

Herr DAHLEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! I mitt första inlägg poängterade jag hur regeringens uttalanden om situationen vandrade mellan idyll och panik. Herr Wickmans anförande gav ju skäl för att denna vandring mellan mycket positiv bedömning av situationen och en ganska pessimistisk fortsätter. Han började sitt anförande, som herr Bohman påpekade, med att säga att landets ekonomi är utomordentligt stark. Sedan kommer han med reservationer. När vi kan konstatera att vi på relativt kort tid har förlorat inemot hälften av vår valuta-reserv är det ganska djärvt att säga att landets ekonomi är utomordentligt stark.

Herr Wickman påpekade återigen att en del av försämringen i handelsbalansen beror på strukturförändringar, och det är alldeles riktigt. Mittenpartierna tog också, i den motion vi avlämnade i samband med kompletteringspropositionen, upp denna sak och föreslog att de politiska partierna gemensamt med experter skulle försöka att komma fram till en lösning av vilken medicin som vore lämplig att tillgripa. Till vår gläd-

je anslöt sig också moderata samlingspartiet i utskottet till detta förslag. Men herr Wickman säger nej till detta.

Herr Wickman tog upp en intressant sak när han bedömde kreditsituationen och möjligheten till ökade investeringar för industrin. Om man jämför utvecklingen de första månaderna i år med motsvarande år 1969 och särskilt beaktar nettoutlåningen från de vanliga kreditinstituten månad för månad så finner man att det under de första fyra månaderna i år utlånades fyra tiondelar av den summa som lånades ut motsvarande tid förra året. Detta är ju en våldsam åtstramning i kreditgivningen. Herr Wickman talar då om för oss att situationen nu är den att statens kreditförmedling blir väsentligt större genom en överbalansering av budgeten. Men, herr Wickman, de företag som vill investera och inte kan få krediter vilken glädje får de av att staten har en sådan budgetbalans?

Den 24 april signerades kompletteringspropositionen. Under tiden därefter har det enligt herr Wickman hänt väldigt mycket. Jag noterar liksom herr Bohman att de förslag som oppositionspartierna lagt fram om att man i denna situation måste se till att de mindre företagen får en chans att låna pengar förut har avvisats. Men nu säger herr Wickman helt plötsligt att det nu finns skäl att överväga detta. Dessutom att han för det första nog har bedömt utvecklingen av betalningsbalansen fel. För det andra är det nog tänkbart att upplåningen är för stor redan innevarande år, och för det tredje är det nog tänkbart att regeringens antaganden om nästa års upplåning är felaktiga.

Det är verkligen snabbt marscherat på fem veckor. Jag vill ställa frågan: Vilka konsekvenser drar herr Wickman av denna väsentligt förändrade bedömning av den ekonomiska situationen i landet? Såvitt jag förstår drar han inga konsekvenser alls. Han meddelade inte riksdagen någonting som regeringen har för avsikt att göra såsom en slut-

sats av dessa konstateranden. Nej, det är bara att gå vidare.

Herr Wickman hade för sig att jag trodde att staten gjorde allting. Nej, herr Wickman, jag betonade i mitt inlägg upprepade gånger att vad staten skall göra är att *bidra* till ett ekonomiskt klimat som möjliggör en snabbare expansion av näringslivet. Jag använde sådana uttryck som medverka till. Man kanske inte alltid hör upp så noga, så jag skall inte göra någon stor affär av det, men jag hoppas att herr Palme, som var inne i kammaren när herr Wickman talade om detta, verkligen lyssnade. När herr Palme — inte så mycket i det här huset, för här blir han ju motsagd, men utanför det här huset — talar om vad det är för underbara saker som socialdemokratin åstadkommer, då drar han egentligen inga gränser. Det är socialdemokratin som gjort allt gott i detta land — amen. Det intrycket får man. Jag hoppas därför verkligen att herr Palme lärde sig en del.

Herr Wickman sade: Om vi inte får en industriell miljö i Sverige som verkligen är bättre, så kan läget bli oroande. Jag instämmer helt. Låt mig då ställa frågan: Tror herr Wickman att det sedvanliga valårsskallet på företagen och på företagens ledningar är någonting som förbättrar den industriella miljön i Sverige? Tror herr Wickman att socialiseringsframstötarna från hans kolleger på Stockholmsbanken är någonting som förbättrar den industriella miljön i Sverige? Jag tror det inte, och jag tror inte att det finns någon annan heller — om han vill vara ärlig — som tror det.

Herr STEFANSON (fp) kort gemmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka för förtroendet att få medverka i delegationen för de mindre företagen. Det blir säkert en intressant uppgift, och jag hoppas att jag på ett tillfredsställande sätt skall kunna fullgöra uppgiften både som företrädare för oppositionen och

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. som representant för de mindre företagens organisationer.

Jag begärde egentligen ordet på grund av ett yttrande av herr Wickman, som jag inte förstod. Det var när herr Wickman berörde herr Bohmans fråga varför inte oppositionen och de mindre företagen fick vara med i denna delegation. Efter att ha meddelat att jag är med i denna delegation ställde herr Wickman följande fråga till herr Bohman: Räknar herr Bohman inte herr Stefanson till oppositionen? Ingen skugga på herr Stefanson, men när man ser hur hans parti uppträder, kan man verkligen ställa frågan.

Jag brukar förstå vad herr Wickman säger; jag tycker att han uttrycker sig pregnant och koncist, men här måste jag be om ett förtydligande. Har folkpartiet agerat så att man kan ställa frågan om partiet och jag tillhör oppositionen? Ifrågasätter herr Wickman att jag solidariserar mig med mitt parti när det gäller åtgärderna för de mindre och medelstora företagen, eller har folkpartiet i sin politik inte tillvaratagit de mindre företagens intressen? Det skulle vara intressant att få svar på dessa frågor.

Herr Wickman riktar också en uppmaning till företagarnas egna organisationer att förhandla med bankerna om tillämpningen av kreditöverenskommelser med riksbanken. Vi har uppmärksammat de problem som herr Wickman här har talat om, och vi kommer att ta upp förhandlingar med kreditinstitutionerna härom.

Det var intressant att herr Wickman tog upp frågan inte bara om maktkrediter som stora företag i denna situation utnyttjar utan också frågan om maktrabatter. Det finns kanske en möjlighet att i regering och riksdag vinna gehör för någon typ av lagstiftning som skyddar de mindre företagen från maktrabatter, t. ex. samma typ av lagstiftning som finns i USA. Det vore intressant att ta upp den frågan till behandling.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Men, herr Wickman, för inte över ansvaret på bankerna när det gäller de mindre företagens kreditsvårigheter. En utredning — som herr Wickman för resten var ordförande i och som ägde rum för många år sedan — gav vid handen att de mindre företagens institutionella krediter till ungefär 75—80 procent, kanske mer, låg i bankväsendet. Denna siffra är nu antagligen något lägre, ty vi har fått andra kreditinstitutioner för de mindre företagen — t. ex. AB Företagskredit och AB Industrikredit. Företagen har härigenom fått ökade lånemöjligheter, men fortfarande är det onekligen så att affärsbanker och sparbanker spelar den största rollen för dessa företag i fråga om den institutionella kreditgivningen. Det är klart att rådande kreditläge med praktiskt taget stopp i bankernas utlåning och krav på nedskärning av utlåningsvolymen just drabbar denna sektor av näringslivet. Varför inte ge bankerna ökade möjligheter att slussa över AP-fondens medel till dessa företag? Vi har AB Företagskredit och AB Industrikredit och dessa har ökat sin utlåning, men jag tror att det skulle vara mycket värdefullare om institutioner som har den lokala kontakten med företagen ute i landet och som känner företagens problem, nämligen bankerna med sitt vittförgrenade kontorsnät, finge ökade möjligheter till just en sådan kapitalslussning som jag nämnde. Man borde ge bankerna möjlighet att lägga egna obligationslån eller förlagslån i bankerna, gärna med bestämmelsen att lånemedlen skall gå ut till det lokala näringslivet. Jag tycker också att företagareföreningarna med sin lokala anknytning skulle kunna få spela en större roll. Varför skulle inte de i samarbete med AB Företagskredit och AB Industrikredit kunna klara av en del utredande funktioner och på detta sätt med sina lokala kontakter också medverka till en snabbare behandling av de mindre företagens kreditärenden?

Det finns mycket att göra på detta område för att underlätta och förbättra de mindre och medelstora företagens situation i en kreditåtstramning just genom att medverka till att kapitalmarknadens resurser i större utsträckning förs över till dessa företag.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wickman använde en god del av sina fem kvart till att angripa folkpartiet. Trots att jag bara har sex minuter till förfogande skall han ändå inte komma ifrån att denna debatt först och främst handlar om det sken som regeringen vill framkalla av det ekonomiska skeendet och den verklighet som allmänheten upplever. Vi måste gå några år tillbaka för att helt klargöra detta.

Jag pekar på vad finansministern sade 1966 i den reviderade finansplanen, där han framhöll: "Den lägsta målsättning som bör uppställas för utrikespolitiken är att vi under perioden fram till 1970 skall uppnå balans i utrikesbetalningarna."

Jag pekar på vad han sade 1967 i den preliminära finansplanen: "En längre tids underskott i bytesbalansen omöjliggör ett fullföljande av fullsysselsättningspolitiken och kräver allt hårdare korrigeranden för att återställa den nödvändiga balansen." Jag pekar på vad han sade 1969 i den preliminära finansplanen att "ett internt överslag i pris- och kostnadsutvecklingen leder till en försämring av konkurrenskraften med sjunkande export, valutasvårigheter och sysselsättningsproblem som följd. Vi saknar inte exempel härpå i vår omvärld."

År 1969 gällde det ännu så länge framför allt vår omvärld, nu gäller det oss själva. Ser man på den faktiska utvecklingen från år 1966, finner man ett underskott i handelsbalansen på 1,6 miljarder, 1967 på 897 miljoner, 1968 på 1 113 miljoner, 1969 1 077 miljoner och nu, ackumulerat fram till utgången

av april, 1 466 miljoner. Valutareserven som åren 1966, 1967 och 1968 alltså var över 5 miljarder kronor gick 1969 ned till 3,8 miljarder och är i april 1970 bara 3 492 miljoner.

Regeringen har alltså grundligt misslyckats med att uppnå det minimimål som man uppsatte år 1966. År efter år har finansministern talat om vikten av att förbättra balansen i utrikesbetalningen, och år efter år har han i myndig ton förklarat att nu skulle det kunna bli förbättringar. År efter år har han avvisat tvivlare. Nu är man framme i det läget, att man i årets reviderade finansplan slår fast att man måste skära ner i existerande utgiftsprogram för att över huvud taget bereda något utrymme för annan reformverksamhet. Och herr Wickman erkänner här i dag att på den korta tid — några veckor — som har gått sedan man lade fram den reviderade finansplanen har det uppstått skäl för en mindre gynnsam bedömning än man har i finansplanen. Nog hoppar denna regering från tuva till tuva så att man kan undra, om inte en av tuvorna till sist skall råka stjalpa hela lasset.

Men i denna brydsamma situation, som regeringens ekonomiska politik har fört oss in i, är det nödvändigt att vi alla är villiga att medverka till de nödvändiga besparingsåtgärderna, och vi har också klargjort att vi vill delta i en stabiliseringskonferens. En sådan är särskilt angelägen nu. Den skulle inom ramen för en lugnare pris- och kostnadsutveckling kunna skapa förutsättningar för bättre realinkomstökningar. Men den skulle också vara ett forum där besparingsförslagen verkligen skulle kunna prövas. I den radiointervju och i de uttalanden som herr Wickman talar om har jag angett vissa allmänna målsättningar för vad man skulle kunna nå fram till under sådana överläggningar. Men jag har också sagt att man går inte in i sådana överläggningar med bundna händer och låser fast sig vid ett särskilt konkret förslag.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Herr Wickmans referat är därför missvisande.

Han försöker också spela ut det i går av en tidning publicerade punktprogrammet för folkpartiets och centerpartiets gemensamma politiska målsättning. Herr Wickman får väl vänta till den 4 juni och se den exakta texten. Texten i går innehöll en del felaktigheter. Men det är icke fråga om ett program som bara skall gälla till den 20 september, som herr Wickman tycks inbilla sig. Det är riktlinjer för tiden fram till den dagen och för tiden efter den dagen. Jag tror nog att herr Wickman så småningom kommer att märka att det är många i Sverige som är intresserade av dem, även om självfallet alla sådana program kan kritiserats därför att de måste vara relativt allmänt hållna.

Till sist en annan sak. Herr Wickman gjorde en mycket storställig deklaration här. Han talade om att det var ett mål för samtliga europeiska industriländer att förena en fortsatt snabb reallöneökning med större prisstabilitet. Ja, det är verkligen ett mål. Men i vilken utsträckning kan man tro att den svenska regeringen skall vara kapabel att ge bidrag till detta? Hägringen av en oas under en safariritt kan inte vara överkligare än herr Wickmans framtidsvision på den punkten.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Jag skall svara på frågorna i den tur som de ställdes.

Jag börjar med herr Bengtson som gladde sig över att jag som regeringsrepresentant vid OECD-mötet i Paris hade tagit upp den internationella räntefrågan. Han undrade vad det blev för reaktion på ett sådant förslag. Ja, dess värre, herr Bengtson, är reaktionen än så länge inte särskilt positiv. Sådana här förslag möts inte med något större intresse. Dess värre har efter konferensen dessutom en viss glidning

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

uppåt på den internationella räntenivån ägt rum, vilket har samband med att den amerikanska upplåningen på eurodollarmarknaden på nytt börjat stiga. Jag har därför inget hugnesamt budskap till herr Bengtson på denna punkt, men vi betraktar det som självklart att vi, och detta inte bara i vårt eget intresse utan i allas intresse, skall driva den här frågan vidare. Vi gör det inte i någon förhoppning att nå snabba resultat, men om vi inte börjar med att ta upp frågan blir ju möjligheterna att nå resultat ännu mindre än de är i dag.

Jag förstår sedan inte vad det kan tjäna till att som herr Bengtson här säga, att om jag i Paris skulle föreslå en internationell nedtrappning av räntenivån, varvid självfallet de länder som bestämmer de internationella räntenivåerna måste vara med, så skulle detta kunna tolkas som om mitt partis företrädare i bankofullmäktige skulle föreslå en isolerad svensk diskontosänkning. Detta är väl ändå, herr Bengtson, att litet grand sätta bankofullmäktiges anseende i fråga.

Vi skall inte heller tillmäta den norska ränteutvecklingen den betydelse av förebild som herr Bengtson gör, helt enkelt därför att den norska kapitalmarknaden är av ett helt annat slag än den svenska. Över huvud taget är de norska ekonomiska och finansiella förbindelserna över gränserna helt andra än de svenska. Den politik som är möjlig, eller låt mig säga har varit möjlig, i Norge är icke tillämpbar i en helt annan ekonomi som den svenska.

Av herr Bengtson fick vi också höra något som vi hör så oerhört ofta, nämligen en jämförelse av bruttonationalproduktens stegringstakt i olika länder. Jag tycker att herr Helén sade en sak som jag vill instämma i: Låt oss tala så om verkligheten att människorna känner igen sig! Det här bollandet med bruttonationalproduktstegringstakt i olika länder och jämförelser dem emellan tror jag inte leder oss ett steg

närmare vare sig problemets lösning eller det sätt på vilket människorna upplever sina problem i dagens samhälle. Bruttonationalproduktens ökning är ointressant så länge vi inte talar om vad som har hänt med arbetstiden under samma tid, och det gäller inte minst under en längre period. Om en nation väljer att ta ut standardökningen i form av kortare arbetstid, så är det orimligt att stå här i talarstolen och säga att bruttonationalprodukten stiger långsammare i det landet än på andra håll där man ännu inte har förkortat arbetstiden och anföra detta som bevis för en dålig regeringspolitik.

Ni tycker kanske att jag tjarar på den punkten, men för att återigen komma tillbaka till mötet i Paris vill jag nämna att en av huvudpunkterna där var just en mycket stark kritik mot att använda bruttonationalprodukten som mått på människornas levnadsstandard och därmed också ökningstakten som mått på hur ekonomierna har utvecklats. Det som är intressant i en internationell jämförelse är ju hur produktiviteten har utvecklats. Hur mycket får vi ut av en viss given arbetsinsats och hur utvecklas den prestationsförmågan hos oss i jämförelse med andra länder? Det är den enda fråga som är ekonomiskt intressant i sådana här jämförelser. Om man gör den som jag anser självklara och rättvisande jämförelsen, så kommer herr Bengtson till sin glädje att finna att Sverige intar en topposition.

Herr Bohman valde att i väldigt stor utsträckning polemisera mot mig som om jag bara hade hållit en fjärdedel eller en sjättedel av mitt anförande. Faktiskt var mitt anförande, som — det får jag väl erkänna — i och för sig kom till litet slarvigt i går kväll därför att jag hade en del andra viktiga saker att göra, i all sin ofullkomlighet tänkt att uppfattas såsom en helhet. Jag fick ett intryck av att herr Bohman satt och retade upp sig på början och gjorde anteckningar om den, vilka sedan inte

stämde med fortsättningen av mitt anförande. Därför blev det kanske en sned balans i herr Bohmans inlägg.

Jag använde ett uttryck, som herr Bohman inte tyckte om. Jag nämnde talet och ryktena om att den svenska kronan borde devalveras. Det finns personer som har sagt så under de gångna åren. Jag skall inte ta upp det igen, men en ledamot av bankoutskottet agerade på ett sätt som var oansvarigt. Men sådant tal förekommer och har gjort det då och då under det senaste året. När jag säger att detta tal är enfaldigt, är det inte ett angrepp på ett politiskt parti, herr Bohman, utan det är en direkt beskrivning av vad jag menar att det talets innebörd verkligen är. Det är nämligen — jag upprepar det — enfaldigt att tro att en devalvering skulle lösa något väsentligt ekonomiskt problem för oss med den ekonomi vi har.

Jag nämner detta såsom en kommentar till de exportsiffror som jag tog fram. Inte minst därför att oppositionen talar så ivrigt om att vår ekonomi är mer eller mindre vanstyrd, var det helt naturligt för mig angeläget att såsom grund för vår fortsatta debatt slå fast att vår ekonomi i grunden är stark samtidigt som den har problem som vi måste lösa. Men just därför att vi har en stark ekonomi, kommer vi också att ha möjlighet att lösa problemen.

När jag säger att våra problem är strukturella och skall angripas med strukturella medel, menar jag att de inte är problem som man löser på kort sikt. Vi kan givetvis alltid på kort sikt återställa och skapa ett överskott i vår betalningsbalans — om det vore vårt enda och allt överskuggande mål — genom en mycket drastisk nedpressning av den inhemska efterfrågan. Men vi är inte nödsakade att föra en sådan politik, eftersom vi har resurser att ha en så pass lång anpassningsperiod att vi inte behöver tillgripa några drastiska åtgärder. Det vore också en politik, som på lång sikt vore ineffektiv därför att den skulle minska framstegstakten och i sina

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. omedelbara verkningar dessutom få sociala återverkningar, vilka vi avvisar.

Vår politik är — även om det tar lång tid innan den mognar till resultat — inställd på att lösa de strukturella problem som ligger under, och därvid ämnar vi använda strukturella medel.

Men det kanske var en litet kortfattad och alltför slarvig formulering. Vad jag menade var naturligtvis sammanfattningen av den totala politiken — budgetpolitiken, utbildningspolitiken, forskningspolitiken, näringspolitiken och regionpolitiken — som skapar en sådan resursfördelning i landet som leder till den i fortsättningen nödvändiga ökade effektiviteten och expansionen inom de utlandskonkurrerande näringarna. Detta påverkar vår kreditpolitik och alldeles påtagligt uppläggnings av budgetpolitiken samt alla de olika politiska instrumenten. De är ännu relativt ofullkomliga naturligtvis, och en del av dem är nya. Men när de får ökad effektivitet och ökad slagkraft — jag tänker från statens synpunkt på Investeringsbanken, styrelsen för teknisk utveckling och vår regionala planering — innebär de åtgärder som vi måste sätta in bland annat med detta viktiga mål för ögonen. Det skulle föra alltför långt att gå in i detalj på dessa frågor — det skulle strängt taget bara innebära en upprepning av hela diskussionen kring den ekonomiska politiken.

Herr Bohman drog nog litet för långtgående slutsatser i fråga om min inställning till de företagare som är med i den här s. k. aktionen. Jag har redan redovisat min inställning gentemot dem, och den står jag för. Däremot kan naturligtvis annonsen som sådan och dess utformning ha — och har väl — ett partipolitiskt syfte. De enskilda företagare som har engagerat sig i aktionen har däremot nog inte gjort det i partipolitiskt syfte. Jag drar den slutsatsen, särskilt som en av de företagare som står under det här uppropet — det kan ju vara av intresse att nämna — är en av Investeringsbankens kunder; han har

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

således i sin egen verksamhet fått uppleva betydelsen av det kreditinstrument som moderata samlingspartiet ville förhindra uppkomsten av och gentemot vilket folkpartiet länge intog en ambivalent inställning.

Herr Stefanson tog upp flera intressanta frågor, som jag dock här inte skall gå in på. Mycket i herr Stefansons resonemang inger förhoppningen — en förhoppning som jag alldeles säkert tror kommer att infrias — att den delegation för de mindre och medelstora företagens problem, som herr Stefanson kommer att ingå i, kommer att bedriva ett mycket fruktbarande arbete.

Herr Stefanson kanske dock missförstod mig på en punkt, nämligen när jag sade att herr Bohman kunde ifrågasätta ifall herr Stefanson tillhörde oppositionen i sin egenskap av folkpartist. Med detta syftade jag inte ett ögonblick på herr Stefanson personligen och inte heller på folkpartiets inställning till de mindre företagen. Vad jag syftade på — med anledning av herr Heléns inlägg — var folkpartiets uppträdande över huvud taget i den stora politiska stabiliseringsfrågan och folkpartiets ovilja att redovisa ett eget ställningstagande. Det är på den grundvalen som jag säger att man kan ifrågasätta om folkpartiet representerar en opposition.

Herr Dahlén och många andra talar om vilket kritiskt läge vi befinner oss i och hur överansträngd vår ekonomi är: vi måste skära ned och gallra bland olika reformprogram. Man framställer saken så att vårt land skulle befinna sig i något slags krissituation. Det bestrider jag bestämt. Den känsla av otillräcklighet i fråga om resurser som föreligger beror inte på att dessa resurser skulle vara små eller växa långsamt, utan är ett uttryck för de utomordentligt starka krav som vi ställer på dessa resurser. Se på den långtidsbudget som har lagts fram och som i den här debatten har tagits till intäkt för att vårt land befinner sig i en krissituation. Vad den långtidsbudgeten innehåller är ing-

enting annat än de konkreta utslagen av redan beslutade reformer och vilka resursanspråk som de ställer och vad det kommer att innebära för medborgarna i detta land under kommande år, om vi skall tillgodose de krav som ställs.

Sedan vill jag beröra herr Dahléns bidrag till diskussionen hur man skall se på politik. Mycket ofta när herr Dahlén beskriver oss får man ett obehagligt intryck av folkpartiets uppfattning om politik och politisk verksamhet. Herr Dahlén talar om vad vi kan göra för att skapa en bättre industriell miljö här i landet. Med industriell miljö menar han då inte i och för sig de konkreta och reella ting som behövs i form av utbildning, en fungerande arbetsmarknad, kapitalförsörjning, forskningsresurser, effektiva marknadsorganisationer, effektiva samarbetsmöjligheter mellan företagen inbördes samt mellan samhällsorganen och företagen. Detta lägger jag rent tekniskt in i begreppet när jag talar om industriell miljö. Men enligt herr Dahléns uppfattning innebär industriell miljö att man skall vara verbalt positiv mot näringslivet. Det verkar som om detta är det viktigaste, samt att vi skulle avstå från vad herr Dahlén kallar valårsskall på näringslivet.

Jag tycker att det är ett fantastiskt sätt att beskriva den diskussion som pågår om näringslivets ställning i det starkt föränderliga samhället i vårt land och i andra länder. Det som sägs i våra valrörelser är ingenting annat än det vi säger i riksdagen och i våra propositioner om de sakfrågor vi behandlar. En person som uppfattar denna diskussion som valårsskall, som någonting vi tar fram tillfälligt och sedan inte står för, har en upplevelse av hur politik fungerar som är djupt oroande. Jag skulle önska att herr Dahlén kunde delta litet flitigare i vår egen valrörelse, så att han i denna fråga — liksom i andra frågor — kunde tala på ett sådant sätt att vi och andra människor känner igen verkligheten.

Detsamma gäller herr Helén. Han läser upp olika prognoser om det under de senaste åren ständigt upprepade målet för den ekonomiska politiken på de två punkter där våra aktuella problem finns och kommer att finnas framöver. Herr Helén kommer att kunna läsa upp dylika uttalanden också vid behandlingen av framtida finansplaner och säga, att regeringen har misslyckats med att lösa problemen.

Givetvis skall oppositionen hävda att regeringen har misslyckats och kräva att regeringen lyckas bättre än den gör. Men vad är det som herr Helén i verkligheten säger och vilken politik är det som han i verkligheten själv förordar? Jag kommer ihåg en enda budget från denna period, som från folkpartiets sida har betygsatts som en riktig och rimligt avvägd budget, nämligen den för budgetåret 1964/65. Den budgeten visade sig i efterhand vara alltför svag. Det är den enda budget som folkpartiet har godkänt från början. Beträffande alla andra budgeter under hela denna period har folkpartiet lagt fram överbud. Med överbud menar jag självfallet inte att det är fel att framlägga ett annat förslag än regeringen om ett visst anslag. Regeringens prioritering är naturligtvis inte helig på något sätt! Men särskilt om man, som folkpartiet nu gör här i kammaren, anför att regeringens politik inte är tillräckligt effektiv, måste det vara fråga om överbud om man konsekvent försvagar budgeten, som man har gjort i folkpartiet.

I hela denna debatt har jag icke hört ett enda konkret förslag från folkpartiet om hur politiken bättre skall kunna förverkliga de mål som folkpartiet naturligtvis måste dela — och som alla måste dela — nämligen återställande av balansen i vår utrikeshandel och dämpad prisstegringstakt. Vi skall nog läsa ert program ordentligt när det kommer i tryck. Det händer ibland att man kan instämma i vad Expressen skriver. Jag antar att tidningen finns tillgänglig här i våra lärum. Expressen har nämligen

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. gjort en mycket riktig beskrivning av det program vi kunde läsa i går. Tidningen säger nämligen att det är ett bedrövt dokument. Här har lästs in så många texter i protokollet, att jag skall tillåta mig att följa herr Åkerlunds förordning och även jag läsa in ett citat — denna gång ur Expressen: "De vackra honnörsorden står som en prydnad i deklARATIONEN, men ögonfågelnaden kan inte undanskynna den reella tomheten." När Expressen så väl formulerar en så uppenbar iakttagelse tycker jag att det är onödigt för mig att försöka formulera den på bättre sätt.

Herr Helén anklagar här regeringen för bristande ansvar för den ekonomiska utvecklingen. Det enda folkpartiet har föreslagit — här gäller det partiet och inte bara herr Helén personligen — har de facto år efter år varit en svagare politik som, om regeringen hade följt den, skulle ha inneburit att situationen i dag verkligen hade varit allvarlig. Vad är herr Helén beredd att göra i dagens läge? Han är, säger han — och det är ju en enastående politisk insats — beredd att medverka i en rundabordskonferens. Men han vill inte vara bunden av några konkreta förslag. Något litet konkret uppslag, herr Helén, till vad en sådan konferens skulle kunna handla om kunde väl folkpartiet, som ju inte helt saknar resurser för att tänka och läsa, ändå tala om för väljarna. Eller är det samma sak som med det här bedrövt dokumentet — att det också är frågor som man får börja resonera om efter den 20 september?

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först instämma i det allmänna resonemang som herr Helén förde i sin replik. Jag kunde inte göra det från min plats, eftersom herr Helén i anförandet också hade några speciella interna synpunkter på mittenpartiernas program.

Resonemanget om bruttonationalprodukten och produktivitetsutvecklingen

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

kan man naturligtvis föra på det sätt som industriministern gjorde. Vi är ju alla medvetna om att bruttonationalprodukten är ett mycket svårhanterligt begrepp. Men det säger ändå rätt mycket i den internationella jämförelsen om vilka resurser de olika länderna har. Kan man öka bruttonationalprodukten med en procent, har man därmed kommit upp på en högre resursnivå.

Produktivitsbegreppet är för övrigt kanske ännu svårare att fixera än bruttonationalproduktsbegreppet — det vet industriministern lika bra som jag. Vad som är intressant med produktivitsbegreppet är att det är ett relativt mått. De som använder detta dementerar dem som vill lägga absoluta tal — kronor och ören per capita — som grund för jämförelser. Och det är mycket mera intressant att göra sådana relativa jämförelser om vi med hjälp av dem vill försöka skåda in i framtiden.

Jag är medveten om att jag i stor utsträckning polemiserade mot en sjätte del av industriministerns uttalanden. Men det är inte lätt att nyansera när man disponerar en femtondel av den tid som industriministern själv använde. Dessutom är det berättigat att göra som jag gjorde, ty herr Wickmans resonemang är betecknande för det sätt på vilket ekonomisk debatt brukar föras från socialdemokratins sida. Man blandar, som herr Helén sade, ihop "sken och verklighet". I vissa sammanhang är allting hundraprocentigt bra. Regeringen räknar sig till godo allt beröm, det finns inga svarta moln på himlen. Men när man så småningom börjar komma under fund med att *fakta* talar emot och när man befinner sig i en församling som kan genomskåda de vackra vyerna och de vackra skisserna, då söker man sig ned på jorden och börjar resonera i konkreta termer. På något sätt var industriministerns anförande betecknande för detta — å ena sidan det överdrivet positiva, å andra sidan ett realistiskt resonemang som gör att vi alla kan

följa med och som gör det lättare att utbyta meningar.

Jag vidhåller att det är fel att använda ordet "enfaldigt" i diskussion om devalvering, därför att det gör argumentationen svagare. Vi behöver inte föra en argumentation i sådana termer när vi diskuterar om vårt land skall devalvera eller inte. Jag vet inte på hur många hundra möten jag har stått och försökt göra klart för åhörarna, herr Wickman, att devalvering nu vore ett definitivt felaktigt instrument. Det är klart att man kan komma i en situation då man *tvingas* att devalvera. Men för vår ekonomi i dag vore det vanvett om vi själva skulle vidtaga en sådan åtgärd. Därför tycker jag att diskussioner i vilka man väver in enfaldighetsbegreppet i varje fall inte skall föras i Sveriges riksdag, inte minst därför att man försvagar starka argument.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Om inte herr Wickman säger något alldeles sensationellt har jag inte för avsikt att fortsätta debatten. Jag vet att det finns intresse för att vi skall sluta den utan alltför lång tidsutdräkt.

Anledningen till att jag här begärde ordet var något ganska egendomligt som herr Wickman gjorde sig skyldig till. Han försökte påstå att jag ansåg att politisk verksamhet i fråga om att förbättra den industriella miljön var liktydigt med att uttrycka sig vänligt i ord om företagsamheten. Men större delen av mitt anförande sysslade ju uteslutande med frågan hur vi skall kunna förbättra miljön för företagsamheten i Sverige. Det var ju det, herr Wickman, som mitt anförande till stor del handlade om. Sedan gjorde herr Wickman om detta till ett krav att "uttrycka sig vänligt". Jag tror inte att det är så många människor inom företagsamheten och löntagarorganisationerna som enbart fäster avgörande vikt vid hur herr Wickman uttrycker

sig, om han uttrycker sig mer eller mindre snällt. Vad de främst bryr sig om är de åtgärder som regeringen vidtar eller inte vidtar för att åstadkomma denna förbättrade industriella miljö.

Det är bra att även ett statsråd kan konstatera — efter fem veckors funderrande — att man har gjort en hel del felbedömningar. Det är hedrande för en politiker att erkänna det. För svenska folket skulle det självfallet ha varit ännu bättre om herr Wickman dragit några slutsatser av sin nya bedömning av situationen.

Jag hänvisade till en enda sak — för att fatta mig kort skall jag bara ta upp den. Den utlåning som nu kan ske från kreditinstituten är fyra tiondelar av den utlåning som var normal per månad under första halvåret i fjol. Den olja som skall driva investeringsökningen är ju krediter, i den mån företagen inte har likvida medel — och det har inte alla. På den punkten kom herr Wickman inte med något annat än ett konstaterande att det förelåg vissa svårigheter, ingenting om mer olja.

Det är bra att man inser att man har bedömt läget fel. För svenska folket skulle det ha varit ännu bättre om socialdemokratin visste vad man skulle göra i det nya läget. Herr Wickmans anförande bekräftar att socialdemokratin inte vet det.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om jag inte hörde fel sade statsrådet Wickman i sitt långa anförande att det var slarvigt hopkommet — han hade haft så liten tid i går kväll — och ytterligare en gång betonade han att han använde en slarvig formulering. Varför då fortsätta med slarviga, nedsättande och närmast slafsiga uttalanden om ett annat politiskt parti?

Det är litet rörande när herr Wickman måste citera Expressens ledaravdelning. Jag tänker då på den karakteristik som den förre statsministern

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. gjorde av den ledaravdelningen. Finns det inga andra sanningskällor att tillgripa?

Folkpartiets budgetförslag har de senaste aktuella åren inneburit förändringar inom ramen för en promille av den väldiga budget som det är fråga om. Regeringen har tidigare slagit fast att sådana marginalförskjutningar icke påverkar den väsentliga bedömningen av budgetens inriktning. Man har också sagt att det viktiga är inte själva budgetbalansen i sig, utan det är innebörden av de åtgärder man föreslår, i vilken mån man exempelvis skapar utrymme för produktiva investeringar. Våra ändringsförslag har gått i den riktningen genom att exempelvis inom ramen för denna promille yrka på exportfrämjande och andra produktivetsfrämjande åtgärder.

Men det viktiga är att regeringen nu själv säger, att man kommit i en situation, där man måste göra stora nedskärningar. Jag kan hänvisa till herr Höök. Jag kan hänvisa till herr Feldt, jag kan hänvisa till finansministern själv. Jag hoppas att herr Wickman inte väljer den vägen som statsministern använde i Malmö, nämligen att påstå att det som står i den reviderade finansplanen, om att det är nödvändigt att göra nedskärningar i existerande utgiftsprogram, inte skulle vara någon nyhet. Det står ju där klart och tydligt att man gör detta uttalande som ett tillägg till tidigare direktiv till verken.

Vi befinner oss i ett läge där regeringen uppenbarligen är så förlamad i fråga om förmåga att själv handla att den vädjar till oppositionen om konkreta uppslag för att lösa de problem som regeringen själv skapat. Kan en regering mera entydigt erkänna sin brist på egna initiativ? Jag tror det inte.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Jag tror inte att herr Bohman och jag behöver fullfölja vår teoretiska diskussion om bruttonational-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

produktsbegreppets användbarhet. Det är i alla fall nyttigt att vi har haft den diskussionen här i dag, eftersom sådana nationalproduktjämförelser spelar en stor och enligt min mening vilseledande roll i den offentliga debatten.

Det gläder mig också att herr Bohman, med den pedagogik och den sakkunskap som han representerar, på hundratals möten talar om för sina åhörare att en lösning av typen devalvering är en felaktig och ineffektiv åtgärd för att lösa något svenskt ekonomiskt problem. Jag hoppas bara att herr Bohman antingen uppträder inför samma församlingar där herr Holmberg varit tidigare eller att herr Bohman direkt talar om detta för herr Holmberg.

Till herr Dahléén får jag säga att jag tycker han får bestämma sig nu om hur det är med regeringen och näringslivet. Det spelar ingen roll om man uttrycker sig mer eller mindre snällt, säger han, utan det är fråga om de faktiska åtgärderna. Ja, det är precis vad jag har sagt i nästan alla diskussioner om förtroendefrågan. Det viktiga är den politik vi bedriver, de program vi fastställer. Det måste vara viktigare än vilken terminologi som förekommer i debatten.

(Herr *Dahlén* (fp): Programmet är dåligt!)

Nej, herr Dahléén! Det finns ett för det svenska näringslivet verkligt dåligt program, och det är folkpartiets år efter år i riksdagen upprepade budgetprogram. Ur den synpunkten är och har den socialdemokratiska regeringen verkligen varit den svenska industrins starka stöd genom att vi, trots folkpartiets, trots moderata samlingspartiets och trots centerpartiets överbud, drivit den budgetpolitik som vi genomfört.

Herr Helén missförstår mig avsiktligt när jag frågar om han inte ändå i grunden måste uppleva det som förnedrande att icke kunna komma med något konkret förslag om en alternativ budgetpolitik. Då säger han att det är ynkligt av oss att be om förslag. Nej, herr Helén, det är inte för att vi inte har

tillräckligt många förslag eller instrument att använda som vi ber oppositionen om råd. Min fråga till herr Helén är uteslutande betingad av ett demokratiskt renlighetskrav. När man kritiserar en budgetpolitik i dess verkningar som de upplevs i dag, när man som folkpartiet i det förflutna har kämpat för en politik som skulle fått betydligt allvarligare återverkningar och skapat ett sämre läge än i dag och när man bara säger att den nuvarande politiken måste ändras och inte vågar ta ställning till hur det skall ske, då har man — jag upprepar det herr Helén — försatt sig i en situation där tilltron till en själv som politiker måste brista.

Vilken är herr Heléns bedömning i dag? Är det besparingsprogrammet som presenterades för ett par dagar sedan, är det anställningsstoppet, som herr Helén nyligen redogjorde för i radio, eller är det den stora expansiva utgiftskatalogen, där jag verkligen inte för att karakterisera den behöver åberopa Expressen? Dess karakteristik är i detta fall fullständigt självklar. Men eftersom formuleringen var väl skriven tyckte jag att det var lika bra att använda mig av den för att åstadkomma en rationalisering också i mitt eget arbete.

Herr **HELÉN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wickmans kritik skulle vara befogad om det vore fråga om att vi från oppositionens sida presenterar verkliga skuggbudgetar. Vi har klargjort att med de kanslimässiga resurser vi har och med den tid som står till vårt förfogande lägger vi inte fram några generella skuggbudgetar, utan vi inriktar oss på att göra punktmarkeringar på de områden där även en riksdagsmajoritet skulle kunna följa våra förslag, om den ville visa litet generositet. Vi har i övrigt inskränkt vårt motiverande till principiella motioner på längre sikt för att bidra till en utveckling som — det har vi sett många gånger — det går att få regeringen att vara med på.

Nu frågar herr Wickman vilken vår bedömning är i dag. Jo, det är att vi i grunden har en stark ekonomi i Sverige. På den kan vi bygga även långsiktiga och krävande expansiva samhällsförändringar. Men regeringens politik har i år försatt oss i en så brydsam situation att även besparingsaktioner av den typ som finansministern aviserat i den reviderade finansplanen är nödvändiga. Vi har sagt att vi är beredda att vara med om en stabiliseringskonferens och dela ansvaret för vad som skulle komma ut av den men att vi inte vill binda våra händer i förväg. Vi befinner oss alltså i en akut situation där besparingsåtgärder är nödvändiga. Men den beskrivning som herr Wickman ger kammaren, att vi skulle vilja föreslå ett totalt anställningsstopp, är fel. Har man redigerat bort några av de reservationer som jag gjorde i radiointervjun är väl herr Wickman oskyldig till sitt miss-tag. Jag klargjorde där att det icke var frågan om några sådana fullständiga bindningar från vår sida.

Sluta inte denna debatt, herr Wickman, med att anklaga ett oppositionsparti för bristande mod. Kan herr Wickman gå till kanslihuset och vid edra interna överläggningar där säga: Denna regering har verkligen visat tillräckligt mod att ta itu med de problem som behövt lösas före valdagen den 20 september i år!

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Det är egentligen skattefrågorna som skall diskuteras när komplementeringspropositionen lägges fram, men de har tidigare diskuterats i denna kammare, och jag vågar påstå att bevillningsutskottets betänkande denna gång mera fått en registrerande karaktär.

Vad som finns kvar är vänsterpartiet kommunisternas motioner, som ingen i utskottet har yrkat bifall till, och därutöver finns de moderatas motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t om sådana ändringar i den statliga beskattningen

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. att den enskildes arbets- och sparvilja stimuleras. Man får förmoda att motionärerna med stimulerande åtgärder avser sänkningar i progressionen och en del andra stimulerande effekter genom skattelättnader.

Bevillningsutskottets majoritet hävdar att detta kostar lika mycket som det smakar. Utskottsmajoriteten har tidigare varit mycket kallsinnig till premier för sparande i form av skattelättnader utöver de sparavdrag som redan i dag finns. Redan detta avdrag ger olika stora effekter, beroende på var den skattskyldige finns på progressionskalan. Att man ändå kan godkänna dessa regler beror framför allt på att de innebär förenklingar när det gäller taxeringsförfarandet. Vi håller med om att den utjämningspolitik som det socialdemokratiska partiet för, och framför allt den utjämningspolitik som finns i skattepaketet, kanske inte alltid gynnar det enskilda sparandet. Det är nämligen så att den som har stora inkomster och får skattelättnader kan spara mera, medan den som har små inkomster och får skattelättnader behöver använda pengarna till sin konsumtion.

Bevillningsutskottets majoritet är inte berett att offra jämlikheten för att till varje pris öka det personliga sparandet, även om vi tycker att hushållssparandet och det personliga sparandet är en mycket viktig faktor. Utan detta sparande och utan sparande över huvud taget kan ju inga investeringar ske. Det är möjligt att jämlikhetspolitiken också varit orsaken till nedgången i det personliga sparandet, men det personliga sparandet har ersatts av ett annat — kollektivt sparande, företagssparande och mycket annat sparande.

På grundval av en OECD-rapport diskuterade för någon tid sedan herr Bohman och jag frågan om hushållssparande. Jag ville då ha fram hur stort det totala sparandet var enligt OECD-rapporten, men herr Bohman var inte villig att lämna den uppgiften — det är möjligt att han inte hade den. Jag har nu skaf-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

fat fram en uppgift från OECD. Den är hämtad från deras rapport för år 1968, vilket är den senaste som finns tillgänglig. Denna rapport visar att när det gäller näringslivets investeringar i dollar per capita har Sverige den största investeringstakten, och det är just den investeringen man räknar som det stora sparandet. Vi ligger jämstides med Amerikas förenta stater, trots att 1968 var ett år då vi inte investerade särskilt mycket här i Sverige. Rapporten omfattar 22 länder. Om man utgår ifrån att denna investering inom näringslivet är landets totala sparande, ligger Sverige på åttonde plats bland dessa 22 länder när det gäller sparandets andel av bruttonationalprodukten. Då är även de stora länderna medräknade, och vi ligger hack i häl på dem som ligger närmast framför oss. Jag vill med detta ha sagt att Sveriges totala sparande ett år som 1968 inte var så dåligt som herr Bohman kanske ville göra gällande vid vår diskussion. Även om det personliga sparandet inte låg i topp, så låg det heller inte i botten det året.

Trots att vi ligger bra till är förmodligen ändå sparandet för litet här i landet. Att vi i dag har kreditrestriktioner och prishöjningar talar för att sparandet är för litet. Men herr Bohmans förslag om skattelättnader kräver, om man inte vill minska den statliga verksamheten, en ökad statlig upplåning. Det är inte alls säkert att det som den enskilde medborgaren skulle spara genom en skattelättnad skulle resultera i ett verkligt sparande — det kan ju också gå åt till ökad konsumtion.

Herr Bengtson hävdar att statens upplåning redan är för stor, men han föreslår inga förbättringar av statens inkomster eller någon utgiftsbeskränning. Som tidigare sagts uttrycker man i allmänna ordalag att man "vill vara med om det", men man har inte något konkret förslag.

Bevillningsutskottets majoritet hävdar att någon försvagning av budgeten inte får komma i fråga och yrkar därför av-

slag på motionerna och utredningsförslaget.

Låt mig sedan, herr talman, eftersom detta är en ekonomisk debatt, ta upp ett par saker som inte finns angivna i kompletteringspropositionen eller i bevillningsutskottets betänkande. Jag skulle vilja anknyta till den diskussion som fördes i valutafrågan för två dagar sedan och föra in vad skattesidan betyder vid valutaflykt. De s. k. försäkringar som tecknas utomlands, antingen livförsäkringar eller kapitalförsäkringar, har en skatteeffekt också. Jag tar upp frågan därför att ett par taxeringsintenter ställt yrkanden i prövningsnämnderna att CEPA-försäkringar skall godkännas som försäkringar och därmed beviljas de skattepreferenser det är fråga om. Prövningsnämnderna har godkänt detta. Oberoende av vad som kommer att hända vid den kommande juridiska bedömningen av CEPA-försäkringarna, har skatteflykten redan inträtt. Det finns ingen möjlighet att göra något åt detta därför att prövningsnämndernas beslut står fast.

Man säger då att dessa kapitalförsäkringar inte kan ha så förfärligt stor effekt därför att de inte är avdragsgilla vid inkomstbeskattningen. Men de har en annan väldigt stor effekt, och jag tar upp frågan därför att jag anser att något måste göras. Man har inte längre avdragsrätt för pensionsförsäkringar i utlandet. Men när någon tecknar en svensk kapitalförsäkring tas denna tillgång inte upp vid förmögenhetsbeskattningen. Personen i fråga kan emigrera till ett annat land och så småningom få ut sin försäkring där. Frågan om den skattemässiga bedömningen av försäkringarna är mycket allvarlig. Jag vill till kammarens protokoll anteckna, att jag anser att det är synnerligen angeläget att man verkligen gör någonting åt de stora försäkringsavdrag som i dag görs, antingen det nu gäller kapitalförsäkringar eller pensionsförsäkringar.

Jag kan anföra ett aktuellt exempel i frågan om skatteflykt. En man kan låna

10 miljoner kronor och därmed minska sin förmögenhet med denna summa ur förmögenhetsskattesynpunkt. Han får avdragsrätt för den erlagda räntan därför att han inte har 10 miljoner kronor utan måste låna upp pengarna. Han får alltså avdragsrätt för räntan vid inkomstbeskattningen, samtidigt som han kan bringa ner sin förmögenhet. Det är därför synnerligen viktigt att man samtidigt med valutafrågan också behandlar skattefrågan.

Kreditpolitiken har i dag behandlats. Jag är glad för att industriministern nämnde att den överenskommelse som har träffats mellan riksbanken och affärsbankerna om checkräkningskrediterna inte skall tolkas så, att varje företagare som har sin företagskredit ordnad genom checkräkning, till varje pris skall få den nedskuren med 20 procent. Det hela går ut på en omläggning av krediterna som sådana. Det finns nämligen inga hinder för banken att i stället för checkräkningskredit ge fasta lån till de företag det här gäller.

Det har sagts att vi har ett totalt kreditstopp här i landet, och jag understryker att vi har en oerhört hård kreditpolitik just nu. Det är alltför svårt att låna pengar, och det är möjligt att kreditpolitiken får bära för stor del av lasset. Jag vill dock slå fast att vi inte har ett totalt kreditstopp, även om man kanske har ett intryck av det.

Statistiken för mars månad — jag kan ta statistiken för vilken månad som helst, men mars månad är den sista månaden för vilken det finns fullgod statistik — utvisar att den totala utlåningen från affärsbankernas sida var 6 procent högre i mars 1970 än mars 1969. Visserligen gick en del av lånen åt till bostadskrediter, men det var också en högre utlåning på den övriga sektorn. Då bör man ta i beaktande att jämförelsen görs med utlåningen i mars 1969, då vi hade bakom oss den största kreditexpansion som vi haft på många god dag. Jag vill alltså säga, att det inte råder något totalt kreditstopp, men

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. att jag tycker att kreditpolitiken är i det hårdaste laget. Detta gäller alltså affärsbankerna.

Jag kan vidare beröra utlåningen i andra banker som inte drabbats så hårt av kreditrestriktionerna. För t. ex. 80 av de största sparbankerna i landet var den totala utlåningen i mars 1970 11,2 procent högre än året tidigare. Jag kan vidare nämna att centralkassorna för jordbrukskredit hade 10,7 procents högre utlåning än året tidigare, och postbanken hade 5,2 procents högre utlåning.

Med detta har jag velat säga att man har gjort sig skyldig till ett missförstånd, om man tror att det finns ett absolut idiotstopp på kreditmarknaden, ty det gör det inte. Vi har fortfarande en utlåning, även om det förekommer vissa vågdalar. Har det en gång skett en expansion, måste den en annan gång skäras ner. Den uppgörelse som nu är träffad mellan bankerna och riksbanken innebär att man för maj månad får ligga på 106 procents högre utlåning än man gjorde vid nyåret och att denna utlåning inte får vara högre än 104 procent när vi kommer fram till oktober månad.

Herr talman! Jag yrkar bifall till beviljningsutskottets förslag.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är närmast för kammarens ledamöters skull och inte för min egen som jag replikerar herr Wärnberg.

Herr Wärnberg tog, liksom han gjort tidigare, upp frågan om det totala sparandet i vårt land och hur vårt läge ter sig. Han gjorde sig skyldig till precis det felslut som jag genom mitt första anförande försökte förebygga. I det anförandet sökte jag göra klart för dem av kammarens ledamöter som inte förut kände till hur farligt det är att utgå ifrån absoluta tal i kronor och ören räknat per capita då det gäller investeringsnivå och sparande. Jag påvisade att vi i Sve-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

rige under andra världskriget, då andra länder sysslade med annat, byggde upp en reell investeringsnivå som var mycket hög, och också en hög lönenivå. Den har vi sedan i stort sett bibehållit. Ifrån dessa höga nivåer bör man göra sina bedömningar då det gäller utvecklingen i framtiden. Det krävs alltså mera av oss än av andra för att bibehålla framstegstakten. Det är dyrare att underhålla ett tvåvåningshus än en liten kåk — för att på nytt förenkla debatten.

OECD:s statistik för 1968 avser det läge i investerings- och besparingshänseende i vilket vi då befann oss, men det säger ingenting om det som för mig är väsentligt, nämligen förändringar i tillväxttakten. I det hänseendet har tendensen i Sverige varit sjunkande främst när det gäller hushållssparandet.

Det andra sparandet, företagssparandet och AP-sparandet har icke heller varit tillräckligt, vilket utgör en förklaring till att vår produktionskapacitet är så låg att vi i dag inte kan tillgodose den efterfrågan som förefinns i rådande högkonjunktur.

Jag gjorde alltså icke någon som helst felaktig beskrivning. Herr Wärnberg har missuppfattat det ekonomiska sammanhang som döljer sig bakom OECD-statistiken.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tog bara upp den statistik som herr Bohman själv håller sig med. Han började nämligen med att tala om hur dåligt Sverige hade det ställt enligt den OECD-statistik som då fanns beträffande det personliga sparandet. Även denna statistik har sina brister, och det är farligt att göra internationella jämförelser. Men skall man göra sådana jämförelser, bör man göra det på alla punkter — det var bara detta jag menade.

Dessutom är det synnerligen farligt att lita för mycket på statistiken både i absoluta tal i dollar räknat enligt vil-

ken Sverige ligger utomordentligt väl till liksom per capita i förhållande till BNP. Sverige ligger kanske hyggligare till när det gäller andelen av bruttonationalprodukten än vad statistiken utvisar, ty Sveriges investeringar 1968 baserades i stort sett på icke utländskt upplånat kapital, vilket däremot var fallet i en del länder som låg före oss i statistiken.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman: Min jämförelse med statistiksiffrorna förra gången herr Wärnberg och jag diskuterade sparande var i första hand baserad på de analyser som konjunkturinstitutet har gjort i december och nu senast i den reviderade nationalbudgeten. Där konstaterar konjunkturinstitutet med beklagande hur utomordentligt otillfredsställande sparandeutvecklingen är. När det gäller *tillväxten* av sparandet ligger vi dåligt till i jämförelse med OECD-länderna, vilket inte på något sätt förringar att vi totalt sett, då det gäller landets samlade tillgångar, ligger på en hög nivå. Men det ger oss ingen tillfredsställelse, eftersom det avgörande är vad som kommer att hända i framtiden. Kraven på oss är betydligt större än på länder som inte ligger på lika hög nivå.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Är man inne på så diffusa begrepp som att man skall börja tippa framtidsutvecklingen, då är statistiken självklart absolut värdelös. Det håller jag med om.

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! Jag skall för min del inte gå in på den allmänna ekonomiska debatt som har förts i dag — jag har redan tidigare sagt min mening på de viktigaste punkterna, nämligen penning- och valutapolitiken. Det finns för mig

inte särskilt mycket att tillägga, men jag skall något beröra reservationerna i bankoutsrottets utlåtande nr 54.

I reservation 1 under punkten A tar vi upp frågan om den offentliga sektorns tillväxt, som enligt vårt förmenande går för snabbt. Utgiftstegringen bör enligt vår mening inte gå fortare än ökningen i bruttonationalprodukten.

I reservation 2 berörs underskottet i bytesbalansen. Det sägs där och det har sagts även i debatten i dag, att detta underskott är av strukturell natur. Vi anser att man i så fall närmare bör analysera de strukturella förändringar som har inträtt på detta område. I klämman anges syftet vara att återställa jämvikten i betalningsbalansen. Jag är angelägen om att understryka det krav som framförs i denna kläm. Jag är också glad att kunna säga att det är en gemensam borgerlig reservation. Den skillnad som nu synes mig återstå mellan oss samt folkpartiet och centerpartiet ligger däri, att vi vill ange ett mål för arbetet på att återställa jämvikten och precisera detta mål synligt till en ökning av guld- och valutakassan med 500 miljoner kronor i år, vilken fråga vi ju behandlade häromkvällen. Givetvis vill vi att den nämnda kassans relativa position till bruttonationalprodukten och utrikesbetalningarna bör upprätthållas på en ungefärligen oförändrad och rimlig nivå för framtiden. Jag är optimistisk nog att tro att insikten härom skall vinna terräng med tiden. Ett summa-belopp kan självfallet alltid diskuteras till sin storlek, men någon uppfattning måste man ändå ha i en sådan fråga.

I reservation 3 vid utskottets hemställan under C anföres att en ekonomisk-politisk stabiliseringskonferens har särskild aktualitet. Vid bankoutsrottets utlåtande nr 19 i år, som är dagtecknat den 19 mars, har herr Brundin och jag i ett särskilt yttrande såsom de första i bankoutsrottet i år sagt upp frågan om en rundabordskonferens i stabiliserings-syfte. Vi har därvid inte fått stöd av folkpartiet och centerpartiet i vår

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. rekommendation. Vi säger i detta särskilda yttrande: "De närmaste framtidsutsikterna för vårt lands ekonomi ter sig emellertid så ovissa att frågan om en rundabordskonferens i stabiliserings-syfte borde upptagas till prövning utan onödigt dröjsmål." Vi kan alltså i och för sig stödja en hemställan om att en sådan stabiliseringskonferens bör komma till stånd, och ett tillfälle finns att manifestera det intresset genom att rösta för reservation 3. Motiveringen i övrigt i reservationen, vilken moderata samlingspartiets representanter i bankoutsrottet inte kunnat utöva inflytande på, kan vi däremot inte ansluta oss till, då den innebär bifall till centerpartiets och folkpartiets partimotioner, vilka inte överensstämmer med våra egna partimotioner vid årets början och under riksdagssessionens lopp, och då den är ett diktat till oss.

Eftersom jag av de anförda skälen inte ansett mig kunna biträda reservationen, kommer jag i konsekvensens namn att rösta med utskottet men har ingen invändning mot dem av mina partikamrater som önskar stödja reservationen i dess syfte att få till stånd en stabiliseringskonferens.

Beträffande reservation 4 under D som gäller frågan om kapitalimport till vårt land vill jag framhålla att jag vid tidigare tillfälle har sagt att jag inte finner det tillrädligt att basera utbyggnaden av vårt lands ekonomi på utländsk upplåning såsom finansministern förordar. Det importerade kapitalets destination och kontrollen av detta gör det tämligen klart att det blir de statliga företagen och socialiseringssträvandena i vårt land som kommer att främjas av en sådan politik. Det kanske till och med är moraliskt tveksamt om det rika Sverige skall begära att få ta knappa internationella kapitaltillgångar i anspråk i nuvarande läge. Detta utesluter inte på något sätt företagsekonomiskt motiverat anlåtande av utländska finansieringskällor i affärs-livet, vilket är normalt vid ett system

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

av fria kapitalrörelser. Vi önskar som bekant fria kapitalrörelser.

Jag har också sagt att jag kan godtaga sådana kortfristiga valutakrediter som finns att få i internationella valutafonden, i det allmänna låneavtalet — förkortat GAB — och genom SWAP-avtalen. Dessa lån kan emellertid inte komma till stånd annorledes än genom de officiella kanalerna, d. v. s. stat och riksbank. Det är skälet till att jag inte kunnat biträda den reservation som här önskar att de mindre och medelstora företagens deltagande i den av finansministern aviserade s. k. organiserade kapitalimporten skall särskilt beaktas. Jag vill i stället säga till de mindre och medelstora företagen att dessa liksom hittills bör utnyttja de möjligheter de säkerligen har att i sina affärer med utländska kunder och leverantörer fortsätta att ta affärsmässigt sunda krediter. Det är säkerligen för dem själva både den bästa och tryggaste vägen.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Det är, som tidigare berörts här under den ekonomiska debatten, flera faktorer som i dag utgör en broms på vår produktionsutveckling och vår ekonomiska tillväxt och som utgör ett hinder för en gynnsam utveckling av handelsbalans och valutareserv, bl. a. det förhållandet att vår produktiva kapacitet är mycket hårt utnyttjad. Både våra arbetskraftsresurser och våra produktionsutrustningar är, bortsett från regionala ojämnheter, helt tagna i anspråk och tillåter inte någon väsentlig produktionsökning. Den enda möjligheten att öka vår produktiva kapacitet är att rationalisera och att investera i ny, mera effektiv teknik. En förutsättning för vårt land, med de relativt höga produktionskostnader, som vi har, skall kunna bibehålla sin konkurrenskraft på världsmarknaden är att vi konkurrerar med nya produkter som ligger före konkurrentländernas i fråga om kvalitet och högt utvecklad teknik. Den hårda

konkurrensen om den internationella marknaden kräver också ökad satsning på marknadsföring av industrins tillverkning.

Allt detta kräver en hög investeringsvilja och hög investeringsförmåga inom näringslivet. Såväl våra knappa arbetskraftsresurser som krav på produkter av hög teknologi förutsätter, om vi skall kunna hävda oss i utlandskonkurrensen, relativt högre insatser av kapital än i länder vilkas produkter och export i förhållandevis större omfattning består av råvaror, halvfabrikat och standardiserade masstillverkningar. Därför måste investeringstakten inom vår industri, både på kort och lång sikt, ligga högt i förhållande till våra konkurrentländer. Tyvärr har så inte varit fallet under de senaste åren. Vi har haft en låg investeringstakt. Investeringarna ökade något under förra året, och nu räknar finansministern med en 15-procentig ökning av investeringarna under nästa budgetår. För den prognosen bör man emellertid sätta ett stort frågetecken. Det största hindret för en gynnsam investeringsutveckling är de hårda kreditrestriktionerna. Speciellt för de mindre och medelstora företagen har situationen på kreditmarknaden inneburit betydande svårigheter. Det föreligger en stor risk att för landets ekonomi betydelsefulla sektorer av vårt näringsliv allvarligt skadas om kreditrestriktionerna bibehålls med samma styrka som nu. Man möter varje dag vittnesmål om de svårigheter som bristen på kapital medför. Vi läser i dagstidningarna om de aktioner som Smålandsföretag har vidtagit för att fästa allmänhetens uppmärksamhet på den verkligt prekära situationen. Det är här i många fall fråga om företag som under den högkonjunktur vi haft och fortfarande har i en normalt fungerande kreditmarknad skulle ha kunnat förbättra sin likviditet och bygga ut sin produktion men som nu tvingas använda vinst- och överskottsmedlen till ökade bankamorteringar och för att möta de krav på snabbare betal-

ningar av leveranser och anspråk på längre kundkrediter som situationen medför. Här kommer många mindre företag i kläm mellan kraven från mäktiga material- och maskinleverantörer på kortare betalningsterminer å ena sidan och stora betydelsefulla kunder med längre kreditanspråk å den andra.

Svårigheterna belyses av det tilltagande antalet konkurser som statistiken visar. Det blir möjligt för mig att belysa detta senare under dagens debatt när statsrådet Sträng besvarar min interpellation om dessa problem. Visserligen är det väl så att den högre konkursfrekvensen beror på hårdare tag från skatteindrivningsmyndigheternas sida, men det är inte hela sanningen. De hårda kreditrestriktionerna är också en betydande bov i dramat.

Jag tror inte att det är någon överdrift att påstå att förhållandena på kreditmarknaden medverkar till en strukturförändring av näringslivet som inte skulle ha ägt rum under normala förhållanden. Företag slås ut inte på grund av ineffektivitet och dåliga varor eller lägre konkurrensförmåga utan på grund av att deras normala finansieringsmöjligheter försvinner. Det bör också erinras om att expanderande mindre företag har ett relativt högre kapitalbehov men samtidigt mindre möjligheter till självfinansiering, bl. a. på grund av att den gamla produktionsapparaten inte ger tillräckligt stort avskrivningsunderlag.

Jag är naturligtvis på det klara med att kreditpolitiken måste användas som medel att förbättra vårt valutaläge, men drastiska restriktioner, som för hårt drabbar hela näringslivet eller en sektor av vår företagsamhet kan allvarligt skada tillväxten av vår produktion och motverka en strävan att öka exporten och förbättra vår handelsbalans. Det finns risk för att vi nått det läge då restriktionerna skadar i stället för att främja vår konkurrenskraft med utlandet och vår ekonomiska tillväxt. I försvaret för valutareserven har kreditpolitiken fått bära en alltför stor börda.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Samtidigt som krediterna till näringslivet avsevärt skurits ned har statens och kommunernas anspråk på låne marknaden ökat betydligt. Det kan inte vara riktigt att statens upplåning under en högkonjunktur, som den vi nu har, tillåts svälla som den har gjort under budgetåret 1969/70, från de i finansplanen förutsedda 2 500 miljonerna och i kompletteringspropositionen i maj 1969 angivna 1 500 miljonerna till de i kompletteringspropositionen nu angivna 3 500 miljonerna.

Från vårt håll har såväl i januari 1969 som i januari 1970 i motioner till riksdagen understrukits att det statliga upplåningsbehovet för innevarande budgetår underskattas av finansministern, och det har visat sig vara en realistisk bedömning. Det är påtagligt att de finanspolitiska åtgärderna under praktiskt taget hela 1960-talet varit i otakt med konjunkturutvecklingen. Nog är det t. ex. anmärkningsvärt att statens upplåningsbehov under avmattningsåret 1967/68 var lägre än under innevarande högkonjunkturår 1969/70. Det förstnämnda året var upplåningsbehovet 2 931 miljoner kronor, vilket kan jämföras med 3 510 miljoner kronor för i år. Vi har från folkpartiets sida efterlyst system och metoder som gör det möjligt att säkrare och smidigare anpassa finanspolitiken till förändringar i konjunkturerna. Tidigare i år har vi i motioner krävt utredning rörande verkningarna av de finanspolitiska åtgärderna på längre sikt, men beklagligtvis har våra förslag inte accepterats av regeringspartiet. Regeringen anser sig inte behöva ta råd och intryck från annat håll än från experterna i finansdepartementet. Där finns all visdom. Där vet man allt bäst. Eller är det kanske så att regeringen är orolig för de intryck som en översikt över de senaste årens finanspolitik skulle framkalla?

Trots att vår exportindustri arbetar med full kapacitet och ständigt stigande priser har inte jämvikt kunnat uppnås mellan export och import, utan vi nöd-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

gas för första kvartalet 1970 notera ett underskott i vår handelsbalans på över en miljard kronor. Det kan till en del bero på att de senaste årens industriinvesteringar varit otillräckliga för att öka industrins exportkapacitet i så hög grad att balans har kunnat uppnås. Det beror naturligtvis också på höga importersiffror.

Nu förutser finansministern ett minskat underskott i handelsbalansen. Underskottet beräknas till 545 miljoner kronor. Vi anser att denna beräkning också varit för optimistisk. Verkligheten har redan, anser vi, korrigerat den. Första kvartalet i år visar nämligen, som jag redan sagt, ett underskott i handelsbalansen på över en miljard kronor. Om finansministerns prognos skulle hålla krävs för resten av året ett exportöverskott på drygt 500 miljoner kronor. Det är väl ingen som tror på ett så kraftigt omslag i vår utrikeshandel som skulle behövas för att denna prognos skulle förverkligas. Årets underskott i handelsbalansen under första kvartalet är det största under i varje fall de senaste 20 åren. Liksom på andra områden inom den ekonomiska politiken har kompletteringspropositionen här givit en alltför optimistisk bild av det ekonomiska läget.

Enligt vår mening behöver man sätta in långsiktiga åtgärder för att förbyta handelsbalansens underskott i ett växande överskott, som också kan kompensera det negativa tjänstenettot. Men det kräver att i detta land måste föras en politik som i högre grad stimulerar industriinvesteringarna.

De strukturella förändringar, som kan antas ha orsakat en stor del av det ökade underskottet i bytesbalansen, har man inte kunnat klarlägga tillfredsställande. Vi vet inte säkert vari obalansen består; i varje fall är det tydligt att det råder stor osäkerhet om de metoder med vilka obalansen i vår utrikeshandel skall bekämpas. Vi föreslår därför en parlamentarisk utredning med uppgift att snarast undersöka orsaker-

na till underskottet och framlägga förslag till sådana långsiktiga åtgärder och samhällsekonomiska prioriteringar som kan förbättra betalningsbalansen. I en sådan utredning bör ingå representanter för de politiska partierna samt näringslivets organisationer och arbetsmarknadens parter.

En mycket viktig faktor för våra möjligheter att hävda oss på den internationella marknaden är också kostnadsutvecklingen. Kostnadsnivån i vårt land får inte i jämförelse med den i andra länder utvecklas så att vår konkurrensförmåga minskar. Det råder nu internationellt sett starka tendenser till pris- och kostnadsökningar. I vårt land är prisstegringstakten mycket snabb; cirka 7 procent under de senaste tolv månaderna är en oroväckande snabb uppgång. Därmed har den lugna prisutvecklingen under 1968 och första halvåret 1969 brutits. Trots en snabb uppgång under första kvartalet detta år räknar man i den reviderade nationalbudgeten med endast 4,5 procent i prisstegring under hela 1970. Även detta förefaller vara en alltför optimistisk prognos. Det är visserligen antagligt att prisstegringen under resten av året kommer att bli något mindre snabb än den hittills varit under år 1970, men situationen är i alla fall otillfredsställande. Mittenpartiernas krav på en ekonomisk-politisk stabiliseringskonferens har därför större aktualitet än på länge.

Får jag i detta sammanhang säga till herr Åkerlund att jag inte riktigt förstår honom när han säger att moderaterna i bankoutskottet i mars månad i ett särskilt yttrande hade uttalat sig för en stabiliseringskonferens men inte fått mittenpartierna med på detta förslag. Om jag inte misstar mig helt, reserverade vi oss för en stabiliseringskonferens och ett ekonomisk-socialt råd. Men herr Åkerlund kunde inte vara med på den reservationen utan valde i stället ett särskilt yttrande. Är inte det den riktiga tolkningen av vårt agerande i utskottet.

Det är oförklarligt varför inte rege-

ringen eller regeringspartiet vill samråda för att söka lämpliga lösningar på de problem som den ekonomiska politiken har att brottas med. Det är oförklarligt varför regeringen är så rädd att ta råd utifrån. Industriförbundets inbjudan, t. ex., till överläggningar under juli månad mellan förbundet och de politiska partierna var ju ett initiativ från näringslivets sida till överläggningar om de aktuella problemen i vår ekonomi. Dessa överläggningar var väl också avsedda att överbrygga den förtroendeklyfta som påstås finnas — och som finns — mellan näringsliv och regering och som inte är till gagn för näringslivet. Men den inviten avvisades. I stället gjordes ett uttalande från visst socialdemokratiskt håll, att det är valtaktiskt klokt att skärpa motsättningarna mellan näringslivet och företagen inför valkampanjen.

Jag vill, herr talman, vid detta tillfälle också påminna om de förslag som mittenpartierna framförde under vårriksdagen, syftande till en mer effektiv stabiliseringspolitik.

Med det sagda, herr talman, kommer jag att yrka bifall till reservation 2 vid bankoutskottets utlåtande nr 54. I reservationen hemställs om en utredning rörande återställande av jämvikten i betalningsbalansen i enlighet med vad som anförts i reservationen.

Jag kommer dessutom att yrka bifall till reservation 3, vari understrykes angelägenheten av att det åstadkommes ett system som möjliggör en snabbare och smidigare anpassning av finanspolitiken till förändringar i konjunkturläget och vari också framhålles att en ekonomisk-politisk stabiliseringskonferens nu har särskild aktualitet. En sådan konferens skulle kunna utgöra underlag för en bred samling kring nödvändiga åtgärder i stabiliseringspolitiskt syfte.

Jag kommer också att yrka bifall till reservation 4 a, vari refereras departementschefens meddelande i den reviderade finansplanen att det bör övervägas att i år åstadkomma en viss kapitalim-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

port i mera organiserade former än den som tidigare ägt rum. Detta uttalande har i ett motionspar — nr 1247 i denna kammare och nr 1460 i andra kammaren — tagits till utgångspunkt för förslag avsedda att tillgodose de mindre och medelstora företagens intressen i detta sammanhang. Reservanterna understryker dessa företags stora betydelse för vår ekonomi. Framför allt är det för dessa företag, som jag tidigare framhållit, nödvändigt att skapa ökade kreditresurser, och då vi nu är i ett läge då kapitalimport övervägs, är det angeläget att inte dessa företag ställs åsido. En organiserad upplåning bör kunna komma till stånd genom olika kreditinstitut med syfte att tillhandahålla krediter även åt de mindre och medelstora företagen. Det kan finnas olika former för upplåning av utländskt kapital. Vi anser att såväl privata som statliga kreditinstitut bör kunna komma i fråga som förmedlare av det utomlands upplånade kapitalet.

Herr ÅKERLUND (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara söka klara ut frågan om stabiliseringskonferenserna, så att det blir riktigt.

I bankoutskottets utlåtande nr 19 i år — det avgavs som jag sade i mars — finns från folkpartiets och centerpartiets sida vid utskottets hemställan under K ett yrkande "att riksdagen med bifall till motionerna I: 814 och II: 950 i ifrågavarande del hos Kungl. Maj:t hemställer om utredning om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd i enlighet med vad utskottet ovan anför". Där finns alltså icke något yrkande om en stabiliseringspolitisk konferens. Men i motiveringen till detta yrkande finns ett uttalande av följande lydelse: "Rådet skulle även kunna medverka till att få till stånd stabiliseringspolitiska konferenser." Det är ett allmänt hållet uttalande, herr Stefanson.

Samtidigt finns till detta utlåtande fogat ett särskilt yttrande, som jag just

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

har återoppat. Där säger vi: "De närmaste framtidsutsikterna för vårt lands ekonomi ter sig emellertid så ovissa att frågan om en rundabordskonferens i stabiliseringssyfte borde upptagas till prövning utan onödigt dröjsmål."

Jag är bara glad åt det förhållandet att själva idén har accepterats av folkpartiet och centerpartiet. Det är alldeles i sin ordning. Orsaken till att jag inte kunnat biträda den nu nämnda reservationen har jag nyss redogjort för. Det sammanhänger med att jag då skulle ha fått lov att skriva på folkpartiets och centerpartiets partimotioner om den ekonomiska politiken, vilket självklart inte varit möjligt, eftersom vi har egna partimotioner.

Herr STEFANSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det kanske är onödigt att föra en debatt om upphovsmannarätten till stabiliseringskonferenserna, men nog vet herr Åkerlund som gammal ledamot av bankoutskottet att initiativet till rundabordskonferenser i stabiliseringspolitiskt syfte har kommit från mittenpartierna. Det är inte första året som denna fråga behandlats i bankoutskottet, utan det torde ha varit fyra—fem år i följd, och initiativet har kommit i motioner som framlagts av folkpartiet och centerpartiet.

Herr ÅKERLUND (m) kort genmäle:

Herr talman! Diskussionen om vem som har upphovsmannarätten är naturligtvis alltid svår att bedöma, men låt mig få säga herr Stefanson att jag minns till och med från min första politiska barndom på 1940-talet, att det då framfördes krav på stabiliseringskonferenser från dåvarande högerpartiet.

Herr STAHLÉ (s):

Herr talman! Det förefaller vara ett mycket ljumt intresse från kammarens ledamöter för den ekonomiska debatt

som pågår här i dag. Jag lovar därför att skära ner mitt manuskript ganska kraftigt med hänsyn till att intresset förefaller vara så pass lågt.

Kompletteringspropositionen har föranlett partimotioner från borgerligt håll, vilka jag åtminstone i någon mån vill beteckna som försök eller utkast till alternativ till den reviderade finansplanen. Någon gemensam linje har man som vanligt inte kunnat ena sig om, utan moderata samlingspartiet har gått fram med sin motion och mittenpartierna med sin. Motionerna innehåller en hel del kommentarer till och kritik mot de prognoser och bedömningar av utsikterna för vår ekonomi som redovisas i finansplanen.

Jag skall, herr talman, inte upphålla mig vid dessa ting utan begränsa mig till de konkreta yrkanden som finns i motionerna och som återkommer i reservationerna till bankoutskottets utlåtande.

Från moderat håll går man återigen till storms mot den offentliga sektorn. Den offentliga sektorns storlek och expansion framställs som det som i grunden ligger bakom de spänningsfenomen som otvivelaktigt gör sig gällande i vår ekonomi för närvarande. Framför allt vill man konstruera upp ett motsatsförhållande mellan den offentliga sektorns utbyggnad och näringslivets anspråk och resurser för sina investeringar. Moderaternas program blir därför att den offentliga sektorn skall begränsas.

Jag tycker för min del att detta är ett alldeles för enkelt sätt att lägga upp resonemanget. Det är självklart att en hög takt i fråga om näringslivets produktiva investeringar är en viktig förutsättning för att tillväxttakten i vår ekonomi skall kunna bibehållas på längre sikt. Detta gäller naturligtvis inte minst i dagens läge, där huvudlinjen i den politik vi valt för att komma till rätta med underskottet i bytesbalansen just är att underlätta och stimulera industrins utbyggnad och anpassning till de strukturella förändringar som inträff-

fat. Investeringar inom exportindustrin och den importkonkurrerande industrin blir då av särskilt intresse.

Om denna expansion av investeringarna skall kunna genomföras krävs återhållsamhet från övriga sektorer inom ekonomin. Detta krav måste naturligtvis ställas också på den offentliga sektorn, men jag reagerar emot att det ställs enbart krav på den offentliga sektorn, såsom motionärerna gör. Förhållandet mellan näringslivets investeringar och den offentliga sektorns resursanspråk är inte alls så entydigt som motionärerna vill göra gällande.

En allmän rekommendation om att den offentliga sektorn skall begränsas, kan jag därför inte vara med om. Den offentliga sektorns utbyggnadsbehov måste vägas mot andra sektorer krav och resurser, och man måste beakta det samband som föreligger så till vida att en utbyggnad på ett visst område ofta direkt ställer krav också på insatser inom den offentliga sektorn.

I mittenpartiernas motioner har man radat upp sina tidigare förslag på det ekonomisk-politiska området, vilka bankokskottet redan tidigare i år har behandlat. En nyhet kan jag dock notera, och det är att den föreslagna parlamentariska besparingsutredningen nu kallas omprioriteringsutredningen. Så vill man göra gällande att orsakerna, särskilt de strukturellt betonade, till underskottet i vår bytesbalans inte är ordentligt kartlagda och menar att en parlamentarisk utredning skulle vara rätta vägen att åstadkomma en sådan kartläggning.

Detta betraktar jag inte som något realistiskt förslag. För det första menar jag att vi redan har tillräcklig kunskap om förhållandena bakom underskottet för att kunna föra en effektiv ekonomisk politik i syfte att råda bot på det. För det andra har jag svårt att tro, att en parlamentarisk utredning skulle vara rätta vägen att vinna ökad kunskap.

Finansministerns uttalanden om möjligheterna av och formerna för en kapitalimport har uppkallat motionärer som

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
vill ta till vara de mindre och medelstora företagens intressen i sammanhanget. Jag tror att det skulle vara olämpligt att försöka skapa särskilda arrangemang för kapitalimport till dessa kategorier av företag. Jag kan inte heller i övrigt se några skäl till att riksdagen nu skulle göra några uttalanden beträffande formerna för en eventuell kapitalimport.

Herr ÅKERLUND (m) kort genmäle:

Herr talman! Endast ett kort genmäle till herr Ståhles yttrande att vi kräver att den offentliga sektorn skall begränsas. Detta slängs ut som ett påstående utan att ses i sitt sammanhang. Vi säger att takten i utgiftstegringen på den offentliga sektorn icke skall vara starkare än stegringstakten av bruttonationalprodukten. För att enbart hålla mig till statens utgifter kan jag konstatera att mellan åren 1968 och 1970 — med hänsyn till att vi arbetar dels med kalenderår och dels med budgetår — har den statliga utgiftsexpansionen varit 13 procent och bruttonationalproduktens stegringstakt 5 procent. För det kommande året kan vi räkna med en stegring av bruttonationalprodukten på 3,5 procent och en stegring för den kommande budgeten, enligt de officiella uppgifterna, på ungefär 7 procent. Om det sedan verkligen blir så återstår att se. Men det är en påtaglig skillnad i stegringstakt när det gäller de offentliga utgifterna och stegringstakten när det gäller bruttonationalprodukten. Det är detta vi gör invändningar mot.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (m):

Herr talman! Jag hade tänkt framföra ett stort, statsmannamässigt anförande om budgeten, men det finns kamrater som har satt munkorg på mig och jag skall därför inskränka mitt anförande. Jag ser att jag får bugningar från auditoriet redan på förhand!

Det är i alla fall en liten sak som jag

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

har gått och funderat över och inte kan avhålla mig från att säga ett par ord om. Som en liten man på kammargolvet, som det heter på modernt språk, har jag frågat mig huruvida inte den avtappade valutareserven, som vi har hört så mycket talas om, ytterst sammanhänger med att vi som nation under flera år i accelererande takt har levt över våra tillgångar. Herr Bohman har också något litet varit inne på detta. Nu gäller det att betala kalaset efteråt. Verkligheten har i det längsta dolts bakom varukrediter i utlandet, som jag skulle tro inte kommit fram i statistiken. Det är den offentliga sektorn, stat och kommun, som har gått i spetsen när det gäller att leva över tillgångarna genom reformer överallt och på en gång utan hänsyn till de samlade kostnaderna. Alla vi andra har väl också hjälpt till var och en efter fattig förmåga.

Det synliga yttre monumentet över den ekonomiska politiken och den totala ombyggnaden av städer och tätorter som har ägt rum utgör Sergels torg. Jag var där häromdagen och tittade på det nya riksdagshuset, som är slutvinjetten över epoken.

För att ekonomiskt klara hela denna gigantiska omställningsprocess av vårt samhälle under några korta år har statsmaktarna ständigt krävt ökade resurser, vilka också skattevägen eller via ATP-fonderna har ställts till förfogande för den statliga sektorn. En väsentlig del av den ekonomiska tillväxten har på så sätt tagits i anspråk av det allmänna. Detta penningflöde — från den privata till den offentliga sektorn — har verkat köpkraftsökande och skapat en ständig inflationsekonomi, som vi inte kan komma till rätta med med mindre än att vi slår av på reformtempot. Även från regeringssidan har man väl varit inne på detta. Den automatiska skatteskruben har i sin mån bidragit till att kamouflera den verkliga situationen.

Jag läste en artikel i dag, där man berättade att penningströmmen inom den offentliga sektorn 1970 skulle kom-

ma att röra sig om 80 miljarder kronor. Så frågade man: Hur styrs dessa penningströmmar för att minska den inflationsdrivande effekten? Vilka styrningsmedel finns det egentligen inom finansdepartementet? Styrningarna sköts av yngre partivänner till finansministern, vilka kallas in som rådgivare. Huruvida de alltid har det rätta sinnet för uppgifterna vet jag icke.

Jag har också tänkt peka på den snedvridande effekt som den ensidiga penning- och kreditpolitiken fått för dagens ekonomi. Medan budgeten och den offentliga sektorn verkar som en inflationsspruta över hela fältet, träffar den ekonomiska politikens restriktiva sida med hela sin tyngd det enskilda näringslivet. Det sägs visserligen att man vill främja investeringsverksamheten inom näringslivet, men kreditrestriktionerna och det höga ränteläget har förödande effekt på investeringsverksamheten.

Men det är värre än så. Företagens likviditet påverkas i negativ riktning. Jag är medveten om att stora företag har rätt goda möjligheter till självfinansiering och därför klarar sig relativt väl, men småföretagen och de medelstora företagen har inte samma möjligheter. Det är ett utomordentligt dåligt tecken att konkursernas antal stiger. Det har också förvånat mig att man inte tidigare i dag fäst uppmärksamheten vid utvecklingen på börserna, som ju är ett uttryck för bedömningen av näringslivets situation över ett större fält.

Herr Wärnberg menade att kreditrestriktionerna inte innebär något idiotstopp. Det är riktigt, men de verkar icke desto mindre på sina håll mycket hårt. Jag måste opponera mig mot att herr statsrådet Wickman och med honom herr Wärnberg egentligen skjuter över skulden på affärsbankerna och sparbankerna när de säger att vi visserligen skall ha kreditrestriktioner men att så som sparbanker och affärsbanker tillämpar dessa, har aldrig va-

rit vår mening. Man anser tydligen att bankinstituten är hårdare än riksbanken avsett och att det är det som gör att man har fått den här effekten.

Herr Wärnberg var inne på sparandet och använde OECD-statistiken från år 1968. Jag skulle tro att 1968 var vårt bästa år, med låg inflationstakt i vårt land. Stegningen av prisutvecklingen inskränkte sig till 2,5 procent. Sparandet var också livligt då. Men vad som är alarmerande är utvecklingen därefter, och år 1970 har hushållssparandet varit exceptionellt dåligt.

Herr Wärnberg säger att han ingenting har emot hushållssparande och att han gärna vill gynna det. Men, säger han, ur jämlikhetssynpunkt kan man inte vara med om sådant. Om alltså en miljonär skulle få en krona mer skattefritt än småspararen säger herr Wärnberg, nästan med ett moraliserande tonfall i rösten, att sådant där skall man inte gynna.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till den vid bevillningsutskottets betänkande fogade reservationen med mig som första namn.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp):

Herr talman! Med hänsyn till angelägenheten av att begränsa debatten skall jag inte anföra några allmänna synpunkter, utan vill säga några ord främst som egen företagare och som representant för ett stort antal mindre och medelstora företagare.

Vi har tidigare blivit påmind om den opinionsyttring som nu på olika sätt når oss från en del håll ute i landet. Vi har i dag annonsen från Jönköpingsföretagare, och vi har blivit aviserade om att det i morgon kommer en annan annons från Småland, där ett stort antal företag erbjuds till försäljning. Jag kan nämna att vid företagareföreningens årsmöte i Gävle i går — det gäller alltså Gävleborgs län — var frågan om småföretagens situation uppe till behandling. Då uttrycktes mycket

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. stor oro och bekymmer för sysselsättningsmöjligheterna och existensmöjligheterna i framtiden. Jag har fått påringning från en och annan företagare i min hemort som blivit mäktade ledsen — för att använda ett milt ord — med anledning av den skärpta åtstramningen på checkräkningskrediternas område och den höjda ränta på dessa krediter som därmed blivit följderna i varje fall i vara trakter.

Att det kanske ibland blir litet anstrykning av överord i en sådan här opinionsyttring är förstället med hänsyn till den arbetsituation som mindre och medelstora företagare oftast befinner sig i. De har en orimlig arbetsbörda och ett mycket tungt ansvar för företagets existens och för de anställda och även för det samhälle där de verkar. De måste ta på sig en rad olika uppgifter som större företag kan överlåta åt specialister. Det är inte underligt att de kanske då ibland i trötthetens och resignationens tecken ger uttryck för sin oro med mycket starka ord.

Vad är det som bekymrar framför allt? Det är för det första räntan, som under en längre tid varit så hög, att den verksamt bidrar till att försämra lönsamheten och begränsar företagets egen finansieringskraft — och vi skönjer ju ingen lättnad i detta avseende. Ett krav från företagarna är alltså att man försöker åstadkomma en lägre räntenivå. Industriministern har här meddelat att han tagit sina initiativ. Vi från centerpartihåll tycker att detta är glädjande, ty vi har ifrågasatt värdet av räntan som ett konsumtionsdämpande medel. Vi önskar industriministern all lycka med den uppgift han här har påtagit sig. Jag vill tillägga att man kanske ändå bör pröva möjligheterna att här i landet oavsett förhållandena utomlands i någon mån gå före med en räntesänkning.

För det andra är kreditrestriktionerna det stora bekymret. Dessa drabbar de mindre företagen hårdast. Mindre företag har de minsta reserverna och

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

kommer först i kläm när krediterna stramas åt. De har den lägsta kreditvärldigheten, vilket gör att de också drabbas av bankernas restriktioner. De har svårast att komma igen och få nya lån. Företagarnas personliga krediter betyder mycket för de mindre företagen. Det händer ofta att ett mindre företag som kanske har aktiebolagsform råkar ut för likviditetssvårigheter. I sådana fall kan ägaren inte sällan genom en personlig kredit klara av de tillfälliga svårigheterna. Genom det nuvarande kreditstoppet är denna möjlighet nästan helt borta, vilket har förvärrat situationen.

Vad jag särskilt vill framhålla är att företagen i lokaliseringsområdena har drabbats mycket hårt. Det är orimligt att dra in checkräkningskrediter för företag som nyligen har blivit tilldelade lokaliseringslån eller lokaliseringsbidrag. Om man drar in 20 procent av en checkräkningskredit, kan detta innebära att man tar den omedelbara likviditeten för företaget i anspråk, och då kan företaget råka i en besvärlig situation.

Inflationen drabbar också mindre företag i första hand. De har oftast mindre lagerreserver, och de får ingen inflationsvinst på sina varulager. De prishöjningar som sker när det gäller råvaror slår igenom på en gång, och det är som bekant också svårare för mindre företag att kompensera sig snabbt med prishöjningar.

Här har i dag mer än en gång erinrats om den mycket negativa tendensen i fråga om företagskonkurserna. Under hela 1960-talet har fler och fler företag kommit på obestånd. Det bör vara en varning. Frågan har mycket stor räckvidd. Det är inte bara fråga om ett eller annat företag som skall överleva, utan det är också fråga om tusentals sysselsatta som är beroende av dessa företag. Vidare är det fråga om många orters möjlighet att ha ett näringsliv, ty de mindre och medelstora företagen utgör oftast grunden för en orts bestånd.

Regeringen har en betydande del av ansvaret för dagens situation på detta område. Man har haft ansvaret och haft möjligheterna att göra de ingrepp som varit erforderliga t. ex. för att företagen i dag skulle ha haft en större självfinansiering. Det räcker inte med fagert tal som herr Wickman har ägnat den mindre och medelstora företagsamheten i dag. Det fordras en rad åtgärder, och det fordras framför allt bredd på åtgärderna från hela regeringens sida för att dessa problem skall lösas. Fortfarande kan man möta en mycket negativ inställning till mindre och medelstor företagsamhet hos många socialdemokratiska talesmän och i stor utsträckning inom den socialdemokratiska pressen. Vi tror att herr Wickman så småningom skall kunna komma till rätta med detta förhållande inom sitt parti.

Industriministern sade att vår produktionsapparat nu arbetar på gränsen av sin förmåga. Jag vill göra en erinran mot det talet. I stödområdena är industrin fortfarande inte utnyttjad, och där råder alltså en stor arbetslöshet. Vi anser att man här gjort ett stort misstag. Om lokaliseringspolitiken ägnats större resurser hade det i dag funnits flera företag som hade sugit upp arbetskraft som nu är arbetslös och sugit upp den dolda arbetslösheten. Jag tror att lokaliseringsåtgärder också hade varit mycket verksamma för att komma till rätta med den starka inflation som vi nu noterar. Regeringen har uppenbarligen misskött sina åligganden gentemot lokaliseringsområdena och gentemot kravet på att utnyttja resurserna i full utsträckning.

Den mindre och medelstora företagsamhetens nuvarande läge kräver, anser jag, en rad åtgärder, av vilka jag vill nämna några. Regeringen måste på ett eller annat sätt ställa ökade lånemedel till förfogande för företagsamheten. Det kan ske via företagareföreningarna. Jag erinrar om att årets riksdag har avslagit framställningar om att öka hantverkslånafonden. Företagareföreningarna har

möjlighet att verka just på de områden som är mest i behov av krediter. Jag hoppas att regeringen under sommaren skall finna möjligheter att öka företagsreföreningarnas utlåningskapacitet. Även hjälpen till föreningarnas administration bör ökas. Jag tror att det är en mycket angelägen åtgärd. Ytterligare medel bör också ställas till förfogande för övriga kreditinstitut som betjänar mindre och medelstora företag.

Jag vill också föreslå att regeringen tar initiativ till att riksbanken och affärsbankerna resonerar ut om checkräkningskrediterna och övriga lån, så att lånefrågorna verkligen behandlas selektivt och på ett sådant sätt att t. ex. lokaliseringföretagen inte drabbas orättvist och att de möjligheter verkligen utnyttjas som bland andra herr Wärnberg förklarade redan finns att flytta över checkräkningskrediter till fasta lån. Jag önskar också att det vidtas åtgärder för att åstadkomma en selektiv kreditmarknad när det gäller lokaliseringsområdena.

Herr Fälldin har i ett särskilt yttrande i lokaliseringsutredningen sagt att man inte kan bedöma kreditåtgärderna på samma sätt i lokaliseringsområden som i landet i övrigt. När man i en högkonjunktur har anledning att införa kreditrestriktioner finns det alltså inga skäl till att låta dem slå lika hårt i de områden som fortfarande har undersysselsättning.

Jag tror att det är mycket angeläget att man verkligen tar upp dessa frågor. Det är egentligen bara centern som i riksdagen gång på gång har fört fram kravet på en selektiv kreditmarknad. Jag vill understryka vad som sägs i annonsen från Jönköping, nämligen att vi måste prioritera kapital till industrin från omedelbar konsumtion.

Till slut vill jag framhålla att vi borde få till stånd en samverkan mellan företagen. Visserligen har vi den delegation för mindre och medelstor företagsamhet som nyligen är tillsatt. Vi hälsar med tillfredsställelse att den i motsats

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. till utskottets skrivning i fjol kommer att bestå av företagarrepresentanter och att denna fråga inte överlämnades till industridelegationen. Men jag tror knappast att den har möjlighet att snabbt verka på detta område. Det finns anledning för regeringen att ta kontakt med den mindre och medelstora företagsamhetens organisationer för att diskutera dagens situation och föreslå snabba åtgärder. Jag vill understryka att det är angeläget att man här verkligen handlar snabbt och inte väntar på långvariga utredningar.

I detta yttrande instämde herr *Carlsson, Eric*, (cp) och herr *Pettersson, Harald*, (cp).

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Herr Dahlnén ställde en fråga till mig i sitt anförande i förmiddags. Med hänsyn till kammarledamöternas mycket berättigade önskemål om att få denna debatt slutförd i rimlig tid hade jag nästan tänkt att avstå från att ge ett svar. Men jag förstår att herr Dahlnén är rätt angelägen om att åtminstone få höra något. Jag skall fatta mig så kort som möjligt.

Herr Dahlnéns fråga avsåg vår beredskap för kontakter med EEC. Jag vill lämna följande svar.

De frågor på olika områden som för svenskt vidkommande kan aktualiseras vid en förhandling med Gemenskapen har sedan lång tid — som kammararens ledamöter vet — varit föremål för utredningar och överbäganden. Ett omfattande material föreligger redan belysande Romfördragets innebörd och praktiska tillämpning. Vi har också kontinuerligt registrerat de beslut som har fattats inom Gemenskapen under denna nästan tioåriga utveckling. Vi har sökt analysera innebörden och de möjliga konsekvenserna för vår egen del vid en framtida anslutning till ett utvidgat EEC.

Under en samordnande grupp av ämbetsmän representerande alla de de-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

partement vilkas arbetsfält skulle komma att beröras har i nära samarbete med näringslivet och med arbetsmarknadens olika organisationer denna utredningsverksamhet pågått, jag vågar säga, utan avbrott under hela 1960-talet, låt vara att utredningsresurserna understundom har fått koncentreras på mera näraliggande spörsmål. Nordek tar jag såsom ett exempel. Även om utredningsapparaten understundom fått tagas i anspråk för andra uppgifter har arbetet med marknadsproblematiken i alla fall inte avbrutits. Regelmässigt har föredragningar skett inför regeringen, åtminstone ett par gånger om året, där resultatet av detta utredningsarbete har redovisats. I betydande utsträckning har materialet också kunnat offentliggöras. 15 offentliga utredningar föreligger. Jag vill framför allt hänvisa till volymen Sverige och EEC—Romfördraget ur svensk synvinkel, som utkom 1968.

Även beträffande vad som hänt därefter har en redogörelse — i viss mån en analyserande studie — utarbetats. Den är under tryckning. Det var vår förhoppning att den skulle kunna ligga på riksdagens bord innan riksdagen åtskiljs, men den lär på grund av belastningen i tryckerierna inte kunna komma ut förrän ungefär till midsommar.

När förhandlingarna blev aktuella med anledning av den engelska första förhandlingsansökan år 1961 tillkallades en särskild grupp med företrädare också för företag och organisationer på jordbrukets, handels och industrins områden. Till den knöts även representanter för arbetsmarknadsorganisationerna. Kommittén skulle kunna fungera som rådgivare under pågående förhandlingar till förhandlingsgrupper och central utredningsapparat. Den rådgivande kommittén knöts till kommerskollegium. Den har sammanträtt många gånger, men eftersom vi ju inte har stått i något förhandlingsläge har den närmast fått utgöra en grupp där aktuella principiella handelspolitiska frågor redovisats.

Vi är i färd med att se över den rådgivande kommittén i syfte att få till stånd en sammansättning som bättre motsvarar dagsläget. Flera personer är inte aktiva längre och bör väl träda tillbaka, men avsikten är att vi under den närmaste månaden också skall kunna utse en ny rådgivande kommitté.

Jag glömde att säga det allra viktigaste, nämligen att jag den 11 maj i år tillsatte en särskild interdepartemental beredningsgrupp som skall företa en mera djupgående och detaljerad genomgång av de frågeställningar som kan bli aktuella. På grundval av det material som därvid framkommer skall sedan instruktionerna utformas för den förhandlingsdelegation som kommer att utses. Det blir en ny genomgång av materialet; en del av slutsatserna kan i belysning av utvecklingen kanske komma att modifieras.

Även förhandlingsgruppen kommer inom kort att utses. I varje fall räknar vi med att inom den närmaste månaden kunna utse den person som från svensk sida skall vara huvudförhandlare när vi kommer i resonemang och förhandlingar med Gemenskapen.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar handelsministern för det svar han gav. Det låter i princip bra. Jag hoppas att det också i praktiken skall visa sig verkningsfullt.

Herr PETERSSON, KARL, (m):

Herr talman! I bankoutskottets utlåtande nr 54 behandlas Kungl. Maj:ts proposition nr 120 angående komplettering av riksstatförslaget för budgetåret 1970/71.

I propositionen framföres tankegångar från regeringens sida med anledning av de påfrestningar som valutareserven har utsatts för, och där säges att det bör övervägas att åstadkomma en viss kapitalimport i mera organiserade former än den som ägt rum tidigare i år.

I de motioner som moderata samlingspartiet har väckt med anledning av propositionen — motionsparet I: 1247 och II: 1460 — pekas på att de mindre och medelstora företagen drabbas hårdare än de större företagen av kreditrestriktionerna.

Herr talman! Jag vill i likhet med andra talare här i dag understryka de mindre och medelstora företagens oro inför framtiden. Många faktorer har medverkat till de yttringar som har förekommit. Ett bevis därför är de 364 företag från Jönköpings län med cirka 20 000 anställda, som tidigare i dag omnämnts, och deras opinionsyttring genom annonser i dagens tidningar och uppvaktning för finansministern, enligt tidningspressen. Till detta kommer även oroande utbud av mindre och medelstora företag till försäljning, nu senast ett samordnat utbud av 17 företag inom en ort.

Den mest akuta orsaken till det ovissa läget är det skärpta kreditläget. Det ökade antalet konkurser talar sitt tydliga språk om det bistra klimatet för de mindre och medelstora företagen.

I propositionen talas det inte om på vilket sätt nämnda kapitalimport skall göras eller vilka kreditinstitut som skall komma i fråga för densamma. Det sägs inte heller något om huruvida de mindre och medelstora företagen skall kunna komma i åtnjutande av den kapitalimport som regeringen anser bör övervägas. Dessa företagarkategorier har icke samma möjligheter till kapitalanskaffning på den inhemska marknaden som de större företagen, vilka bl. a. genom obligationslån eller andra kreditformer kan skaffa erforderligt kapital. Möjligheterna till denna kapitalimport bör därför utformas på ett sådant sätt att de mindre eller medelstora företagen inte kommer i en sämre ställning än andra vid finansieringen av sina kapitalbehov. Med anledning av utskottets påpekande att särskilda kreditmöjligheter står dessa företag till buds kan det endast konstateras att dessa möjligheter

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. icke är tillräckliga, särskilt med hänsyn till vad jag tidigare anfört om begränsningen på den inhemska kreditmarknaden. Detta är speciellt aktuellt i det nuvarande kreditläget. Kreditskärpningarna slår hårdast för de mindre och medelstora företagen.

I reservation 4 a till bankoutskottets utlåtande krävs, liksom i motionsyrkandet, att den organiserade upplåningen skall komma till stånd genom olika kreditinstitut, med syfte att tillhandahålla även de mindre och medelstora företagen krediter. Formerna för upplåning av utländskt kapital kan vara olika, men det utomlands upplånade kapitalet bör förmedlas såväl av privata som av statliga kreditinstitut.

Herr talman! Jag kommer, med stöd av vad jag nu anfört, senare att yrka bifall till reservation 4 a vid bankoutskottets utlåtande nr 54.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Efter den långa debatt som förts i kammaren i dag skall jag fatta mig mycket kort. Mitt ärende här i talarstolen i detta sena skede av debatten är att med några ord motivera den blanka reservation som jag och mina partikamrater i bevillningsutskottet har fogat till utskottets betänkande nr 45.

Den partimotion som folkpartiet och centerpartiet gemensamt har väckt i anledning av kompletteringspropositionen har inte till någon del remitterats till bevillningsutskottet, som alltså inte haft att ta ställning till förslagen i motionen. Genom den blanka reservationen har vi emellertid velat markera att vi inte kunnat ställa oss bakom de uttalanden som gjorts i betänkandet, vare sig när det gäller det samhällsekonomiska läget i allmänhet eller behandlingen av det förslag om sparstimulerande åtgärder som lagts fram i en motion från moderata samlingspartiet.

Utskottets socialdemokratiska ledamöter har som väntat utan varje förbehåll ställt sig bakom finansministerns

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

bedömning av det samhällsekonomiska läget. Vi anser att dessa bedömningar inte i alla avseenden är realistiska. Jag skall nöja mig med denna försiktiga karaktäristik och inskränker mig till att hänvisa till vad som har sagts tidigare i debatten i dag av herr Helén och herr Dahlén samt andra företrädare för folkpartiet. Jag vill också erinra om att industriminister Wickman under debatten på väsentliga punkter korrigerat och modifierat den bedömning som utskottsmajoriteten förbehållslöst har ställt sig bakom.

Under vårriksdagen har kammaren haft att behandla motioner från vårt håll om skattelättnader i syfte att främja det enskilda sparandet. Förslagen har avstyrkts av bevillningsutskottet och avslagits av riksdagen. I det betänkande vi nu behandlar har utskottet samma negativa inställning till möjligheten och lämpligheten av att stimulera sparandet genom åtgärder på beskattningsområdet. Det finns anledning att i detta sammanhang ännu en gång erinra om Sparbanksföreningens skrivelse till finansministern, där föreningen presenterat en rad förslag till sparstimulerande åtgärder genom skattelättnader enligt i stort sett samma linjer som vi föreslagit från vårt håll. Sparbanksföreningens framtöt, som präglas av stark oro för utvecklingen av det enskilda sparandet, borde vara ett memento för den socialdemokratiska majoriteten.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkten A, därefter särskilt avseende punkterna B 1 och B 2 samt vidare särskilt beträffande vardera punkten B 3 och C.

På särskilda propositioner bifölls därefter dels utskottets hemställan i punk-

ten A, dels ock vad utskottet hemställt i punkterna B 1 och B 2.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten B 3 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 punkten B 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;

Nej — 20.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i punkten C.

Om begränsning av den offentliga sektorns tillväxt, m. m.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet *Sträng*, som meddelat, att han i samband med den ekonomiska debatten ämnade besvara vissa å föredragningslistan upptagna spörsmål, hade — till följd av att han vore upptagen i andra kammaren — anmält, att dessa svar komme att lämnas senare under detta sammanträde.

Om begränsning av den offentliga sektorns tillväxt, m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 54, över motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1970/71, m. m.

(Debatt rörande detta utlåtande hade förekommit i anslutning till behandlingen av bevillningsutskottets betänkande nr 45.)

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 120, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1970/71, m. m., hade bland annat väckts

A. de likalydande motionerna I: 1244, av herr *Bohman m. fl.*, och II: 1458, av herr *Holmberg m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte i det kommande budgetarbetet beakta det i motionerna anförda samt eftersträva en begränsning av den offentliga sektorns tillväxt så att den bättre anpassades till bruttonationalproduktens ökning;

B. de likalydande motionerna I: 1246, av herrar *Helén* och *Bengtson*, samt II: 1457, av herr *Hedlund* och herr *Gustafson* i Göteborg, vari föreslagits, att riksdagen skulle

1. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en parlamentarisk utredning med företrädare också för näringslivets organisationer och arbetsmarknadens parter, vars uppgift skulle vara att skyndsamt undersöka orsakerna till rå-

dande obalans i de utrikes betalningarna och föreslå sådana kortsiktiga och långsiktiga åtgärder, som statsmakterna kunde vidtaga för att bidra till att jämvikten i betalningsbalansen återställdes,

2. i övrigt giva Kungl. Maj:t till känna vad som anförts i motionerna;

C. de likalydande motionerna I: 1247, av herr *Pettersson, Karl*, och II: 1460, av herr *Hovhammar*, vari anhållits,

att riksdagen måtte uttala, att såväl privata som statliga kreditinstitut borde givas möjlighet att i organiserade former förmedla viss kapitalimport, samt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående organisationen av sådan kapitalimport till mindre och medelstora företag.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1244 och II: 1458,

B. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1246 och II: 1457, såvitt de avsåge utredning rörande betalningsbalansen,

C. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1246 och II: 1457 i övrigt,

D. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1247 och II: 1460.

Reservationer hade anförts

1), vid utskottets hemställan under A, av herrar *Akerlund* (m), *Strandberg* (m) och *Regnéll* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 1244 och II: 1458 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförda angående begränsning av den offentliga sektorns tillväxt;

2), vid utskottets hemställan under B, av herrar *Stefanson* (fp), *Akerlund* (m),

Om begränsning av den offentliga sektorns tillväxt, m. m.

Strandberg (m), *Regnéll* (m) och *Stridsman* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 1246 och II: 1457 i ifrågavarande del hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande återställande av jämvikten i betalningsbalansen i enlighet med vad reservanterna anfört;

3), vid utskottets hemställan under C, av herrar *Stefanson* (fp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, denna reservation visade, samt att utskottet bort under C hemställa, att riksdagen måtte med bifall i övrigt till motionerna I: 1246 och II: 1457 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört i anledning av motionerna;

4), vid utskottets hemställan under D, a) av herrar *Stefanson* (fp), *Regnéll* (m) och *Stridsman* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under D hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 1247 och II: 1460 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört angående kapitalimport till mindre och medelstora företag; samt

b) av herr *Strandberg* (m), utan angiven mening.

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservationerna 2, 3 och 4 a.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om *punkten A*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid *punkten* avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Åkerlund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 54 *punkten A*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid *punkten* avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för *ja*-propositionen.

Då emellertid herr *Åkerlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 20.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om begränsning av den offentliga sektorns tillväxt, m. m.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de rörande *punkten B* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 54 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 58.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Med avseende å *punkten C*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden

och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 54 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 50.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande *punkten D* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Stefanson* m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Om anläggande av en rekreationsort i Vindelådalen

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 54 punkten D, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Stefanson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 56.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Om anläggande av en rekreationsort i Vindelådalen

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 47, i anledning av motioner om anläggande av en rekreationsort i Vindelådalen.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 976, av fröken *Stenberg* och herr *Jacobsson*, *Per*, samt II: 1130, av herr *Larsson* i Umeå m. fl., hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att en plan utarbetades syftande till att anlägga en rekreationsort — kurortsanstalt — i Vindelådalen efter de riktlinjer som i motionerna angivits.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 976 och II: 1130

i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört.

I sitt yttrande hade utskottet bland annat förordat, att det av motionärerna upptagna spörsmålet om anläggande av en kurorstalt i Vindelådalen skulle utredas.

Reservation hade avgivits av fru *Eriksson* i Stockholm samt herrar *Helge Karlsson*, *Hansson*, *Ove Karlsson*, *Johansson* i Simrishamn, *Wiklund* i Härnösand och *Häll* (samtliga s), vilka ansett, att utskottet bort på åberopade grunder hemställa, att de likalydande motionerna I: 976 och II: 1130 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **KARLSSON, HELGE**, (s):

Herr talman! I detta allmänna beredningsutskottets utlåtande behandlas motioner som är väckta i denna kammare av fröken *Stenberg* och herr *Per Jacobsson* och i andra kammaren av herr *Larsson* i Umeå m. fl. I motionerna hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att en plan utarbetas syftande till att anlägga en rekreationsort — kurortsanstalt — i Vindelådalen efter de riktlinjer som angivits i motionerna.

I reciten till utskottets utlåtande lämnas en mycket omfattande redogörelse för de synpunkter som framförts i motionerna. Av dessa framgår bl. a. att man tänkt sig ett kombinat av turist- och vårdanläggning som skulle lokaliseras till Vindelån.

Utskottet har med en tillfällig borgerlig majoritet beslutat föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening ge till känna vad utskottet anfört. Motionärerna är ute i det mycket vällovliga syftet att skapa arbetstillfällen i dessa områden, där samhällets lokaliseringstöd är den enda förutsättningen för en ökad sysselsättning. Utskottet säger i sitt utlåtande:

”Eftersom vattenkraften i Vindel-

Om anläggande av en rekreationsort i Vindelådalen

älven ej kommer att byggas ut bör en ökning av arbetstillfällena i Vindelådalen tillgodoses genom andra sysselsättningsobjekt."

Om detta uttalande råder inga delade meningar mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Vi är helt överens om att samhället genom lokaliseringspolitikerna måste stödja områden som har undersysselsättning och därvid använda alla de instrument som står till samhällets förfogande, vilka i hög grad blivit utökade genom den i förra veckan antagna nya lokaliseringspolitikerna. Den är närmare redovisad i statsutskottets utlåtande nr 103.

Inom ramen för denna lokaliseringspolitik arbetar bl. a. glesbygdsutredningen som har till uppgift att utreda glesbygdproblemen, varvid utredningen fortlöpande skall följa den i länen utförda regionalpolitiska utvecklingsplaneringen och tillgodogöra sig dessa resultat.

Mera speciella utredningsuppgifter har lagts på särskilda sakkunniga för planering av turistanläggningar och fri-luftsområden. De sakkunniga skall enligt sina direktiv särskilt sträva efter att skapa sysselsättningstillfällen inom sysselsättningssvaga regioner, och deras arbete skall därför särskilt avse Norrland. Att bryta ut ett speciellt projekt, som det av motionärerna föreslagna, ur sitt sammanhang med planeringen i stort inger utskottets reservanter mycket stora betänkligheter. Visserligen har utskottsutlåtandet i sin kläm bara ett tillkännagivande, men motiveringen i motionerna och i utskottets utlåtande innebär faktiskt en direkt beställning av byggande av en anläggning av denna karaktär i Vindeln. Vi reservanter anser att detta inte är riktigt och tycker nästan att det är litet genant att man till de utredningar som är tillsatta för att sköta den regionalpolitiska verksamheten skall ge anvisningar om vad som bör ske i dessa områden.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Fröken STENBERG (m):

Herr talman! Först bara ett par ord om bakgrunden till de motioner som behandlas i allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 47.

När 1967 års riksdag uttalade att Vindelälvens bevarande var att anse som en riksangelägenhet och att önskvärda och bestående lokaliseringpolitiska åtgärder borde vidtas, så har vi väl alla såväl i departement som på region- och lokalplan tolkat det uttalandet så, att just i det speciella fall som Vindelådalen utgör skulle det så snabbt som möjligt planeras och läggas fram konkreta förslag som kunde bidra till att lösa bl. a. de sysselsättningsproblem som Ådalens befolkning brottas med. Alla har ju som bekant länge väntat på statsmakternas beslut om en utbyggnad eller ej. När beskedet kom var det inte på något sätt förvånande att den lokaliseringpolitiska debatten och den allmänna diskussionen kring möjligheterna till sysselsättning för Vindelådalens invånare intensifierades allteftersom tiden gick.

I den regionala pressen finns det många bevis för detta. Det har efterlysts konkreta förslag till sysselsättningsskapande åtgärder, och det är mot den bakgrunden vi motionärer tagit fasta på en idé som förts fram i pressdebatten. Vi har utvecklat och vidarebefordrat den till riksdagen, varvid vi föreslagit att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en utredning om anläggande av en rekreationsort i Vindelådalen. Förslaget har också tillstyrkts av den tillfälliga utskottsmajoriteten.

Parallellt med försöken att bygga ut industrisysselsättningar anser vi att servicesidan i högre grad bör uppmärksammas, så att möjligheten att sälja service med hög sysselsättningseffekt bättre tillvaratas. Detta skulle kunna ske genom att en anläggning — typ rekreationsort-kuranstalt — som gärna också tar sikte på internationellt klientel byggdes i Vindelådalen och lokaliserades till

Om anläggande av en rekreationsort i Vindelådalen

en ort i ett område med utvecklingsmöjligheter.

Vi anser att anläggningen med hjälp av modern teknik skulle kunna ges en attraktiv rekreativ miljö och att den borde förläggas inom Vindelns kommun, som bl. a. har en väl utbyggd samhälls-service, goda kommunikationer, vacker natur etc. Den skulle också kunna utnyttjas som vårdcentrum för gäster som inte är sjuka i egentlig mening men som behöver rekreation och kanske viss konvalescentvård. Anläggningen skulle kunna ges stor kapacitet och marknadsföras också internationellt.

Vi räknar även med att en sådan anläggning skulle få positiva sidovärningar mot turistnäringen och att en rekreativ miljö av denna typ skulle ge en konstant sysselsättning inte minst för kvinnlig arbetskraft. Som bekant finns en stor kvinnlig arbetskraftsreserv i norra Sverige.

En jämförelse på det internationella planet visar att kurortsanstalter i Schweiz, Frankrike och Västtyskland blivit välkända och attraktiva resmål för ett internationellt klientel. I Västtyskland finns inte mindre än 23 delstatliga kuranstalter, och stora statliga bidrag och lån lämnas till dessa. De har också visat sig vara mycket attraktiva. Vi menar att rejäl statlig satsning av liknande art på en rekreativ miljö i övre Norrland — i Vindelådalen — med god marknadsföring skulle kunna ge samma goda utslag.

Det finns också exempel på statliga investeringar genom riks-försäkringsverkets kurortsverksamhet i Nynäshamn, Åre och Tranås.

Remissinstanserna har också med något undantag och vissa nyanser över lag varit positiva till förslaget om utredning. Riksförsäkringsverket är beträffande förslaget tveksamt på vissa punkter men säger bl. a. om badhotellet i Tranås att denna institution är mycket eftersökt av personer som önskat vård utan att vara i behov av egentlig sjukhusvård. Det är personer som lider av

ledgångsreumatism, andra reumatiska sjukdomar, nervösa åkommor och astma. Det är en form av medicinsk rehabilitering, men det finns andra.

Medicinska fakulteten vid Umeå universitet pekar på behovet av anläggningar för rekreation, kombinerad med medicinsk rehabilitering och konvalescentvård för olika kategorier av de stora folksjukdomarna, t. ex. hjärt- och kärlsjukdomar, psykiska sjukdomar och vissa ämnesomsättningsrubbingar, och menar att en anläggning kombinerad med allsidiga motionsanläggningar avsedda för såväl vinter- som sommaridrotter skulle vara av stor betydelse för sjukvården inom Umeå regionsjukhus' upptagningsområde samt för den kliniska forskningen vid medicinska fakulteten vid Umeå universitet.

Socialstyrelsen har också fört fram en del synpunkter och nämner att det skulle bli svårt att få kvalificerad sjukvårdspersonal till en sjukvårdsanläggning i Vindelns kommun. Det stämmer kanske inte riktigt med verkligheten. Det har nämligen visat sig att personalrekryteringen till exempelvis Hällnäs sjukhus gått mycket bra. Däremot tror socialstyrelsen på en kuranstalt med tillgång till olika slags serviceanordningar för friska personer i behov av vila och rekreation.

Kungl. arbetsmarknadsstyrelsen har också uttalat sitt intresse för lokaliseringsstöd för komplettering av turist-anläggning med sådana anordningar som möjliggör att anläggningen mellan säsongerna kan disponeras för konvalescentvård och menar att en samverkan mellan turistnäringen och vårdmyndigheterna bör kunna leda till bättre utnyttjande av lämpliga turist-anläggningar och därmed till bättre lönsamhet.

Enligt mitt förmenande tyder dessa tre remissinstansers, riksförsäkringsverkets, socialstyrelsens och AMS, yttranden på att en utredning av förslaget om rekreativ miljö-kuranstalt i Vindelådalen vore befogad.

De återstående remissinstanserna har

Om anläggande av en rekreationsort i Vindelådalen

varit klart positiva i sina yttranden. Och jag vill gärna ta även dessa remissinstansers yttranden till protokollet. Det är länsstyrelsen i Västerbottens län, landstinget i samma län, medicinska fakulteten vid Umeå universitet, läns-läkarorganisationen, Västerbottens turistrasikförbund och Vindelns kommun. Om man till detta lägger att statsutskottet i sitt utlåtande nr 103 har anfört att avsedda sysselsättningseffekter inte enbart bör skapas inom industrins verksamhetsområde och att den samhälleliga servicen genom sin långsiktiga och konjunkturbetonade arbetskraftseffekt har särskilda fördelar, så givdes det nu för riksdagen en möjlighet att besluta om utredning av ett konkret förslag, som har den tillämpade målsättningen. Statsutskottet menar visserligen enligt samma utlåtande, nr 103, att detta område beaktas utan riksdagens åtgärd i det speciella sammanhanget. Men i dag föreligger ett annat sammanhang — ett konkret förslag till utredning, genom vilket vissa lokaliseringspolitiska effekter skulle kunna uppnås. Det är fråga om bestående sysselsättningseffekter som riksdagen förutsatte skulle givas Vindelådalen vid det historiska Vindelälvsbeslutet år 1967. Ett riksdagsbeslut i dag i enlighet med utskottsmajoritetens hemställan skulle vara ett logiskt och positivt uppföljande av riksdagens tidigare ställningstagande. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Jag borde kanske inte yttra mig i denna fråga, eftersom jag bor i det område som närmast berörs, nämligen Vindelådalen, men frågan är för mig och för befolkningen i detta område av ganska stort intresse.

Detta ärende har ju kommit på riksdagens bord alldeles i slutet av vår-sessionen, t. o. m. på den sista arbetsdagen. Det är ovisst om det innebär en fördel eller en nackdel, om ärendet

skall komma att avgöras i trötthetens tecken eller om riksdagen äntligen skall visa en generös gest av förstående välvilja, innan ledamöterna sprider sig i de svenska sommarhagarna.

Utskottet har ju tillstyrkt motionens tanke — och det inger vissa förhoppningar — men utskottet är försiktigt i sina bedömningar och förslag och har kommit till den slutsatsen att frågan om anläggandet av en kuranstalt i Vindelådalen bör utredas. Utskottets yttrande mynnar ut i en försynt vädjan att riksdagen måtte ge Kungl. Maj:t sin mening till känna. Så långt är allt gott och väl. Men vad som i någon mån är ägnat att förvåna i detta sammanhang är att inte hela utskottet har kunnat ena sig om denna försiktiga formulering. Var är den hurtfriska beslutsamheten från år 1967, då samma utskott enhälligt uttalade att Vindelälvens bevarande var att anse som en riksangelägenhet och att önskvärda och bestående lokaliseringspolitiska åtgärder borde vidtas?

Nu vet vi att älven inte kommer att byggas ut. Därför borde vi vara tack samma att få vara med och föra fram projekt som i någon mån kan betraktas som ersättningsobjekt.

Vad gör nu utskottets andra hälft när ett konkret förslag förs fram som skulle kunna ge betydande sysselsättning, framför allt åt den kategori av människor i detta område som är svårplacerad, nämligen den kvinnliga arbetskraften? Ja, det kan man läsa om i den reservation som fogats till utskottsutlåtandet. Det är för övrigt ett aktstycke som — det tror jag, herr talman, att jag vågar göra gällande — knappast torde komma att återopas i någon större utsträckning i Vindelådalen av regeringspartiets företrädare i den kommande valrörelsen. Vad är det nu som reservanterna har att komma med? Jo, de säger att beredande av arbetstillfällen i Vindelådalen är en mycket angelägen uppgift. Efter att ha gjort denna upptäckt måtte det enligt min mening ha vållat vissa svårigheter att inte bi-

Om anläggande av en rekreationsort i Vindelådalen

träda utskottsmajoritetens förslag. Det gäller naturligtvis att inte verka avvissande men samtidigt finna utvägar som om möjligt garanterar att det inte blir något av. Uppenbarligen finner man sig uppmuntrad av det förhållandet att man nyss avslagit motioner om att beakta regionalpolitiska synpunkter vid lokalisering av vissa typer av sjukhus, och då menar man kanske att konsekvensen kräver att man ställer sig avvissande även i detta fall.

Sedan kommer en redogörelse för olika utredningar: Vi har glesbygdsutredningen som har till uppgift att utreda glesbygdsproblemen, vi har sakkunniga för planering av turistanläggningar och friluftsområden, vi har 1968 års lokaliseringsutredning som skall behandla den fortsatta stödverksamheten och pröva olika slags sysselsättningsobjekt o. s. v.

Detta låter verkligen hoppfullt, och reservanterna förklarar med en svepande gest att hithörande problem bör lösas inom ramen för en totalplanering för området. Man tillägger förtröstansfullt att man "förutsätter att en sådan planering kommer till stånd utan onödig tidsutdräkt när det pågående utredningsarbetet ger erforderligt underlag här för". Jag tror att reservanterna kan känna sig lugna. Det vore ett under om det skulle hända någonting under de närmaste fem åren.

Men sedan kommer en mening som är verkligt festlig, och jag ber att få citera den: "Att bryta ut ett speciellt projekt sådant som det av motionärerna föreslagna ur sitt sammanhang med planeringen i stort inger enligt utskottets mening betänkligheter." Herr Helge Karlsson som nyss talat för reservanterna, har ytterligare bättrat på denna mening genom att säga att det vore genant att ge anvisningar om vad som skall göras i dessa områden med hänsyn till de organ som arbetar.

Alltså: om ett sysselsättningsskapande projekt lanseras, kan det inte prövas fristående. Skall man följa den model-

len kommer såvitt jag förstår lokaliseringspolitiken att löpa smidigt och behändigt i fortsättningen.

Reservanterna tycker vidare att man bör beakta den tveksamhet som uttalats av socialstyrelsen och riksförsäkringsverket beträffande svårigheten att skaffa personal till den föreslagna anläggningen. Inledningsvis fastslår man att det är angeläget att skapa arbetstillfällen i Vindelådalen, och i nästa andetag vågar man inte satsa på ett föreslaget projekt, därför att man är rädd för att det inte finns arbetskraft. Det förefaller åtminstone mig otroligt att utskottets reservanter skall vara lika okunniga om arbetskraftssituationen i Västerbotten som man tycks vara i socialstyrelsen.

De yttranden som avgivits av medicinska fakulteten och rektorsämbetet vid Umeå universitet, länsstyrelsen i Västerbottens län, landstingets förvaltningsutskott, länsläkarorganisationen, Västerbottens turisttrafikförbund m. fl. saknar tydligen någon större betydelse för reservanterna.

Man kan fråga sig vad det här egentligen gäller. Detta framgår av motionen och utskottets utlåtande, och jag vill säga att jag är väl medveten om att det här verkligen inte är fråga om något färdigt projekt. Det är säkerligen för enat med många svårigheter. Det är ett projekt som behöver utredas och prövas i sina detaljer, men skulle icke riksdagen ändå kunna vara med om detta? Det kommer att väcka förvåning i den bygd som närmast berörs att inte företrädare för det parti, som ändå vill ge sig ut för att framför allt verka för sysselsättning och välstånd, velat bidra till att denna tanke skulle kunna förverkligas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag tillhör den tillfälliga utskottsmajoriteten, och jag står bakom föreliggande utlåtande och den

Om anläggande av en rekreationsort i Vindelådalen

argumentering som här förts av fröken Stenberg.

Jag vill helt kortfattat säga att reservanterna främst har hakat upp sig på två saker. Först och främst skulle enligt deras mening ett bifall till motionen förrycka de stora sammanhängande planer som skulle rädda sysselsättningen i dessa regioner. Jag tror att detta är att överdriva situationen. Jag tror inte att ett bifall till utskottets förslag på något sätt skulle spränga de översiktliga planer som det här gäller.

Reservanterna har vidare tagit fasta på de negativa delarna i remissvaren, vilket har påpekats senast av herr Jacobsson. Det resonemang som socialstyrelsen för om personalrekryteringssvårigheterna och som går ut på att det framför allt skulle vara svårt att rekrytera chefspersonal är inte ovanligt, och man får ofta höra det då det gäller lokaliseringen av företag och institutioner. Jag vill bara från denna talarstol fråga: Vart skulle det bära hän om vi skulle följa ett sådant resonemang i alla sammanhang? Det skulle innebära — för att något tillspetsa det hela — att om det inte går att rekrytera en chefsläkare till Vindelådalen skulle hela den stora skaran anställda vara nödsakad att flytta eller att vara utan sysselsättning bara av denna anledning. Jag tror inte att vi kan falla för det resonemang som här förs av socialstyrelsen. Det väsentliga är att på platsen finns den stora och tunga delen av arbetskraften. Jag anser att det bör finnas möjligheter att rekrytera den andra arbetskraften som ju ändock mycket sällan kan räkna med att få anställning på den arbetsplats där man är född och där man har vuxit upp.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken STENBERG (m):

Herr talman! Jag vill bara ännu en gång understryka att vad vi har siktat på är en rekreationsanläggning kom-

binerad med en kurortsverksamhet av sådant format att verksamheten kan marknadsföras också internationellt. Även länsläkarorganisationen i Västerbotten betonar förslaget från hälsovårdssynpunkt nationalekonomiska betydelse och anser att ett reaktiveringscentrum i övre Norrland är ett väl dokumenterat och sedan lång tid tillbaka övervägt önskemål. Ett sådant centrum låter sig väl förenas med en anläggning av internationellt format.

Själva utformningen av anläggningen får naturligtvis en eventuell utredning ta ställning till. Statlig ekonomisk garanti är naturligtvis erforderlig beträffande anläggningskapitalet. Projektet är ju en lokaliseringpolitisk fråga. Driftskostnaderna bör i huvudsak täckas av avgifter. Naturligtvis har ett projekt av denna typ också intresse för turist- och resenäringen och skulle säkert verka stimulerande på turistresandet till dessa trakter.

Varför skall inte ett konkret objekt, som tillstyrkts såsom realistiskt av en rad remissinstanser, kunna prioriteras med en utredning. Jag instämmer här med herr Per Jacobsson. En snabbutredning skulle kunna sätta in projektet i det sammanhang som det talas om i reservationen. Då tillämpas ändå, fast mera effektivt, det gamla nötta uttryck som låter, skulle jag vilja säga, nästan som en refräng och på mig ger ett intryck av en undanlidande manöver, nämligen att "allt skall lösas i ett större sammanhang". Jag tycker nog att en utredning är på sin plats.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang. kreditsvårigheter m. m. för företag inom det s. k. stödområdet

Herr *Karlsson, Helge*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlålandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid fröken *Stenberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 65.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. kreditsvårigheter m. m. för företag inom det s. k. stödområdet

Ordet lämnades till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **STRÄNG**, som meddelat, att han vid detta sammanträde ämnade besvara herr *Karl Petterssons* (m) interpellation angående kreditsvårigheter m. m. för företag inom det s. k. stödområdet och nu yttrade:

Herr talman! Herr Karl Pettersson har frågat mig om jag uppmärksammat svårigheterna för företagen inom stödområdet genom nedskärning av rörelsekapital enligt uppgörelsen mellan riksbanken och affärsbankerna samt om

jag är medveten om riskerna för konkurser och företagsnedläggelser vid företag inom stödområdet. Herr Pettersson har vidare frågat på vilket sätt jag avser att sysselsättningstillfällena skall kunna beredas skogslänens och Norrlands inlands invånare och vilka som kan komma att beröras av sådana företagsnedläggelser. Slutligen har herr Pettersson frågat om de lokaliseringpolitiska strävandena inom stödområdet sammanfaller med de negativa effekter som kreditåstramningen kommer att föra med sig för företagen inom stödområdet samt om jag är beredd att medverka till lättnader i restriktionerna för företagen inom stödområdet.

Den kreditpolitiska åstramning som befunnits nödvändig i dagens starka högkonjunktur måste ha generell karaktär. Den stimulans vi vill ge stödområdena får ta sig uttryck i lokaliseringstöd, frisläpp av investeringsfundsmedel och undantag från investeringsavgift.

Den höga efterfrågan på arbetskraft har glädjande nog tagit sig uttryck även i skogslänen. Jämfört med april 1969 har efterfrågan på arbetskraft i april 1970 ökat med 62 procent i skogslänen mot 28 respektive 23 procent i Syd- och Mellansverige.

Under samma tid har arbetslösheten minskat med 11 procent, medan läget i de syd- och mellansvenska länen med undantag för storstadsområdena varit oförändrat.

Tendensen för skogslänen framstår som lovande — även om arbetslösheten i absolut mening är större än för landet i övrigt. Jag räknar med att den tendensen fortsätter med hjälp av de inledningsvis angivna stödåtgärderna.

Herr **PETTERSSON, KARL**, (m):

Herr talman! Jag vill tacka finansministern för hans svar på min interpellation angående svårigheterna för företagen inom stödområdet på grund av de företagna kreditåstramningarna

Ang. kreditvärigheter m. m. för företag inom det s. k. stödområdet

genom nedskärning av rörelsekapital enligt uppgörelsen mellan riksbanken och affärsbankerna. Med hänvisning till den stora negativa betydelse nämnda kreditrestriktioner har för de mindre och medelstora företagen i hela landet men särskilt för företagen inom stödområdet måste jag tyvärr konstatera att finansministern inte funnit skäl att ge svar på frågeställningarna angående åtgärder och konsekvenser för företagen och de anställda.

Jag vill först helt allmänt säga något om situationen i landet som helhet. De mindre och medelstora företagen har givit till känna sin stora oro för framtiden. Finansministern har också fått del av deras synpunkter. Gemensamma aktioner, bl. a. den som gjorts av 364 företag med totalt cirka 20 000 anställda från i huvudsak Jönköpings län, ger klart uttryck för den berättigade oro och tveksamhet företagen känner.

Finansministern säger i sitt svar att den kreditpolitiska åtstramning som befunnits nödvändig i dagens starka högkonjunktur måste ha generell karaktär. Finansministern anför vidare att efterfrågan på arbetskraft glädjande nog har tagit sig uttryck även i skogs-länen. Finansministern redovisar efterfrågan på arbetskraft och nämner att arbetslösheten har minskat i skogslä-
nen. Så till vida är finansministerns uppgift riktig att antalet lediga platser ökat i skogslänen, men hänsyn måste tagas till att många av de ledigamälda platserna inte passar för den friställda arbetskraften inom området samt att det vid den tidpunkten brukar vara högre efterfrågan än under övriga tider av året.

Beträffande arbetslöshetsiffrorna vill jag redovisa några uppgifter från mitt eget län, Jämtlands län, med hänsyn till finansministerns optimistiska syn.

För den senaste femårsperioden har antalet arbetslösa enligt länsarbets-nämndens redovisning vid räkningstill-fället under maj månad varit: år 1966 — 669, år 1967 — 843, år 1968 — 845,

år 1969 — 1 318 och år 1970 — 1 584 personer. De senaste sex månaderna har situationen varit för december 1969 — 1 307, januari 1970 — 1 668, februari — 1 530, mars — 1 464, april — 1 462 och maj 1 584 personer.

Siffrorna för i beredskapsarbete sys-selsatta för samma perioder har varit: år 1966 — 582, år 1967 — 807, år 1968 — 1 260, år 1969 — 1 206 och år 1970 — 1 419 personer. Motsvarande siffror var för december 1969 — 869, januari 1970 — 929, februari — 1 268, mars — 1 386 och april 1 419 personer.

Utvecklingen är likartad när det gäl-ler antalet personer placerade i arbets-marknadsutbildning: år 1966 — 539, år 1967 — 684, år 1968 — 842, år 1969 — 1 052 och år 1970 — 1 441 personer. Antalet sysselsatta vid skyddade verk-städer och arkivarbete har också ökat under det senaste året, från 143 till 220 respektive 106 till 149 personer. Även om man ser bort från de två senare arbetsområdena, som till viss utsträck-ning sysselsätter arbetskraft som behö-ver skyddad sysselsättning på grund av handikapp m. m., är utvecklingen oroande.

Jag nämnde tidigare att antalet le-diga platser ökat i glädjande utsträck-ning, särskilt under den senaste måna-den, men långt ifrån i sådan omfatta-ning att det kan sägas vara någon stark högkonjunktur, som finansministern åberopar som skäl för de skärpta kre-ditrestriktionerna även i de sysselsätt-ningssvaga regionerna.

Antalet arbetslösa, sysselsatta i be-redskapsarbete och i omskolningsverk-samhet uppgår till cirka 4 450 perso-ner. Antalet lediga platser var 838.

Jag har, herr talman, redovisat des-sa siffror på grund av att finansminis-tern inte givit annat svar på min frå-ga än hänvisat till utvecklingen av de lediga platserna när det gäller vad som skall göras för dem som berörs av fö-retagsnedläggelser föranledda av kre-ditvärigheter inom stödområdet. Fi-nansministern har också åberopat de

Ang. creditsituationen för mindre och medelstora företag

förbättrade förhållandena i fråga om lediga platser men inte redovisat det regionala antalet arbetslösa i kompletteringspropositionen.

Min fråga angående riskerna för konkurser och företagsnedläggelser har finansministern inte besvarat. Det är ytterst oroande med uppgifterna om det ökande antalet konkurser. Enbart under de fyra första månaderna i år har antalet konkurser ökat i landet med 230, en ökning med ungefär 65 procent, om jag inte är felunderrättad. Det är en mycket kraftig ökning. Jag hoppas att finansministern vill ta upp detta och ge klart besked om hur han ser de aktualiserade frågeställningarna i ett något fylligare svar än det som jag erhållit i det skriftliga svaret.

Finansministern säger att stimulansen skall ges genom lokaliseringstöd, frisläppande av investeringsfondsmedel och undantag från investeringsavgift.

Ja, herr finansminister, det har vi redan beslutat om i det här huset. Vad jag avsåg med min fråga var hur det i praktiken kommer att fungera med nuvarande kreditrestriktioner.

Jag vill nämna ett exempel. Ett företag ansöker om lokaliseringsbidrag och lokaliseringslån samt kreditgarantilån för rörelsekapital enligt de nya bestämmelserna. En förutsättning för bidrags och låns beviljande är att bottenlån måste vara ordnade innan ansökningarna över huvud taget tas upp till behandling i högsta instans. Samma sak kommer väl också att gälla såsom villkor beträffande kreditgarantilån. De skall vara placerade. Under nu gällande kreditförhållanden finns ytterst små förutsättningar till dessa placeringar. Kan placering inte ordnas blir det inga bidrag, lån eller garantilån.

Jag vill därför förnya min av finansministern obesvarade fråga: Sammanfaller de lokaliseringspolitiska strävandena med de negativa effekter som kreditåtstramningen medför?

Jag vill också anhålla om svar på de övriga obesvarade frågorna:

Har finansministern uppmärksammat svårigheterna för redan etablerade små och medelstora företag genom nedskärningen av rörelsekapital och anskaffande av erforderliga lån för företagen i fråga skall kunna komma i gång med verksamheten eller fortsätta företags drift? Vilka åtgärder avser finansministern att sätta in för att säkra sysselsättningen i det fall företag drabbas av konkurs och nedläggelse av verksamheten inom stödområdet på grund av kreditåtstramningen?

Det skulle vara utomordentligt värdefullt för såväl företagen som arbetskraften, som kan komma att beröras av utvecklingen, om finansministern ville utveckla sin syn på regeringens vilja att medverka till ett förbättrat kreditläge för de små och medelstora företagen. Svårigheterna för de redan etablerade företagen har i många fall blivit akuta och de kommer ytterligare att öka under förutsättning att kreditåtstramningen kommer att fortsätta.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. creditsituationen för mindre och medelstora företag

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet STRÅNG, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde i ett sammanhang besvara herr *Stefansons* (fp) interpellation angående creditsituationen för mindre och medelstora företag samt herr *Brundins* (m) fråga angående ökningen av antalet företagskonkurser till följd av kreditåtstramningen, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 29 april eftermiddagen, erhöll ånyo ordet och anförde:

Herr talman! Herr Stefanson har frågat mig huruvida jag vill medverka till att kreditrestriktionerna lättas för de mindre och medelstora företagen. Herr Brundin har frågat mig vilka åtgärder

Ang. kreditsituationen för mindre och medelstora företag

jag avser vidta för att undanröja sådana orsaker till företagskonkurser som sammanhänger med kreditåtstramningen.

I interpellationen redovisas viss statistik som anger att antalet företagskonkurser under första kvartalet 1970 ligger ungefär 40 procent över motsvarande siffra 1969. Man kan emellertid inte utan vidare sätta detta i samband med den förda kreditpolitiken. Om man betraktar utvecklingen under 1960-talet finner man att antalet konkurser under perioden 1960—1965 varierade mellan 1 300 och 1 600 per år. Under åren 1965—1969 steg däremot konkurserna successivt från ca 1 300 år 1965 till ca 2 850 under 1969. Ställer man antalet konkurser i relation till antalet befintliga bolag finner man att konkurserna procentuellt sett ligger på ungefär samma nivå, d. v. s. ca 3 procent, vid decenniets slut som vid dess början.

Man måste mot den här bakgrunden dra slutsatsen, att det ökande antalet konkurser inte kan hänföras till kreditpolitikens verkningar. Både 1967 och 1968 fördes en lätt kreditpolitik med starkt ökande bankutlåning men ändå fortsatte antalet konkurser att öka snabbt. Den uppgång som registrerats under senare tid torde i stället enligt vad jag erfarit väsentligen kunna återföras på en ökad aktivitet från kronofogdemyndigheternas sida. Denna ökade aktivitet avspeglar dels en mera medveten indrivning av skatteskulder, dels det faktum att företagsinteckningar blivit allt vanligare. Dessa medför att företagets egendom inte kan utmätas för att skydda statens fordran, utan kronofogdarna måste i stället ansöka om konkurs.

Några speciella ingripanden i syfte att lätta på restriktionspolitiken övervägs inte.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Det är gammal god sed att interpellanten tackar det svarande

statsrådet för svaret på interpellationen. Det finns all anledning att göra detta i dag, när statsrådet Sträng efter en lång debatt i andra kammaren infinner sig här för att svara på dessa interpellationer.

Däremot har jag ingen anledning att uttrycka tacksamhet för innehållet i svaret på min fråga som lyder: Vill finansministern medverka till att den särskilt ogynnsamma kreditsituation lättas om de mindre och medelstora företagen genom riksbankens kreditrestriktioner försatts i?

Som bakgrund till min fråga har jag åberopat uppgifterna under de senaste veckorna om den oroväckande stegringen av antalet konkurser i landet. Under de tre första månaderna har över 600 företag bringats i konkurs. Det innebär en ökning med 40 procent i jämförelse med förra året. Under april månad redovisade statistiken en ökning med omkring 50 procent. Får denna utveckling fortsätta blir situationen under höstmånaderna direkt ohållbar för ett ännu större antal industrier, eftersom man kan beräkna att de hårda kreditrestriktioner som nu råder vid den tiden ger fullt utslag.

Finansministern anför i sitt svar att han inte utan vidare vill sätta denna stegring i samband med den förda kreditpolitiken. Konkurserna har successivt ökat under 1960-talet, säger statsrådet, även under år med lätt kreditpolitik. Både 1967 och 1968 ökade antalet konkurser snabbt, sägs det. Ja, det är visserligen sant, men ökningen har inte alls skett i samma takt som i år. De senaste årens statistik visar, enligt uppgifter från Ackordscentralen, att antalet konkurser ökat med cirka 10 procent per år under de senaste åren — under 1968 med cirka 12 procent och under 1969 med 10 procent. När man då finner att stegringen under de första månaderna innevarande år uppgått till över fyra gånger årsgenomsnittet för tidigare år, finns det sannerligen anledning att uppmärksamma detta. Det finns starka skäl

Ang. kredit situationen för mindre och medelstora företag

att anta att de rigorösa kreditrestriktionerna är medbov i detta — i varje fall för dem som drabbas av konkurserna, både företagare och anställda och deras familjer — mycket allvarliga drama.

Finansministern anger som en väsentlig orsak till den ökade konkursfrekvensen en ökad aktivitet från kronofogdemyndigheternas sida. Det förekommer en mera medveten indrivning av skatteskulder, sägs det. Jag vill inte bestrida att ökade svårigheter att betala skatterna spelar en stor roll i sammanhanget. Men även detta, herr finansminister, avspeglar de likviditetssvårigheter som många företag kommit i på grund av kreditrestriktionerna. Kravet på ökade amorteringar av bankskulder, kravet på snabbare betalning av leverantörsfakturor och anspråk på längre kundkrediter betyder en hård påfrestning på företagets likviditet. Om skattemyndigheterna samtidigt tillämpar hårdare indrivningsmetoder, försvårar detta naturligtvis ytterligare situationen. Detta tillsammans åter upp den förbättrade likviditet som också de mindre och medelstora företagen skulle kunna bygga upp i den högkonjunktur som vi haft och som vi nu har. Kreditrestriktionerna medverkar till en onormal strukturförändring inom näringslivet genom att de framför allt träffar mindre och medelstora företag.

Det är naturligtvis ingenting att anmärka på att staten driver in sina skattefordringar; det måste den naturligtvis göra. Men det skulle säkerligen vara i alla parterns intresse om indrivningsmyndigheterna finge befogenhet att i rådande exceptionella läge tillämpa större generositet och större smidighet vid indrivningsförfarandet. En konkurs och ett nedläggande av ett företag drabbar ju inte bara företagaren utan i lika hög grad de anställda och deras familjer. Staten skulle genom en smidigare tillämpning säkerligen i många fall kunna medverka till att företaget överlever och till att lindra de svårigheter som

företaget råkat i på grund av den hårda kreditpolitiken.

Den oro och de svårigheter som nu råder inom företagavärlden avspeglas ju inte bara i konkursstatistiken, herr finansminister. I dagspressen har vi läst om olika aktioner och åtgärder bland t. ex. Smålandsföretagare som tröttnat på den nuvarande situationen. Företagare med normalt lönsamma och utvecklingsbara företag har tröttnat på denna situation och vill sälja eller avveckla sin rörelse.

Det är klart att kreditpolitiken måste användas som ett medel att skydda vår valuta. Men även här finns en balanspunkt, nämligen den punkt där kreditrestriktionerna blir så hårda och rigorösa att de uppenbart och allvarligt skadar företagen. I stället för att bidra till en gynnsam utveckling medverkar då kreditrestriktionerna och ett högt ränteläge till att försämra vår handelsbalans och därmed vårt valutaläge. Jag anser att den punkten nu är överskriden.

Det har i dag i debatten framhållits av många att kreditpolitiken fått bära en alltför stor börda av svårigheterna. Politiken borde, betonar man, i större utsträckning och långt tidigare ha inriktats på en fastare finanspolitik. Jag instämmer i detta.

I ett uttalande vid en överläggning som folkpartiet hade med representanter för de mindre företagens organisationer i onsdags framhöll Gunnar Helén att småföretagens kris givetvis är en direkt följd av det allmänna ekonomiska läge som den socialdemokratiska regeringen tvingat landet i. De åtgärder som nu är angelägna måste därför bli både många och omfattande. Gunnar Helén pekade på några krav av omedelbar karaktär, förslag som vi framfört många gånger motionsvägen i denna riksdag. Det är förslag om nya vägar att slussa medel från AP-fonderna till småföretagen via kreditinstitut, det är en snabbare satsning på företagareföreningarna så att de får helt andra

Ang. kreditsituationen för mindre och medelstora företag

ekonomiska resurser och bättre utredningskapacitet. Det är stabiliseringskonferenser med företrädare för näringslivet, regeringen och oppositionen för att komma fram till inflationsdämpande åtgärder. Det är en parlamentarisk utredning som ser över statens utgifter i syfte att främja kostnadsbesparingar, och det är åtgärder på det internationella planet för att åstadkomma en sänkt räntenivå.

Herr talman! Det finns alltså många sätt varpå de här behandlade problemen kan angripas. Det bör vara en strävan efter att så snart det sig göra låter och i största möjliga utsträckning lätta kreditrestriktionerna och att sänka räntenivån, men också åtgärder för att förbättra och vidga vägarna för kreditflödet till de mindre företagen.

Jag hade väntat mig att finansministern skulle uttala en viss förståelse för den svåra situation i vilken de mindre och medelstora företagen försatts genom den ekonomiska politiken och att han skulle ange några vägar för att förbättra de mycket svåra finansieringsförhållanden som dessa företag arbetar under, men därav blev intet. Det korta och lakoniska svaret "Några speciella ingripanden i syfte att lätta på restriktionspolitiken övervägs inte" tillfredsställer varken landets företagare eller interpellanten.

Herr **BRUNDIN** (m):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret på min enkla fråga.

Den ökning av antalet företagskonkurser som finansministern redovisar för tiden 1965—1969 innebär ju redan den en oroväckande utveckling, även om man naturligtvis bör göra en närmare studie av strukturen i den statistiska massa som konkursföretagen utgör innan man helt förskräcks av siffrorna.

Det bör man emellertid också göra beträffande nyetablerade företag, innan man med förtröstan tyr sig till den uppgift som finansministern gav om att antalet företagskonkurser i förhållande till

antalet företag är i stort sett oförändrat. Det finns särskild anledning att göra det, eftersom en växande del av nyetableringarna består av enmansföretag, bildade av tidigare enskilda yrkesutövare.

Men nu gäller det en mycket osedvanlig ökning av antalet företagskonkurser som inger en stark oro och som man inte kan avfärda så lätt som finansministern enligt min mening gjort i sitt svar. Finansministern säger att det ökande antalet konkurser inte kan hänföras till kreditpolitikens verkningar. Jag skulle ha hållit med finansministern, om han hade sagt att ökningen inte helt kan hänföras till kreditpolitikens verkningar. Att den nuvarande kreditsituationen har medverkat till denna kraftiga ökning torde inte kunna bestridas. Rätt är det emellertid som finansministern säger att den ökade aktiviteten från kronofogdemyndigheternas sida också kommer in i bilden.

Läget är ju just beträffande indrivningen av skatter att mycket betydande skatteskulder ackumulerats till följd av ofullständighet i administrationen. När man nu har lyckats åstadkomma en ökad administrativ kapacitet, börjar man knappa in på denna eftersläpning och gör det ganska raskt. Det berättas hur länschefer tigger och ber kronofogden att han skall gå varligt fram men får till svar att kronofogden inte har något annat att gå efter än de instruktioner som getts honom. Detta leder då till att man begär företag i konkurs, varefter landshövdingen åter får göra en resa till Bertil Olsson i arbetsmarknadsstyrelsen och be om hjälp med sysselsättningen.

Det borde vara möjligt att, som herr Stefanson tidigare sade, bedriva det arbete, som kronofogdemyndigheten självfallet skall utföra, med litet större smidighet och med större hänsynstagande både till sysselsättningssituationen och till de enskilda företagens inneboende livskraft, vilken kan vara god även om företaget råkar ha en skatteskuld.

Ang. kreditsituationen för mindre och medelstora företag

Jag skall till sist säga att jag beklagar att finansministern så definitivt återigen stänger den dörr till någon lättnad av kreditrestriktionerna som statsministern litet försiktigt gläntade på när han invigningsstalade på Svenska mässan i Göteborg.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag utgår ifrån att detta problem diskuterats tidigare i dag under den ekonomiska debatten i denna kammar — det har i varje fall spelat en viss roll i medkammarens ekonomiska debatt.

Det är svårt att göra gällande att den konkursstatistik som redovisas just nu skulle vara alldeles speciellt uppseendeväckande. Man har talat om 50 procents ökning i förhållande till motsvarande tid föregående år. Men då har man hållit sig speciellt till Stockholms län. Det blir helt naturligt en kraftig procentökning i detta utomordentligt expansiva län, som är så expansivt i fråga om både folkökning och företagsetablering.

Om man tar riket i sin helhet — det bör väl vara den riktiga jämförelsen — stannar konkursernas ökning vid 28 procent i år i förhållande till motsvarande tid i fjol. Det har faktiskt varit värre. Året mellan 1965 och 1966 ökade konkursernas antal med 55 procent, alltså i dubbelt så snabb takt som den som man kan avläsa i dag. Därefter har ökningen hållit sig vid ungefär 15 procent varje år.

Med utgångspunkt från detta siffermaterial har jag svårt att säga att de specifika kreditvärigheterna i dag är den huvudsakliga anledningen till ökningen av konkursernas antal. Det är möjligt att kreditvärigheterna spelar en viss roll, men det finns också andra anledningar. Jag tror t. ex. att en av anledningarna är den strukturomläggning av verksamheten som pågår i många branscher. Det har visat sig att en stor del av de företag som nu gör konkurs är företag inom byggnadsbranschen och

anläggningsbranschen. I fråga om byggnadsverksamheten upplever vi just nu en tid då man går över till allt större och större projekt. Den lille landsortsbyggmästaren tog tidigare på sig ett flerfamiljshus kanske en gång om året, han byggde ett eller ett par tre egna hem. Man övergår nu till gruppbebyggelse, där det rör sig om 1 000 — 2 000 — 3 000 lägenheter, ledd, administrerad och projekterad av de landsdominerande företagen Skånska Cement, BPA, SIAB och andra. Det pågår helt enkelt en strukturomläggning inom denna verksamhet. Den lille företagaren klarar sig inte längre därför att konsumenten kräver en billig vara. På samma sätt som den lille byskomakaren fick stryka på foten för skofabrierna i Örebro och Kumla — även de håller ju nu på att få stryka på foten för importskodon — har man ungefär samma fenomen här; den lille företagaren har svårigheter att göra sig gällande på grund av tidens utveckling.

Man måste också se denna verksamhet i dess samband med nyetableringen av företag. Även om jag är medveten om att en hel del av de nyetablerade företagen är s. k. skrivbordsföretag, kommer man ändå fram till en intressant siffra som visar att konkursernas antal i förhållande till antalet företag i vårt land var ungefär tre procent vid 1960-talets början likaväl som vid 1960-talets slut.

Det är naturligtvis alltid en tragedi när en person gör konkurs. På något sätt har väl konkurs som ord betraktat fått litet för mycket av dramatik över sig. Jag har kunnat följa en del företagens verksamhet på nära håll — de är dess bättre inte representativa för företagarna. De går i konkurs som ett medvetet inslag i sin verksamhet två gånger om året för att den vägen slippa ifrån skatter. Det går ingen nöd på den företagare jag speciellt hade tillfälle att studera under hans underliga bana. Två gånger om året dök han upp under ett nytt firmanamn och undslapp på det

Ang. kreditsituationen för mindre och medelstora företag

viset att betala sina gamla skatteskulder. Förmodligen tjänade han mycket pengar. Dess bättre är sådant inte signifikativt för företagsverksamheten, men man kommer aldrig ifrån att dessa konkurser går in i statistiken.

Det ligger någonting av dramatik i företagarkonkurser, åtminstone när man talar om dem. Båda interpellanterna har varit angelägna om att tala om att arbetare blir utan anställning genom dessa konkurser. Skall man vara objektiv — och det bör man vara — är det inte större tragedi i en företagarkonkurs än när en löneanställd arbetare blir friställd. 1 000 arbetare blev friställda vid ett och samma tillfälle i Norrköping, vilket inte tycktes spela någon större roll i den allmänna debatten. 1 000 konkurser på en dag skulle ha fört med sig en förskräcklig diskussion, det är jag alldeles övertygad om. Är man av den uppfattningen att individen har samma värde oavsett om han har etablerat sig som företagare eller som löneanställd är konkurs ingenting annat än något som är jämförbart med att en löneanställd blir friställd.

För närvarande finns det 83 000 lediga obesatta arbeten i riket och 33 000 människor som frågar efter arbete. Det fattas sålunda 50 000 människor för dessa arbeten i dagens konjunkturläge. Man kan av den anledningen naturligtvis säga att den som blir utan arbete inte som förr i världen är utsatt för pina, utan han kan få ett annat arbete. En företagare som får lämna sitt företag — om han är frisk och vid god vigrör, vilket man väl får förmoda att han är — behöver inte heller svälta. Han kan få ett arbete som löneanställd i väntan på att göra ett nytt försök att etablera sig som företagare. Detta kan låta litet hjärtlöst, men jag anser att logiken kräver att man försöker se problemet på det sätt jag här har försökt beskriva det.

Dessutom skall väl inte dagens hårt spända situation, med de restriktioner som är nödvändiga av skäl som vi alla

är ense om, vara en evig plåga framöver. Det kan alltså vara ett bekymmer på sina håll i dag, men det går över. Jag kan väl också tillåta mig att ha den uppfattningen att vi inte nonchalerar detta och andra problem. Vi har dem under uppmärksamhet, även om vi inte i dagsläget anser det rimligt att göra generella eftergifter i fråga om kreditrestriktionerna.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort.

Bakgrunden till det nuvarande läget får man inte bara genom konkursstatistiken, som jag även framhöll i mitt förra anförande. Det skulle emellertid ta för lång tid och alltför mycket fresta på kammarens tålmod att teckna den verkliga bakgrunden. Därför hänvisade jag bara till missnöjet bland företagare i Småland och de åtgärder som vidtagits av dessa företagare.

Häromdagen fick jag ett brev från en, som jag bedömer honom, mycket skicklig företagare i mitt eget län. Han redogjorde för sina bekymmer. Han har byggt upp ett bra företag men stod nu helt plötsligt på grund av kreditrestriktionerna, de höga räntorna, svårigheterna att driva in fordringar m. m. inför en likviditetsbrist på hundratusen kronor. Han har haft en föredömlig likviditetsplanering under hela sin tid som företagare, men nu står han plötsligt inför denna situation. Han hade inga värden att realisera och visste inte varifrån han skulle ta pengarna. Normalt hade han utan tvekan kunnat vända sig till sin bank, men i dag går inte detta. Det är många företagare som i dag befinner sig i samma situation.

Min fråga, herr finansminister, var inte begränsad till huruvida det var möjligt att lätta på kreditrestriktionerna. Jag frågade rent generellt om finansministern vill medverka till att i dagens läge förbättra kreditsituationen för mindre och medelstora företag. Jag

Ang. enkammarriksdagens personal- och förvaltningsorganisation, m. m.

hade tänkt mig att man skulle kunna ta upp en debatt om möjligheterna att öppna nya vägar för kreditflödet, bl. a. från AP-fonderna, till denna del av företagsamheten. Jag har emellertid tidigare i dag i en debatt med statsrådet Wickman talat om detta och jag skall inte återkomma till den frågan nu.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets memorial nr 13, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. enkammarriksdagens personal- och förvaltningsorganisation, m. m.

Föredrogs ånyo sammansatta konstitutions- och bankoutskottets utlåtande nr 1, i anledning av 1969 års organisationsutrednings betänkanden om enkammarriksdagens personal- och förvaltningsorganisation jämte motioner.

I detta utlåtande hade behandlats den av talmanskonferensen tillsatta 1969 års organisationsutrednings betänkanden "Enkammarriksdagens förvaltnings- och personalorganisation", dagtecknat den 27 november 1969, och "Utskottens personalorganisation", dagtecknat den 15 april 1970, samt de följdmotioner, som väckts i anledning av betänkandena, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 804, av herr *Augustsson* och herr *Karlsson, Helge*, samt II: 941, av fru *Dahl* och fru *Gradin*;

2) de likalydande motionerna I: 818, av fru *Landberg* och herr *Karlsson, Helge*, samt II: 942, av fru *Dahl* och herr *Hellström*;

3) de likalydande motionerna I: 1225, av fru *Florén-Winther m. fl.*, och II: 1437, av herr *Grebäck m. fl.*;

4) de likalydande motionerna I: 1226,

av fru *Florén-Winther m. fl.*, och II: 1440, av fru *Sundberg m. fl.*;

5) de likalydande motionerna I: 1230, av herr *Alexanderson m. fl.*, och II: 1439, av fru *Kristensson m. fl.*;

6) motionen I: 1227, av herr *Lidgard*;

7) motionen I: 1228, av herr *Lidgard*;

8) de likalydande motionerna I: 1229, av herr *Palm m. fl.*, samt II: 1436, av herr förste vice talmannen *von Friesen* och fru *Kristensson*;

9) motionen II: 966, av fröken *Sandell*; ävensom

10) motionen II: 1438, av fru *Kristensson*.

I motionerna I: 1225 och II: 1437 hade yrkats, att riksdagen skulle vidtaga de i motionerna skisserade modifieringarna i 1969 års organisationsutrednings förslag till förvaltnings- och personalorganisationen inom riksdagen efter enkammarreformens genomförande m. m.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte i anledning av 1969 års organisationsutrednings båda betänkanden samt motionerna

1) I: 804 och II: 941, såvitt avsåge antalet ledamöter i riksdagens besvärsnämnd;

2) I: 818 och II: 942;

3) I: 1227;

4) I: 1228;

5) I: 1229 och II: 1436; samt

6) II: 1438;

och med avslag på motionerna

1) II: 966, såvitt avsåge ordförandeskapet i förvaltningsstyrelsen;

2) I: 804 och II: 941 i övrigt;

3) I: 1225 och II: 1437; samt

4) I: 1226 och II: 1440;

besluta att, med godkännande av vad utskottet i utlåtandet anfört, antaga grunder för enkammarriksdagens förvaltnings- och personalorganisation m. m. samt förklara motionerna

Ang. enkammarriksdagens personal- och förvaltningsorganisation, m. m.

1) II: 966 i övrigt; samt

2) I: 1230 och II: 1439;

besvarade med vad utskottet i utlåtandet anfört.

Reservation hade avgivits av herr Åkerlund (m), som ansett, att efter den mening i utskottets yttrande som lydde: "Utskottet ansluter sig till vad utredningen anfört i fråga om utskottens resor" bort tillfogas en mening av följande lydelse: "Dock syns hänsyn till riksdagens internationella förbindelser vara ett ämne som inte lämpligen bör bli föremål för särskild reglering i riksdagsstadgan."

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! Om det i riksdagsstadgan införs uttryckliga bestämmelser om att utskottens resor skall prövas från synpunkten av deras förenlighet med vårt lands utrikespolitik, måste givetvis därav följa att varje beslutad utskottsresa fått tyst sanktion om utrikespolitisk godtagbarhet av riksdagen i dess helhet genom talmanskonferensen. Den officiella och representativa goodwillkaraktären av utskottens resor understryks därmed i världlandet, medan i stället studiesyftet borde vara det primära.

Vid en avvägning mellan godtagbara och icke godtagbara länder kan i tänkta utrikespolitiska lägen känsliga situationer uppkomma, vilket det enligt min mening är onödigt att försätta sig i. I ett sådant läge är vi just nu i förhållande till Förenta staterna.

I dagens nummer av Dagens Nyheter finns en liten passus som bör observeras. Det heter där apropå amerikansk uppfattning om vårt land, att Sverige i sin politik av s. k. aktiv neutralitet inte bara fördömer USA:s politik utan också stöder fienden bl. a., som det heter, med tal och löften om utvecklingshjälp efter kriget, diplomatiska erkännanden och besök av lagstiftare.

Såväl genom att mottaga som genom att utsända lagstiftare anses vårt land

utomlands alltså kunna demonstrera sin officiella utrikespolitik.

Det borde enligt min mening vara fullt möjligt att ordna eventuella problem av det slag som åberopas i organisationsutredningens betänkande på andra vägar utan att man direkt behöver skriva andra länder på näsan vad riksdagen tänker och tycker om dem.

Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Fru FLOREN-WINTHER (m):

Herr talman! Frågan om enkammarriksdagens förvaltnings- och personalorganisation är ett mycket viktigt ärende. Det är grunden för att enkammarriksdagen skall fungera så rationellt, effektivt och smidigt som möjligt. Utskottet har också understrukit vikten av fasthet i organisationen.

I motionerna I: 1225 och II: 1437 framhålls angelägenheten av att man har kvalificerad personal och att denna skall ha anställningstrygghet, varvid vi motionärer ansett att utredningssekreterarna utåt bör inta en fri och obunden ställning samt vara beredda att på lika villkor vara riksdagsledamöterna behjälpliga utan hänsyn till om de tillhör regeringsunderlaget eller något av oppositionspartierna. Detta syfte nås bäst genom att tillsättningar sker genom kammarens presidium, eventuellt förstärkt med medlemmar av talmanskonferensen.

Utskottet förefaller helt ha förbisett detta förhållande. På sidan 5 i utlåtandet talas inte alls om våra motioner när det gäller tjänstetillsättningar, utan bara om motionerna I: 1230 och II: 1439. Vad är förklaringen till att man inte med ett enda ord tar upp vårt resonemang? Vi har dock förordat en mycket central instans och den mest kvalificerade riksdagen har.

Beträffande övergångsproblem och provisoriska tillsättningar har vi i motionerna framhållit att tillsättningarna

Ang. enkammarriksdagens personal- och förvaltningsorganisation, m. m.

så nära som möjligt skall anknyta till personer som finns kvar i den kommande enkammarriksdagen och kan tänkas ha en ledande ställning också där. Enligt utskottets förslag skall emellertid förvaltningskontorets styrelse med viss förstärkning fatta beslut under höstsessionen i de tillsättningsärenden som kan anses påkallade. Det betyder i praktiken att personer som kanske inte — det vet vi redan i dag — kommer att vara med i enkammarriksdagen skall fatta beslut i tillsättningsärenden. Styrelsens ordförande, som bl. a. också har utslagsröst, är en av dem. Man undrar om utskottet har förbisett hela denna fråga. Organisationen kommer att på detta sätt bindas för kanske 10—15 år framåt efter principer som beslutas under hösten.

Vidare har vi i motionen sagt att man inte kan placera ut en del av den högre riksdagspersonalen till fyllnadstjänstgöring hos andra statsorgan — det är en fråga av grannliga natur — samt att fyllnadstjänstgöring inte bör ordnas så, att den utredande sekreterarpersonalen placeras till tjänstgöring i departement eller kungliga kommittéer, där de får delta i behandling av frågor som kan väntas komma upp i det riksdagsorgan där vederbörande är placerad. Jag noterar med tacksamhet att utskottet på sidan 7, andra stycket, i princip har uttalat sig för en sådan tingens ordning.

Utskottet säger på denna punkt: "Utskottet instämmer emellertid med motionärerna i att tjänstemännen normalt inte bör delta i beredningen inom riksdagen av ärenden som de direkt tagit befattning med i annan egenskap." Det är desto viktigare att slå fast detta, då en motsatt ordning under de senaste åren i vissa fall förekommit.

Jag vill också med tillfredsställelse konstatera att förvaltningsstyrelsen i enlighet med vad vi i motionerna förordar får i uppdrag att överväga möjligheten att införa rätt till förordnandepension även för andra högre befatt-

ningshavare än kammarsekreteraren och direktören för förvaltningskontoret. Men man frågar sig, varför inte utskottet ansett sig kunna beakta de synpunkter som framförts i motionerna och tagit hänsyn därtill även i sin kläm. Utskottet har nämligen i klämmen yrkat avslag på motionerna. Detta är betänkligt och kan leda till tolkningssvårigheter. Utskottet hemställer nämligen att riksdagen, med godkännande av vad utskottet anfört, antar grunder för enkammarriksdagens förvaltnings- och personalorganisation. Å ena sidan yrkar utskottet bifall till vad utskottet självt har anfört och å andra sidan yrkar utskottet avslag på vad motionärerna har anfört som går i samma riktning som utskottet har uttalat sig för. Detta går inte riktigt ihop och kan ju leda till betydande tolkningssvårigheter. Jag förutsätter därför att utskottets ärade ordförande kommer att yrka på en ändring av klämmen i den delen där det står: "Utskottet hemställer att riksdagen i anledning av 1969 års organisationsutrednings båda betänkanden samt motionerna..." och kanske som punkt 7) sätter in vår motion. Jag tror att detta är betydelsefullt, ty jag anser som jag inledningsvis sade att det är synnerligen viktigt att den utredande sekreterarpersonalen är högt kvalificerad samt fri och obunden etc. Detta är lika viktigt för personalen som för riksdagen.

Jag yrkar bifall till motionerna, om inte klämmen blir ändrad på det sätt jag antytt.

Avslutningsvis vill jag säga, herr talman, att jag konstaterar att både utskottets ledamöter och ännu mer vi riksdagsledamöter varit utomordentligt pressade på grund av den korta tid som stått till buds. Vi har kanske därför inte på det grundliga sätt som vi har velat och som borde vara självklart kunnat behandla detta ärende. Jag undrar om det verkligen var så angeläget att ärendet pressades fram till vårsessionen, ty ingen fråga röran-

Ang. enkammarriksdagens personal- och förvaltningsorganisation, m. m. de organisationsuppbyggnaden kan väl avgöras förrän till hösten.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Vi bör komma ihåg att det är mycket svårt att i dag veta vilket personalbehov som i framtiden kan föreligga för enkammarriksdagen. All erfarenhet talar för att det är bättre att försöka göra en stomme och att sedan bygga vidare, ty det kan ju hända att erfarenheterna av verksamheten vid enkammarriksdagen blir annorlunda än man från början trott.

Till fru Florén-Winther vill jag säga att förvaltningsstyrelsen ju kommer att vara den administrativa topporganisationen i enkammarriksdagen med talmannen som ordförande. Utskottet har ansett att förvaltningsstyrelsen bör ta hand om sådana frågor som gäller löner och annat, men att den givetvis också bör ha befogenhet att avgöra tillsättningsärenden och inte bara bli någon sorts utbetalningskontor.

Men detta är mera resonemang, som vi har besvarat i utskottsutlåtandet. Vad skulle ett bifall till det konkreta förslaget i motionerna innebära? Jo, att riksdagen måtte vidta de skisserade modifikationerna i 1969 års organisationsutrednings förslag till förvaltnings- och personalorganisation efter enkammarreformens genomförande. I realiteten innebär detta detsamma som ett avslagsyrkande på hela det utskottsutlåtande som föreligger.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på den framställning som gjorts beträffande bifall till motionerna I: 1225 och II: 1437.

Vad beträffar den fråga som herr Åkerlund har ställt tror jag att han något överdriver farhågorna att man skall komma i konflikt med vissa nationer. Det här skall ju lösas när vi fastställer riksdagsstadgan. Det är ett mycket besvärligt problem att göra upp den. Vad beträffar utskottsorganisationen så skall ju fördelningen av ären-

den mellan olika utskott regleras i riksdagsstadgan. Det finns en skiss i grundlagberedningens förslag till utskottsorganisation, men det kan hända att man vill ha ändringar. Också en hel del annat skall regleras i riksdagsstadgan vilket tidigare funnits i grundlag.

Vi har därför i utskottet resonerat på det sättet att vi måste försöka finna någon möjlighet för riksdagens ledamöter att ge sin mening till känna, innan utskottet har slutbehandlat denna fråga. Vår avsikt är därför att söka finna den konstitutionella möjligheten att i höst förelägga kamrarna ett utkast till riksdagsstadga och därmed skapa möjlighet för ledamöterna att väcka motioner. På det sättet skulle de som nu är riksdagsledamöter få sin motionstid. Men vi skall komma ihåg att när enkammarriksdagen börjar får vi rätt många nya ledamöter som vid riksdagens början skall fatta beslut om det vilande grundlagsförslaget och vid samma tillfälle fatta beslut om den nya riksdagsstadgan. Det är därför vi har anfört i detta utlåtande att man bör på något sätt försöka att efter den 20 september sammanträffa med dem som har blivit valda till enkammarriksdagen och informera dem och också bereda dem möjligheter att framföra synpunkter på den nya organisationen.

Allt detta gör att man nog inte behöver hysa så allvarliga bekymmer. Det är en stomme som nu framlagts, och möjligheten att vidta förändringar kommer inte att upphöra när utskottets förslag väl skall sättas i verket.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan, vilket innebär avslag på de yrkanden som framställts tidigare under debatten.

Herr **ÅKERLUND** (m):

Herr talman! Någon konflikt med främmande länder befarar jag självfallet inte. Det var endast ett önskemål att man skulle minska friktionsytorna så mycket som möjligt.

Ang. enkammarriksdagens personal- och förvaltningsorganisation, m. m.

I övrigt vill jag framhålla att jag med tillfredsställelse hälsar vad utskottets ärade ordförande här har anfört om att i höst möjliggöra en motionsrätt i dessa frågor.

Fru FLOREN-WINTHER (m):

Herr talman! Jag konstaterar att utskottets ordförande redovisade den organisation som kommer att finnas från och med den 1 januari 1971. Kanske vi egentligen inte har delade meningar angående tjänstetillsättningarna. Även i utskottets utlåtade har sagts att tillsättningarna inte bör ske förrän under höstsessionen. Där hyser vi samma uppfattning.

Jag vill även understryka att tjänstetillsättningarna är en mycket betydelsefull fråga. Vi måste komma ihåg att när man nu planerar hela organisationen för enkammarriksdagen, kommer den organisation man stannar för att vara bestående i all framtid så länge inte nya ändringar i organisationen sker. Vi vet också att de personer som blivit tillsatta kommer att sitta kvar länge på de tjänsterna. Därför är det betydelsefullt att de ledamöter som skall arbeta med dessa tjänstemän tar ansvaret för tjänstetillsättningarna.

Herr talman! I detta läge skulle man helst vilja yrka återremiss av hela ärendet, eftersom alla ärade ledamöter i höst borde ha bättre möjligheter att behandla detta mycket betydelsefulla ärende. Jag skall dock inskränka mig till att yrka bifall till det motionspar som jag har redovisat helt nyss, nämligen I: 1225 och II: 1437.

Herr PETERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! Jag vill bara erinra om att vi har föreslagit att respektive utskotts ordförande skall få vara med vid tillsättandet av utskottets personal. På det sättet vidgas kretsen, och det utskott som skall ha vederbörande tjänsteman får säga sin mening.

Det finns inte någon anledning att hysa oro för framtiden i detta sammanhang.

Fru FLOREN-WINTHER (m):

Herr talman! Jag tar fasta på herr Georg Petterssons senaste uttalande, att vi inte behöver hysa oro, och hoppas att det kan innebära att man också tillgodoser våra synpunkter på ett riktigt sätt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att med anledning av föreliggande yrkanden propositioner beträffande förevarande utlåtande komme att framställas först särskilt angående utskottets hemställan i vad avsåge motionerna I: 1225 och II: 1437, därefter särskilt beträffande utskottets hemställan i övrigt samt vidare särskilt rörande viss del av utskottets motivering.

I fråga om utskottets hemställan såvitt gällde motionerna I: 1225 och II: 1437 gjorde herr andre vice talmannen nu propositioner, först på bifall till densamma samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 1225 och II: 1437; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru Florén-Winther begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad sammansatta konstitutions- och bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 såvitt avser motionerna I: 1225 och II: 1437, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. värdering av djur vid övergång till bokföringsmässig redovisning av jordbruksinkomst

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranledes av bifall till nämnda motioner.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i detta utlåtande.

Vidkommande utskottets motivering i fråga om utskottens resor gjordes vidare propositioner, först på godkännande av densamma samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna utskottets motivering i denna del med det tillägg, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. värdering av djur vid övergång till bokföringsmässig redovisning av jordbruksinkomst

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 46, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1951:790) om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. jämte motioner.

I proposition nr 129 hade Kungl. Maj:t under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 10 april 1970, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen följande förslag till

1) lag om ändring i lagen (1951:790) om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370),

2) lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

Vid övergång till beräkning av inkomst av jordbruksfastighet enligt bokföringsmässiga grunder gällde för närvarande att avdrag finge åtnjutas för värdet av samtliga djur som funnes på fastigheten vid övergången. Vid den årliga varulagervärderingen skulle djur vid bokföringsmässig redovisning upptagas lägst till de värden som fastställts av riksskattenämnden och som i princip motsvarade 80 procent av djurens värde.

I propositionen hade föreslagits, att skattskyldig, som överginge till bokföringsmässig redovisning, icke skulle få åtnjuta avdrag för värdet av andra djur än s. k. stamdjur. Vidare föresloges en uppmjukning av varulagervärderingsreglerna så till vida, att andra djur än stamdjur skulle få upptagas till lägst 40 procent av allmänna saluvärdet. Slutligen hade föreslagits en anpassning härtill av de beskattningsregler som gällde för skattskyldig som överginge till kontantredovisning av jordbruksinkomst.

De nya bestämmelserna avsåges i princip tillämpas första gången vid 1971 års taxering.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet förehäft

1) de likalydande motionerna I: 1248, av herr *Andersson, Ingvar*, och II: 1461, av herr *Krönmark*, vari anhållits, att riksdagen måtte besluta

a) att i avvaktan på jordbruksskattekommitténs betänkande avslå propositionen,

b) att — för den händelse yrkandet under a) icke skulle bifallas — de nya bestämmelserna skulle tillämpas första gången vid 1971 års taxering;

2) de likalydande motionerna I: 1249, av herr *Österdahl*, samt II: 1462, av herr *Westberg* i Ljusdal och herr *Eriksson* i Arvika, vari yrkats, att riksdagen skulle avslå förslaget till ändring i punkt 3 av övergångsbestämmelserna

Ang. värdering av djur vid övergång till bokföringsmässig redovisning av jordbruksinkomst

till lagen (1951:790) om ändring i kommunalskattelagen och i punkt 3 av anvisningarna till 21 § kommunalskattelagen.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 129 och med avslag på motionerna I: 1248 och II: 1461 samt I: 1249 och II: 1462, måtte antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) lag om ändring i lagen (1951:790) om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) och

2) lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

Reservation hade anförts av herrar *Gösta Jacobsson* (m), *Karl Pettersson* (m) och *Enarsson* (m), vilka på åberopade grunder ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med anledning av motionerna I: 1248 och II: 1461 samt motionerna I: 1249 och II: 1462 avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 129.

Herr **PETTERSSON, KARL**, (m):

Herr talman! I bevillningsutskottets betänkande nr 46 behandlas Kungl. Maj:ts proposition nr 129 med förslag till lag om ändring i beskattningsbestämmelserna när det gäller övergång till beräkning av inkomst av jordbruksfastighet enligt bokföringsmässiga grunder vid varulagervärdering av djur.

I motionerna I: 1248 och II: 1461 av moderata samlingspartiet pekas på att i propositionen inte tas hänsyn till tidigare nyuppsättningskostnad även om denna skulle vara fullt bevisbar. De skattskyldiga, särskilt de äldre lantbrukarna, har inte erhållit avdrag för den första kostnaden vare sig vid nyetabletering eller vid utökning under innehavet, och detta oavsett djurart. Det pekas också på att, med hänsyn till åldersfördelningen bland lantbrukarna, ett stort antal lantbrukare kommer att

drabbas negativt vid en övergång till bokföringsmässig redovisning genom det framlagda förslaget och att detta därigenom kommer att motverka den önskvärda övergången till bokföringsmässiga redovisningsprinciper för jordbrukets utövarare.

I propositionen och i utskottets utlåtande nämns förhållandet, att jordbrukare vid övergång till bokföringsmässig inkomstredovisning enligt gällande bestämmelser och regeringsrättens praxis har rätt till avdrag för värdet av omsättningsdjuren och kan komma att få avdrag två gånger för i stort sett samma kostnader. Att en sådan ordning inte är tillfredsställande har icke bestridits av reservanterna. Det kan konstateras att denna materiellt oriktiga förmån varit känd sedan länge.

Trots detta har endast omkring 5 procent av landets jordbrukare övergått till bokföringsmässig redovisning. Det anförs därför i reservationen att sådan övergång i allmänhet inte ställt sig fördelaktig och därför möjligheten att erhålla obehöriga taxeringsmässiga fördelar utnyttjats endast i undantagsfall.

Jordbruksbeskattningskommittén skall enligt direktiven överväga frågan om en obligatorisk bokföringsmässig inkomstredovisning för jordbruket, eftersom den i allmänhet tillämpade konstantmässiga redovisningen är olämplig bl. a. av fiskala skäl.

Herr talman! De föreslagna reglerna försvårar övergången, som jag tidigare anført, genom de stora gränsdragningsvärigheter som uppkommer på grund av den föreslagna uppdelningen mellan stamdjur och omsättningsdjur och på grund av den ökade skattebelastning som uppkommer genom att värdet av avsättningsdjuren vid årets utgång skall beskattas.

Med hänsyn till att denna fråga kommer att behandlas av jordbruksbeskattningskommittén enligt dess direktiv samt på grund av att utredningars och

Ang. värdering av djur vid övergång till bokföringsmässig redovisning av jordbruksinkomst

kommittéens pågående arbete alltid anföres av majoriteten som ett skäl för avslag på oppositionens förslag, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen från moderata samlingspartiets representanter i bevillningsutskottet.

Herr **WARNBERG** (s):

Herr talman! Lantbrukares deklARATION kan ske efter två principer. Antingen tar man upp inkomster och utgifter efter kontantprincipen eller också enligt exakt samma principer som för andra rörelser. Vid övergången från den ena regeln till den andra får man använda en sekundärregel, enligt vilken man får överföra stamdjuret till 80 procent av det värde de har vid tillfället. Dessa 80 procent får sedan föras upp på en avskrivningsplan och helt avskrivnas.

Från början var detta mycket enkelt, därför att man då skilde på omsättningsdjur och inventariedjur. I en omskrivning av författningen någon gång på 1950-talet ändrades denna regel så att det bara talades om djur. Detta uppfattades dock inte av lantbrukarna eller lantbrukets driftbyrå, som har hand om deklARATIONerna, såsom en ny praxis. Man fortsatte att arbeta med den gamla principen att man på denna plan endast skulle överföra de djur som kunde betraktas som inventarier och inte omsättningsdjur såsom grisar, höns o. s. v., vilka skulle betraktas som lager.

Så småningom upptäckte då någon att man skulle kunna sätta upp även omsättningsdjuren på denna plan intill 80 procent, även om man en gång hade fått avdrag för dem. När man anskaffade dem, hade man först fått avdrag med 100 procent av anskaffningskostnaden. Sedan kunde man föra upp dem på en avskrivningsplan och få 80 procent en gång till. Detta trodde ingen vara möjligt förrän det i fjol höst kom ett regeringsrättsutslag. Här vill jag korrigera herr Karl Pettersson. Det har

inte varit känt att denna regel skulle vara juridiskt bindande förrän detta utslag kom. Man var tvungen att hitta på någon regel för att täppa till denna lucka — att svinfabriker först skulle få avdrag när de sätter upp alla djuren och sedan kunna gå över på bokföringsmässiga grunder och dra av dem en gång till. Därför har man nu åter infört begreppen omsättningsdjur och inventariedjur.

Det är kanske inte i så många fall som det varit fråga om missbruk. Det har emellertid förekommit missbruk av några få som kan bevisas ha inneburit att inkomster på en halv miljon har kommit bort två gånger. Det är för att komma åt detta missbruk av några få som man inför dessa regler.

Jag tror alltså att reservanterna har fel när de säger att detta varit känt så länge och att man ändå inte tidigare gått över till denna metod. Man gick över när man fick klart för sig hur det låg till. Men jordbrukaren i gemen hade inte något intresse av detta ty han hade den vanliga fördelningen i omsättningsdjur och inventariedjur. Jag tror dessutom att det är ytterst få av de äldre lantbrukarna som inte har fått avdrag för de s. k. omsättningsdjuren, ty efter 1953 har nog alla fått avdrag som ansökt om det.

Jag ber att få yrka bifall till bevillningsutskottets betänkande nr 46.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pettersson, Karl*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och god-

Ang. riksdagstrycket

kändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevilningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Pettersson, Karl*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 16.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 39, i anledning av proposition med förslag till lag om besvär över beslut av riksdagens organ;

nr 45, angående verkställd granskning av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet och förvaltning; samt

nr 47, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken angående flyttning till Skövde av riksbankens avdelningskontor i Mariestad.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Ang. riksdagstrycket

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtande nr 48, i anledning av framställning från styrelsen för riksdagens för-

valtningskontor angående riksdagstrycket.

Med skrivelse den 15 april 1970 hade styrelsen för riksdagens förvaltningskontor till riksdagen överlämnat ett betänkande, avgivet av en av styrelsen tillsatt utredning med uppdrag att inför enkammarreformen göra en teknisk översyn av riksdagstrycket. Utredningen hade bland annat föreslagit, att allt riksdagstryck från och med den 1 januari 1971 skulle sättas med typsnittet Times antikva på 23 ciceros bredd (ospaltad satsyta) enligt den typografiska utformning, som utredningen beskrivit.

Styrelsen hade i skrivelsen hemställt, att riksdagen måtte

1. godkänna de förslag som innefattades i utredningens för översyn av riksdagstrycket betänkande,

2. uppdraga åt styrelsen att vidtaga de åtgärder som förslagen föranledde.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte bifalla förevarande framställning från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! I bankoutskottets utlåtande nr 48 föreslås en delvis ny utformning av riksdagstrycket. Det är ett mycket ambitiöst arbete som ligger bakom förslaget, och det har i sin helhet stora förtjänster. I stort sett är det alltså ett bra förslag. Det är bara på en punkt som förslaget enligt min mening innebär en klar försämring i förhållande till nuvarande tryck. Det gäller storleken på tryckstilen.

Enligt förslaget skall riksdagstrycket bli mera finstilt än t. ex. de nuvarande utskottsutlåtandena. Jag har i går under en timme provläst utskottsutlåtanden och i dag under en timme som jämförelse provläst det nya förslaget till stilstorlek. Jag fick mina farhågor bekräftade. Jag tycker att det nya tryck-

Ang. riksdagstrycket

ket är mycket mer tröttande för ögonen i jämförelse med det nuvarande.

Vid en enkät som man under utredningsarbetet gjorde bland riksdagsmännen m. fl. var det många som framhöll att de inte ville ha en sådan liten stilsort, men det har tydligen inte påverkat utredningens ställningstagande. Jag förstår att det är en kostnadsfråga — och dessutom naturligtvis en fråga om hyllutrymme när det gäller arkivering — men jag undrar hur pass mycket kostnaderna skulle öka, om man använde samma storlek på tryckstilen som i nuvarande utskottsutlåtanden, åtminstone när det gäller den del av trycket som hittills haft den storleken. Papper är i alla fall ingen importvara. Jag tycker att det vore viktigare att spara på ögonen än på papperet, även om det i någon mån skulle öka kostnaderna.

Utskottsutlåtandet är enhälligt, och jag skall inte framställa något yrkande. Men jag vill i alla fall till protokollet ha uttryckt min åsikt och mitt beklagande av lösningen på denna inte oviktiga detalj. Jag kan väl också uttrycka en liten förhoppning att man under det fortsatta arbetet med utformningen skulle kunna ta sig ännu en funderare på saken och möjligen göra en förnyad enkät för att få höra vilken inställning riksdagsmännen i allmänhet har till denna fråga.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Det är naturligtvis litet förmätet att ta till orda så här dags, men det var den gamle typografen i mig som reagerade när jag hörde det senaste anförandet.

Det förslag till nytt riksdagstryck som har lagts fram är ju byggt på Times antikva, 9 punkter, och det anses vara en av de mest lästlästa stilar som finns tillgängliga. Den stil som vi har i de nuvarande utskottsutlåtandena tar dessutom samma utrymme som den stil som föreslås här. Det betyder att det nu blir mera ljusrum mellan raderna.

Som f. d. yrkesman på detta område skulle jag vilja säga att jag tycker, att det är ett mycket bra resultat som man kommit fram till. Jag har egentligen bara två synpunkter, och jag kan inte låta bli att under en minut framföra dem. Den ena är en petitesse. Man borde ha undvikit fyrkantsindraget på första raden under varje rubrik. Det är svensk standard att inte göra ett sådant.

Den andra saken är att den gamle typografen alltid reagerar mot den släpphänthet med vilken man vid ombrytningen tillåter vad som i typografisk ordlista kallas "dubbla horungar". Vi har ett mycket gott exempel på detta på sidan 31 där man börjar längst uppe på sidan med en utgångsrad. Jag reagerar mot detta. När utredningen sammanfattningsvis säger att de eftersträvade förbättringarna inte kan nås utan vissa kostnadshöjningar, vill jag hoppas att man kunde kosta på sig några kronor till, så att vi slapp just dessa skönhetsfläckar. Men min reaktion här kanske är så att säga en yrkessjukdom.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Då de båda föregående talarna inte framställt något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, ber jag att få inskränka mig till att yrka bifall till denna.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 49, i anledning av framställning från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående utnyttjande av ADB i riksdagsarbetet;

nr 50, i anledning av skrivelse från Nordiska rådets svenska delegation angående vissa anslagsöverskridanden m. m.;

nr 51, angående regleringen för budgetåret 1970/71 av utgifterna under hu-

Ang. vissa trafiksäkerhetsfrågor

vu dtiteln Riksdagen och dess verk m. m.;

nr 52, i anledning av Nordiska rådets svenska delegations skrivelse med överlämnande av berättelse för rådets adertonde session; och

nr 53, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden, varvid utlåtandet nr 51 företogs punktvis till avgörande.

Vad utskottet i dessa betänkannden hemställt bifölls.

Föredrogs änyo första lagutskottets utlåtande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1909:38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Ang. vissa trafiksäkerhetsfrågor

Föredrogs änyo tredje lagutskottets utlåtande nr 52, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa trafiksäkerhetsfrågor, jämte motioner i ämnet, dels motioner om ordningsregler vid transport av skolbarn m. fl.

Genom en den 20 mars 1970 dagtecknad proposition, nr 109, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag ur statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden, velat inhämta yttrande över till propositionen fogat förslag till kungörelse om ändring i vägtrafikförordningen (1951:648).

I propositionen hade föreslagits, att den allmänna skyldigheten att inställa motorfordon och vissa släpvagnar till kontrollbesiktning skulle utsträckas att gälla fordon som vore två år gamla. An-

bulansfordon och vissa brandfordon skulle enligt förslaget inställas till kontrollbesiktning inom sex månader efter närmast föregående besiktning. Bussar som användes vid skolskjutsning skulle likställas med fordon som användes i yrkesmässig trafik för personbefordran och skulle således kontrollbesiktigas redan inom ett år efter den första besiktningen. De nya bestämmelserna avsåges träda i kraft den 1 januari 1971. I fråga om skolskjutsningen lämnades i övrigt en redogörelse för planerade åtgärder som syftade till att öka säkerheten för elever vid sådan skjutsning.

Propositionen innehöлле vidare förslag om bemyndigande för Kungl. Maj:t att vid behov och under i propositionen närmare angivna förutsättningar förbjuda trafik med tyngre lastbilar med eller utan tillkopplat fordon. Möjligheten att införa förbud toge främst sikte på större helger, mera trafikbelastade veckoslut under semesterperioder och liknande.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

A. de likalydande motionerna I: 1167, av herr *Pettersson, Karl*, och II: 1371, av herr *Nilsson* i Agnäs m. fl., i vilka motioner yrkats, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 109 skulle avslå förslaget vid punkten Kontrollbesiktning, så att den nuvarande ordningen med besiktning av tre år gamla fordon behölles;

B. de likalydande motionerna I: 1180, av herr *Sörlin m. fl.*, och II: 1387, av herr *Henrikson m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen vid avgivande av yttrande över förslag till kungörelse om ändring i vägtrafikförordningen måtte som sin mening tillkännagiva, att vidgad besiktningsskyldighet för brandfordon icke borde ifrågakomma;

C. de likalydande motionerna I: 1187, av herr *Mattsson* och herr *Olsson, Jo-*

han, samt II: 1395, av herr *Jonasson m. fl.*, i vilka motioner anhållits, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 108 måtte

1. besluta att avslå begäran om be- myndigande för Kungl. Maj:t att under vissa omständigheter förbjuda trafik med tyngre lastbilar,

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t hem- ställa om utredning beträffande olika fordonskategoriers delaktighet i trafik- olyckor samt beträffande konsekven- serna för näringsliv och samhälle av eventuellt förbud mot lastbilstrafik un- der vissa omständigheter,

3. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att utländska långtradarförare, vilka trafikerade svenska vägar, borde erhå- la skriftlig information om svenska tra- fiksäkerhetsfrågor vid passerande av gränsen till Sverige,

4. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att fortbildningskurser i trafiksäkerhet borde anordnas för långtradarförare;

D. de likalydande motionerna I: 1188, av herrar *Skagerlund* och *Axelsson*, samt II: 1394, av herr *Eriksson* i Arvika m. fl.;

E. de likalydande motionerna I: 1203, av herr *Jacobsson*, *Gösta*, m. fl., och II: 1412, av herr *Magnusson* i Borås m. fl., i vilka motioner föreslagits, att riksdagen skulle avslå förslaget om änd- ring i 54 a § vägtrafikförordningen in- nefattande bemyndigande för Kungl. Maj:t att för viss tid meddela körförbud för lastbilar över 7 ton;

F. de likalydande motionerna I: 1204, av herr *Pettersson*, *Karl*, m. fl., och II: 1409, av herr *Dahlgren* m. fl., i vilka motioner hemställts, att riksdagen som sin mening måtte giva Kungl. Maj:t till känna, att beslut såvitt avsåge inskrän- kningar i trafik med tyngre lastbilar bor- de anstå i avvaktan på resultaten av aviserade undersökningar, så att seder- mera eventuellt lämnat bemyndigande med säkerhet motiverades allenast av trafiksäkerhetens behov;

Ang. vissa trafiksäkerhetsfrågor

G. de likalydande motionerna I: 1205, av herrar *Skagerlund* och *Axelsson*, samt II: 1410, av herr *Eriksson* i Arvi- ka, i vilka motioner anhållits, att i de regler för skolskjutsning, som enligt propositionen skulle träda i kraft den 1 januari 1971, skulle antagas en be- stämmelse om att skolskjuts skulle vara försedd med roterande varningsljus, som tändes vid av- och påstigning; ävensom

H. de likalydande motionerna I: 1206, av herr *Sveningsson*, samt II: 1411, av herr *Magnusson* i Borås och herr *Wen- nerfors*, i vilka motioner yrkats, att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle hem- ställa om sådan ändring i förordningen angående yrkesmässig biltrafik att un- dantaget i dess 2 § 2 upphörde att gälla för i kommunal regi utförd skjuts till skola av andra barn än förarens egna.

I samband med propositionen hade utskottet även behandlat följande fri- stående motioner, nämligen

de likalydande motionerna I: 247, av herr *Kristiansson*, *Svante*, och herr *Mårtensson*, samt II: 287, av herr *Johns- son* i Blentarp och herr *Jönsson* i Ar- löv, i vilka motioner föreslagits, att riks- dagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag om dels ordningsregler för passagerare vid transporter av olika slag, dels vem som skulle ansvara för att dessa bestämmel- ser tillämpades.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 1167 och II: 1371 lämna det till propositionen nr 109 fogade för- slaget till kungörelse om ändring i VTF, såvitt avsåge den allmänna kon- trollbesiktningen, utan erinran;

B. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 1180 och II: 1387 lämna förslaget till kungörelse, såvitt avsåge kontrollbesiktning av ambulanser och brandfordon, utan erinran;

Ang. vissa trafiksäkerhetsfrågor

C. att riksdagen måtte med avslag på följande motioner, nämligen

1. I: 1187 och II: 1395, såvitt nu vore i fråga;

2. I: 1203 och II: 1412; samt

3. I: 1204 och II: 1409

lämna förslaget till kungörelse i vad avsåge inskränkningar i trafik med tyngre lastbilar utan erinran;

D. att riksdagen måtte *dels* lämna förslaget till kungörelse utan erinran, såvitt avsåge kontrollbesiktning av skolskjutsar, *dels* i anledning av propositionen samt motionerna I: 247 och II: 287, I: 1205 och II: 1410 ävensom I: 1206 och II: 1411 giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i övrigt anfört i det avsnitt, som berörde skolskjutsning;

E. att riksdagen måtte lämna förslaget till kungörelse i de delar, som ej omfattades av utskottets hemställan under A—D, utan erinran;

F. att motionerna I: 1188 och II: 1394 ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

G. att motionerna I: 1187 och II: 1395 samt I: 247 och II: 287, i vad de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I sitt yttrande hade utskottet å s. 37 i det tryckta utlåtandet anfört bland annat följande:

”Såsom departementschefen framhållit löper ett barn som färdas i framsätet på personbil uppenbara risker att skadas. Enligt utskottets mening är det därför i och för sig önskvärt att barn över huvud taget inte färdas i framsätet. För att skolskjutsning skall kunna genomföras i önskad utsträckning kan en sådan ordning dock icke helt undvikas. Mot bakgrunden härav finner utskottet det glädjande att departementschefen nu ämnar föreslå att vid transport av barn i framsätet användandet av säkerhetsbälte blir obligatoriskt. Såsom framhållits i proposi-

tioner är små barn dock på grund av sina kroppsproportioner och sin allmänna konstitution inte ägnade att använda säkerhetsbälten av konventionellt slag. En åldersgräns är därför erforderlig. Skolskjutsutredningen har funnit att denna som regel kan sättas mellan sju och tio år. Utskottet anser med hänsyn härtill den av departementschefen förordade åldersgränsen vara väl avpassad.”

Reservationer hade avgivits

vid A i utskottets hemställan

I, beträffande den allmänna kontrollbesiktningen, av herrar *Karl Pettersson* (m) och *Hedin* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen måtte i anledning av propositionen nr 109 och motionerna I: 1167 och II: 1371 giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört i fråga om den allmänna kontrollbesiktningen;

vid B i utskottets hemställan

II, beträffande kontrollbesiktning av brandfordon, av herrar *Grebäck* (cp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Karl Pettersson* (m), *Hedin* (m), *Josefson* i Arrie (cp) och *Sellgren* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen måtte i anledning av propositionen nr 109 och motionerna I: 1180 och II: 1387 giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört i fråga om besiktning av ambulanser och brandfordon;

vid C i utskottets hemställan

III, beträffande frågan om inskränkningar i trafik med tyngre lastbilar, av herrar *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Karl Pettersson* (m) och *Hedin* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort lyda så, som denna reservation visade, samt att utskottet bort under C hemställa, att riksdagen måtte i anled-

ning av propositionen nr 109 samt motionerna I: 1187 och II: 1395, såvitt nu vore i fråga, I: 1203 och II: 1412 samt I: 1204 och II: 1409 giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört i fråga om inskränkningar i trafik med tyngre lastbilar;

vid D i utskottets hemställan

IV, beträffande frågan om minimi-ålder för framsätesspassagerare vid skolskjutsning, av herrar *Ernulf* (fp), *Skårman* (fp) och *Sellgren* (fp), vilka ansett, att det avsnitt i utskottets yttrande, som på s. 37 började med orden "Såsom departementschefen" och slutade med "väl avpassad", bort hava följande lydelse:

"Såsom departementschefen — — — se utskottet — — — sju och tio år. Utskottet anser emellertid det böra beaktas att barn i samma ålder kan vara väsentligt olika kroppsligt utvecklade. En god marginal bör därför finnas. Vidare bör uppmärksammas att mindre barn ofta är livliga och lätt stör föraren. Utskottet anser därför att åldersgränsen lämpligen bör sättas vid 12 år."

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Samhällets ansträngningar att råda bot på missförhållanden som kan vara orsak till den skrämmande ökningen av antalet olyckor i trafiken måste på allt sätt intensifieras. Det är emellertid viktigt att man då skaffar sig de kunskaper om orsakssammanhangen som kan leda till verkliga förbättringar. Detta nödvändiga underlag för bedömningar är i dag mycket bristfälligt och saknas i vissa avseenden helt.

Kungl. Maj:ts proposition nr 109 som jämte väckta motioner utgör grunden för det föreliggande utlåtandet tar upp vissa begränsade frågor inom trafiksäkerhetens område. Dels gäller det vidgad skyldighet till kontrollbesiktning av vissa fordonskategorier, dels också begäran om bemyndigande för Kungl.

Ang. vissa trafiksäkerhetsfrågor

Maj:t att under vissa förutsättningar förbjuda trafik med tyngre lastbilar under helger, semesterperioder och liknande.

Utskottet har inte i alla delar kunnat bli enigt, och jag vill här helt kort beröra de reservationer som jag ställt mig bakom och som gäller hemställan under punkterna B och C.

Vid punkten B har vi i reservationen på grundval av motioner under-tecknade av fyra partier motsatt oss att den vidgade besiktningsskyldigheten skall behöva omfatta brandfordon. Enligt vår mening saknas det här anledning till skärpta kontrollbesiktningbestämmelser. I regeringens förslag har inte redovisats något som helst material som styrker behov av en vidgad besiktningsskyldighet. Inte heller i övrigt har departementschefen kunnat påvisa några omständigheter som talar för att den nuvarande årliga besiktningen skulle vara otillräcklig. Statens brandinspektion känner inte till några olyckshändelser som varit orsakade av konstruktionsfel e. d. hos brandfordon. Inspektionen liksom Svenska kommunförbundet har bestämt avstyrkt en utvidgning av besiktningsskyldigheten.

Intresset från brandförsvarynspunkt av att ha fordonen i fullgott skick sammanfaller med trafiksäkerhetsintresset på ett sätt som gör det högst osannolikt att en tätare besiktning har någon uppgift att fylla. Propositionens och majoritetens ståndpunkt hänger alltså rätt mycket i luften, och jag hoppas att kammaren bifaller reservation II, till vilken jag yrkar bifall.

Reservationen vid punkten C handlar om det begärda bemyndigandet för Kungl. Maj:t att under vissa perioder inskränka trafiken med tyngre lastbilar. Tre olika motionspar har yrkat på att ett sådant bemyndigande bör anstå till dess en grundlig bedömning kunnat ske. Reservationen följer upp detta yrkande, och vi säger i motiveringen att den önskade trafikregleringen i första hand bör komma till stånd genom fri-

Ang. vissa trafiksäkerhetsfrågor

villiga åtgärder på det sätt som t. ex. skett i de rekommendationer som inför påskhelgen 1970 utfärdats av Landsvägstrafikens samarbetsdelegation. Inom parentes vill jag säga att det i dag har meddelats att en tilläggsrekommendation utfärdats av Landsvägstrafikens samarbetsdelegation.

Vi vill utvidga dessa undersökningar till att gälla även t. ex. bussar samt bilar med husvagnar. Olägenheterna för den berörda lastbilstrafiken och näringslivet av en mera omfattande inskränkning i trafiken måste också enligt reservanternas uppfattning närmare undersökas. Först därefter, och om det då visar sig att de frivilliga initiativen inte lett fram till en tillfredsställande ordning, bör samhället ingripa med en tvingande reglering.

Det är inte otänkbart att Expressen och redaktör Öjesten lett in den allmänna opinionen på de tankebanorna att lastbilarna är "åbåken" och helst bör bort från vägarna. Sveriges riksdag har i dag möjligheter att visa sans och måtta i den här frågan genom att rösta för reservation III. Den statistik som Kungl. Maj:ts och utskottets majoritet stöder sig på är mycket bristfällig, och från åkerinäringens sida är man helt beredd till rimliga åtaganden, vilket också som jag nyss nämnde i fråga om tilläggsrekommendationen visar. Det gör att frivilliglinjen får en betydande styrka.

Jag hemställer således om bifall jämväl till reservation III.

Herr SÖRLIN (s):

Herr talman! Anledningen till att jag begärt ordet är närmast den att riksdagen under en lång följd av år visat primärkommunerna allt större förtroende. Det har alltså betytt att man från statsmakternas sida hävdat att det är de primärkommunala förtroendemännens uppgift att ordna förhållandena i de olika primärkommunerna på ett rimligt och riktigt sätt. Med dessa utgångspunk-

ter har vi från kommunsidan funnit att den i propositionen föreslagna utökade besiktningsskyldigheten för brandfordon icke är berättigad. Vi hävdar likaväl som alla andra att respekten för trafiksäkerheten kräver all möjlig tillsyn från kommunens sida, och att man borde kunna klara den här uppgiften utan "pekpinnar" från statsmakternas sida. Jag tror också att för de kommunalmän som verkar ute i landets olika kommuner är det en självklar uppgift att se till att de fordon som det här är fråga om får den tillsyn som krävs. Utifrån de utgångspunkterna finner jag ingen rimlig anledning till någon speciell lagstiftning på det här området.

Eftersom ett bifall till reservationen vid punkten B i utskottets utlåtande innebär ett bifall till motionerna I: 1180 och II: 1387, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen under punkten B i utskottets utlåtande.

Häri instämde herr *Eskilsson* (m).

Herr PETERSSON, KARL, (m):

Herr talman! I tredje lagutskottets utlåtande nr 52 behandlas Kungl. Maj:ts proposition nr 109 angående vissa trafiksäkerhetsfrågor jämte motioner i ärendet.

I propositionen föreslås att den allmänna skyldigheten att inställa fordon och vissa släpvagnar till kontrollbesiktning utsträcker sig till gälla fordon som är två år gamla. Nu gällande bestämmelser förutsätter en tid om tre år.

I motionsparet I: 1167 och II: 1371 från moderata samlingspartiet yrkas att propositionens förslag avslås i denna punkt, så att nuvarande ordning med besiktning av tre år gamla fordon behålles.

Den av trafiksäkerhetsverket framlagda statistiken grundar sig framför allt på rön vid besiktning av hyresbilar m. fl. fordon, som redan efter kort tid måste kontrollbesiktigas. Dessa fordon används på ett sätt som väsentligt skiljer sig från normalt bruk, varför

sådan statistik inte kan få bli avgörande för en ökning av kontrollbesiktningen. Det bör även noteras att i bilinspektionens statistik ingår många påpekanden, vilka kan benämnas bagatellartade. Det är givetvis viktigt att trafiksäkerheten främjas i så stor utsträckning som möjligt, men när man av praktiska erfarenheter vet vilka påpekanden av bagatellartat slag det kan vara fråga om — i många fall kanske för att få en bra statistik — ställer man sig tveksam till statistiken i fråga. Dessutom saknas statistik om bristfälligheternas inverkan på olycksstatistiken.

Det är viktigt att trafiksäkerheten på allt sätt förbättras, som jag tidigare framhållit, men åtgärderna bör i första hand inriktas på bättre kontroll genom ökad typ- och registreringsbesiktning med ökade krav på de nya fordonens drift- och trafiksäkerhet. Förbättrade vägar är en av de viktigaste förutsättningarna för en ökad trafiksäkerhet. Insatserna bör i första hand sättas in på dessa områden. Min och många andras uppfattning är att en köpare av en fabriksny automobil bör kunna ställa det kravet att den är trafik- och driftsäker åtminstone under tre år. Många bilägare kör kort vägsträcka under ett år. Propositionens förslag tar inte någon hänsyn till körd vägsträcka.

Beträffande frågan om brandväsendets fordon föreslås liksom vad gäller andra utryckningsfordon att de skall kontrollbesiktigas två gånger per år i motsats till en gång per år enligt nuvarande bestämmelser.

Herr Nils-Eric Gustafsson och herr Sörlin har motiverat yrkandet i reservation II, varför jag, herr talman, inskränker mig till att återkomma med yrkande om bifall till nämnda reservation.

När det gäller det i propositionen föreslagna bemyndigandet för Kungl. Maj:t till inskränkningar i trafik med tyngre lastbilar har det i motioner från moderata samlingspartiet yrkats avslag på propositionen i den delen och i tre-

partimotioner från moderata samlingspartiet, folkpartiet och centerpartiet yrkats att beslut om inskränkningar i trafik med tyngre lastbilar bör anstå i avvaktan på resultaten av aviserade undersökningar, så att sedermera eventuellt lämnat bemyndigande med säkerhet motiveras allenast av trafiksäkerhetens behov. Som motivering för propositionens förslag anges bland annat att olycksstatistiken, som dock inte redovisas i propositionen, skulle visa att de tunga lastbilarnas delaktighet i trafikvolymen är väsentligt större än deras andel i fordonsparken och att de tunga lastbilarnas delaktighet i dödsolyckor är väsentligt större än personbilarnas i förhållande till trafikarbetet. Som jag redan anfört borde detta material ha redovisats i propositionen.

Jag vill, herr talman, visa kammarens ledamöter ett sådant material.

Antalet personskadeolyckor i förhållande till fordonskm

Fordons- typ	Antal fordonskm	Olyckor milj. for- donskm
Tung	2 935 854 680	0,4792
Lätt	860 837 880	0,6970
Person	26 143 760 000	0,5029
Buss	366 273 000	1,1904

Den statistik departementschefen bygger sitt påstående på avser tydligen de vägtrafikolyckor med personskador som inträffat åren 1967 och 1968 och utvisar antalet inblandade fordon, totalt och på 1 000 registrerade fordon, men någon hänsyn har där inte tagits till förhållandet att lastbilarna har avsevärt längre körsträcka per år än personbilarna. Om man gör jämförelser efter antalet fordonskilometer — som nu visas på bildskärmen — blir resultatet ett helt annat. Då visar det sig att den tunga lastbilen har den lägsta andelen olyckor per miljon fordonskilometer. Detta styrker reservanternas önskemål om att lastbilarnas delaktighet i trafik-

Ang. vissa trafiksäkerhetsfrågor

olyckor bör närmare utredas innan så drastiska åtgärder kan få vidtagas, som det här är fråga om.

Trots att det skulle bli ett mycket allvarligt ingrepp i samhällsekonomin med de aktualiserade åtgärderna har regeringen icke bedömt frågan så viktig att den behövde remissbehandlas. Med hänsyn till de allvarliga följdverkningar ett genomförande skulle få, är det ytterst beklagligt att en remissbehandling inte kommit till stånd.

I motionerna redovisas pågående frivilliga inskränkningar i den tunga trafiken under veckosluten. Resultaten av gjorda trafikräkningar redovisas också i samband därmed. Mycket goda resultat har uppnåtts, varför ett beslut i enlighet med propositionens förslag bör kunna anstå till dess de frivilliga insatserna har kunnat bedömas så att man vet om det över huvud taget behövs någon lag för att uppnå önskad effekt.

Jag vill till slut, herr talman, framhålla att vissa transporter, med hänsyn till landets försörjning vad gäller olika förnödenheter, måste ske vare sig ett förbud mot tung trafik införes eller ej. Undersökningar saknas också om vilka olägenheter en mer omfattande inskränkning av den tunga trafiken kan medföra för näringslivet, samhällsekonomin, den berörda lastbilstrafiken och de anställda.

Motionärernas och reservanternas yrkande styrks av den tilläggsrekommendation, som herr Nils-Eric Gustafsson tidigare nämnt, vilken utsänts till närings- och åkeriorganisationerna och offentliggjorts i dag. Av denna rekommendation framgår att överenskommelse träffats mellan kommunikationsdepartementet och trafiksäkerhetsverket vid överläggningar i slutet av maj i år med näringslivets trafikdelegation och landsvägstrafikens samarbetsdelegation. Det har framhållits som angeläget att trafik med lastbilar och lastbilskombinationer med en totalvikt över 7 ton undvikas på de allmänna vägarna nr 1—80 under följande tider: torsdagen

den 18 juni kl. 16.00—22.00, fredagen den 19 juni kl. 14.00—söndagen den 21 juni kl. 22.00, fredagen den 3 juli kl. 16.00—22.00, lördagen den 4 juli kl. 14.00—söndagen den 5 juli kl. 22.00, fredagen den 31 juli kl. 16.00—22.00, lördagen den 1 augusti kl. 14.00—söndagen den 2 augusti kl. 22.00, fredagen den 21 augusti kl. 16.00—22.00, lördagen den 22 augusti kl. 14.00—söndagen den 23 augusti kl. 22.00.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservation III vid tredje lagutskottets utlåtande nr 52, vilket innebär avslag på propositionen i denna del. Jag ber också att få yrka bifall till reservationerna I och II fogade till utskottsutlåtandet.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (m):

Herr talman! Jag ansluter mig till herr Karl Petterssons synpunkter på denna fråga.

Lastbilstransporterna ingår merendels i en omfattande organisation i vilken körning vid veckoslut och helger ibland kan utgöra ett viktigt led. Frakter och returfrakter är betingade av varandra. Det gäller såväl inrikes som utrikes godsbefordran. Inte minst är det av betydelse, att i hamnarna såsom terminaler för sjöfarten lossat gods utan tidsutdräkt vidarebefordras till bestämmelseorterna.

Lastbilstransporterna ingår ofta i ett internationellt veckoschema. Det gäller att transporterna i båda riktningarna fungerar på ett tillfredsställande sätt. Trafiken måste flyta jämnt. Inte minst är det av betydelse att frukt, grönsaker och andra färskvaror, som kommer in över rikets gränser via färjehamnarna i Skåne på lördagen, kan vidarebefordras så att de når distributionsorterna på måndag morgon. Det är också viktigt att de finska transporterna kan fortsätta. Man kan visserligen säga att det hela kan ordnas genom dispens, men dispens är alltid en omständlig sak. Den fordrar arbete, och det är svårt

att hinna med att ordna dispens när det gäller så snabba saker som lastbils-transporter.

En annan typ av lastbilar som också måste användas under söndagar och lördagar är flyttbussarna. De används ju under de dagar då den som skall flytta är ledig från sitt arbete.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation III.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Vi är alla överens om att allt som kan göras för att få bättre trafiksäkerhet också skall göras. Vi kan därför med tillfredsställelse hälsa föreliggande förslag från kommunikationsministern.

Jag kan inleda mitt anförande med att yrka bifall till utskottets förslag i alla delar och skall bara göra några korta kommentarer med anledning av att riksdagen nu befinner sig i uppbrotsstämning och ledamöterna är beredda att resa hem.

När det gäller reservation I som avgivits av representanter från moderata samlingspartiet och som innebär att man vill bibehålla den nuvarande treåriga kontrollbesiktningen i stället för att genomföra en tvåårig besiktning, är det uppenbart att vi genom att ha minskat besiktningstiden från fem till fyra och till tre år nått ett större mått av säkerhet när det gäller bilarna. Det är därför väl motiverat att redan nu ta steget fullt ut och införa en besiktning av motorfordon redan efter två år. Jag vill erinra om vad detta innebär ur trafiksäkerhetssynpunkt när det gäller bromsar, strålkastare, styrinrättning o. s. v. Behovet av trafiksäkra bilar är så starkt att det finns all anledning att följa Kungl. Maj:ts förslag i detta ärende.

När motionärerna anför att man i stället för en tvåårig besiktning skall bygga bättre vägar och ha typtesiktningar och registreringsbesiktningar av bilar, vill jag bara säga att olyckorna

inträffar i allra högsta grad på de vägar som är bra. Det är inte de sämre vägarna som åstadkommer de flesta olyckorna, vilket vi bör hålla i minnet. Motionärerna säger också att en tvåårig besiktning medför påfrestningar för verkstäder och besiktningsorgan. Jag vill nämna att Svensk bilprovning har tillstyrkt förslaget, och verkstäderna räcker nog till.

Beträffande brandfordonen har sagts att det är överflödigt att dessa skall besiktigas var sjätte månad. Det är klart att man kan ha denna uppfattning, men när man som stöd för den bl. a. åberopar statens brandinspektions remissvar vill jag betona att brandinspektionen inte är till för att besiktiga bilar utan för att klara brandfrågan. Denna myndighet har ingenting att göra med bilarnas säkerhet. Vi har gått på kommunikationsministerns förslag om sex månaders besiktning av brandfordon, därför att vi anser att ingenting bör lämnas oprövat när det gäller att åstadkomma en god trafiksäkerhet.

När det nu sägs att beträffande den tyngre trafiken träffats en överenskommelse på frivillig väg, tycker jag att detta är bra — det är precis vad departementschefen har önskat. Men om inte detta lagförslag hade framlagts och behandlats i tredje lagutskottet med den majoritet som där funnits, är jag inte övertygad om att det gått så lätt att få en frivillig överenskommelse. Det är med andra ord bra att det finns en lagstiftning, men det är ännu bättre om vi slipper begagna oss av den. Ur denna synpunkt tycker jag att det förslag som här föreligger verkligen har gjort sin tjänst redan innan det trätt i kraft.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Alla är vi väl överens om att det är ett angeläget önskemål att transport av skolbarn till och från sko-

Ang. vissa trafiksäkerhetsfrågor

lan bör ske med så små olycksrisker som över huvud taget är möjligt. I propositionen nr 109 redogörs för en del åtgärder i detta syfte som regeringen ämnar vidta. Det är ett steg i rätt riktning, men det återstår åtskilligt att göra, innan man kan anse att förhållandena är tillfredsställande. Utskottet har dock godtagit Kungl. Maj:ts ståndpunkt att i dagens läge ytterligare åtgärder av olika skäl inte kan vidtagas. Jag är inte helt övertygad om att detta verkligen är fallet men har begränsat mig till en reservation på en detaljpunkt, nämligen frågan om minimiålder för framsätesspassagerare vid skolskjutsning.

Departementschefen framhåller att ett barn, som färdas i framsätet på en personbil, löper uppenbar risk att skadas. Utskottet tillägger att det är önskvärt att barn över huvud taget inte färdas i framsätet i detta fall. Utskottet godtar dock Kungl. Maj:ts förslag att sätta en åldersgräns vid tio år så att barn som har fyllt tio år skall få följa med i framsätet. Detta beror på att man vill underlätta skjutsarna. Man har även konstaterat att säkerhetsbälte, som skall vara obligatoriskt för barn i sådant fall, kan användas på tioåringar och äldre. Nu tillkommer emellertid också den störning på föraren som ett litet barn, som ofta är livligt, innebär. Jag har åtminstone velat göra den lilla förbättringen att sätta åldersgränsen vid tolv år. Det är inte någon stor fråga, men det är ett önskemål som jag tycker skulle kunna tillgodoses.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservation IV.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående envar av punkterna A—D samt därefter särskilt avseende punkterna E—G.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande *punkten A* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pettersson, Karl*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 52 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I fråga om *punkten B*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Ang. allmänna vatten- och avloppsanläggningar

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 52 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 44.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de avseende *punkten C* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pettersson, Karl*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 52 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Pettersson, Karl*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 28.

Med avseende å *punkten D*, anförde nu herr talmannen, komme propositioner att framställas först särskilt angående visst avsnitt av utskottets yttrande samt därefter särskilt rörande utskottets hemställan.

Härefter gjordes angående det avsnitt i utskottets yttrande, som å s. 37 började med orden "Såsom departementschefen" och slutade med "väl avpassad", propositioner, först på godkännande av detsamma samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna det förslag till yttrande i förevarande del, som framlagts i den vid punkten D avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Därpå bifölls på särskilda propositioner dels utskottets hemställan i punkten D, dels ock vad utskottet i *punkterna E—G* hemställt.

Ang. allmänna vatten- och avloppsanläggningar

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmänna vatten- och avloppsan-

Ang. allmänna vatten- och avloppsanläggningar

läggningar, m. m., jämte motioner i ämnet.

Genom en den 3 april 1970 dagtecknad proposition, nr 118, vilken hänvisats till lagutskottet och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar,

2) lag om betalningsföreläggande för fordringar på avgifter till huvudman för allmän vatten- och avloppsanläggning.

I propositionen hade framlagts förslag till en ny lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar. I likhet med nuvarande lag från år 1955 grundade sig lagförslaget på offentligrättsliga regler. I fråga om taxa och avgifter innebure förslaget, att huvudmannen vore skyldig att antaga en taxa som angäve vilka avgifter som skulle utgå för anläggningens brukande. Visst utrymme gäves för avtal mellan huvudman för va-anläggning och anläggningens brukare. Avtal kunde träffas om sådan va-fråga som icke reglerades genom de allmänna bestämmelser eller den taxa som huvudmannen hade antagit.

Enligt förslaget skulle det inrättas en central nämnd, statens va-nämnd, med uppgift att pröva tvister mellan huvudman och fastighetsägare om va-förhållanden. Talan mot nämndens beslut finge fullföljas hos vattenöverdomstolen.

Den nya lagen föresloges träda i kraft den 1 juli 1970.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

A. de likalydande motionerna I: 1189, av herr *Hansson m. fl.*, och II: 1396, av herr *Johansson* i Norrköping *m. fl.*,

B. de likalydande motionerna I: 1190, av herr *Olsson, Ernst*, och herr *Hansson*, samt II: 1397, av herr *Larsson* i Luttra *m. fl.*,

C. de likalydande motionerna I: 1210, av herr *Andersson, Ingvar, m. fl.*, och II: 1418, av herr *Wennerfors*.

I motionerna I: 1210 och II: 1418 hade yrkats, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 118 skulle besluta

1) om den uppdelning av ärendena på va-nämnd och fastighetsdomstol, som angivits i motionerna,

2) avslå förslaget till lag om betalningsföreläggande för fordringar på avgifter till huvudman för allmän vatten- och avloppsanläggning,

3) att lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar skulle träda i kraft den 1 januari 1971.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 1190 och II: 1397, såvitt avsåge frågan om avgiftsskyldighetens inträde, antaga 9 § i det vid propositionen nr 118 fogade förslaget till lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar (va-lag);

B. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 1190 och II: 1397, såvitt avsåge avgiftsskyldighet vid överlåtelse av fastigheter, antaga 11 § i förslaget till va-lag;

C. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 1190 och II: 1397, såvitt avsåge anmälningsplikt till huvudman för installationsarbete för vilket byggnadslov ej erfordrades, antaga 17—20 §§ i förslaget till va-lag;

D. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 1210 och II: 1418, såvitt avsåge uppdelning av ärendena på va-nämnd och fastighetsdomstol, antaga 36—54 §§ i förslaget till va-lag;

E. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 1210 och II: 1418, såvitt

Ang. allmänna vatten- och avloppsanläggningar

avsåge frågan om tidpunkten för valagens ikraftträdande, antaga punkt 1 i övergångsbestämmelserna i förslaget till va-lag;

F. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 1190 och II: 1397, såvitt avsåge övergångsbestämmelser beträffande installatörsrättigheter, antaga övergångsbestämmelserna i förslaget till va-lag i de delar som ej omfattades av hemställan under E;

G. att riksdagen måtte antaga förslaget till va-lag i de delar som ej omfattades av hemställan under A—F;

H. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 1210 och II: 1418, såvitt däri yrkats avslag på förslaget till lag om betalningsföreläggande för fordringar på avgifter till huvudman för allmän vatten- och avloppsanläggning, antaga detta lagförslag;

I. att motionerna I: 1189 och II: 1396, i vad de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet uttalat, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

J. att motionerna I: 1190 och II: 1397, i vad de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits, vid D i utskottets hemställan, beträffande frågan om va-nämndens kompetensområde, av herrar *Ebbe Ohlsson* (m), *Ernulf* (fp) och *Hedin* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under D hemställa, att riksdagen måtte *dels* med avslag på motionerna I: 1210 och II: 1418, såvitt avsåge uppdelning av ärendena på va-nämnd och fastighetsdomstol, antaga 36—54 §§ i förslaget till va-lag, *dels* i anledning av motionerna som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört rörande va-nämndens kompetensområde.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! I tredje lagutskottets utlåtande nr 54 behandlas förslag till ny lag om vatten- och avloppsanläggningar. Enligt förslaget skall bl. a. inrättas en central nämnd, statens va-nämnd, med uppgift att pröva tvister mellan huvudman och fastighetsägare om va-förhållanden. Talan mot nämndens beslut får fullföljas hos vattenöverdomstolen.

I en reservation av herrar Ebbe Ohlsson, Hedin och mig uttalar vi den uppfattningen att de flesta av dessa frågor i vanlig ordning borde kunna prövas av domstol, fränsett taxor m. m., som va-nämnden lämpligen bör bedöma. Eftersom de domstolar som närmast skulle komma i fråga, vattendomstol eller fastighetsdomstol, för närvarande är under utredning och man väntar sig en sammanslagning av dessa domstolar vilken skulle medföra att de blir utplacerade i varje län och får lokal anknytning, har vi emellertid godtagit propositionens förslag i dagens läge.

Reservationen är till sitt innehåll närmast ett särskilt yttrande. Vi anser att det bör övervägas att i framtiden lägga ifrågavarande uppgifter på domstol, varvid den nya fastighetsdomstolen synes vara lämpligaste forum.

Under dessa förhållanden, herr talman, ställer jag inget yrkande i frågan.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan (1959: 612);

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tvångsförvaltning av bostadsfastighet, m. m.; och

nr 57, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande och memorial:

nr 46, i anledning av motioner om åtgärder för att bereda de äldre samsällsättning och trygghet, om förbättring av folkpensionärernas ställning i samhället, om en kartläggning av åldringarnas förhållanden m. m. samt om utredning angående de äldres situation; ävensom

nr 48, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 141, angående tilläggsstat II och tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1969/70.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i förevarande memorial hemställt.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 142, angående statsregleringen för budgetåret 1970/71.

Jämväl beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan, varefter memorialet företogs till avgörande punktvis.

Punkterna 1 och 2

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—16

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 17 och 18

Lades till handlingarna.

Punkterna 19 och 20

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 264, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte motioner i ämnet;

nr 266, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1952: 98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1969: 36) om telefonavlyssning vid förundersökning angående grovt narkotikabrott m. m., dels ock motioner om översyn av bestämmelserna om telefonavlyssning; samt

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte i ämnet väckta motioner.

Anmäldes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 265, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1909: 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 45 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 298, till Konungen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen (1958:295) om sjömansskatt, m. m. jämte motion.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 299, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1970/71, m. m., jämte motioner; och

nr 300, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1951:790) om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. jämte motioner.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vardera av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 314, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa trafiksäkerhetsfrågor, jämte motioner i ämnet, dels motioner om ordningsregler vid transport av skolbarn m. fl.;

nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar, m. m., jämte motioner i ämnet;

nr 316, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan (1959:612); och

nr 317, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om

tvångsförvaltning av bostadsfastighet, m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsullåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 319, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1969/70 i vad avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 320, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1970/71 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar, m. m.;

nr 321, angående tilläggsstat II och tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1969/70;

nr 322, angående statsregleringen för budgetåret 1970/71; och

nr 323, med överlämnande av riksstat för budgetåret 1970/71.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till

dels riksdagens skrivelse, nr 329, till Konungen angående val av en ledamot av styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond med suppleant;

dels ock riksdagens förordnanden:

nr 330, för herr Johan Lennart Holm att vara ledamot av styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond; samt

nr 331, för herr Ragnar H:son Bentzel att vara suppleant i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond.

Anmäldes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 332, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om besvär över beslut av riksdagens organ;

nr 333, till styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond angående verkställd granskning av stiftelsens verksamhet och förvaltning under år 1969;

nr 334, till fullmäktige i riksbanken angående flyttning till Skövde av riksbankens avdelningskontor i Mariestad;

nr 335, till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående riksdagstrycket;

nr 336, till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående utnyttjande av ADB i riksdagsarbetet;

nr 337, till Nordiska rådets svenska delegation angående vissa anslagsöverskridanden m. m.;

nr 338, till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor i anledning av skrivelse från Nordiska rådets svenska delegation angående vissa anslagsöverskridanden m. m.;

nr 339, till Konungen angående regleringen för budgetåret 1970/71 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.;

nr 340, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående regleringen för budgetåret 1970/71 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.; samt

nr 341, till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående regleringen för budgetåret 1970/71 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes allmänna beredningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 342, till Konungen i anledning av motioner om åtgärder för att bereda de äldre sysselsättning och trygghet, om förbättring av folkpensionärernas ställning i samhället, om en kartläggning av åldringarnas förhållanden m. m. samt om utredning angående de äldres situation.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 46 bifölles även av andra kammaren.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag.

Herr TALMANNEN anförde:

Jag får meddela, att jag efter samråd med andra kammarens talman beslutat, att höstsessionen skall ta sin början fredagen den 16 oktober kl. 11.00. Vidare får jag meddela, att vid vårsessionens slut ojusterade protokoll framläggs till godkännande torsdagen den 11 och fredagen den 26 juni 1970.

Härefter yttrade herr TALMANNEN: Ärade uthålliga kammarledamöter! Den nu avslutade vårsessionen måste betecknas som mycket arbetskrävande, och dess slut kan karakteriseras som hektiskt. I själva verket har kammaren denna gång haft fler plenitimmor än någonsin tillförne. Att nu under tvåkammarriksdagens sista arbetsår klaga på sena propositioner tjänar inte mycket till. Min årliga jämmer i detta hänseende har varit helt utan effekt, och jag får därför med fullt förtroende överlämna den fortsatta klagovisan till den man som kommer att föra klubban i den 350-mannaskara som kommer att utgöra den nya riksdagen, i den förhoppningen att arbetsbelastningen där kommer att bli mer jämnt fördelad. Att infriandet av den förhoppningen också kommer att fordra stor självdisciplin av

riksdagens då talrika ledamöter är självklart, men när det blir fler i samma kammare kommer detta kanske att framstå såsom en naturnödvändighet.

Kammarens ledamöter går nu mot en kort och välförtjänt viloperiod, som emellertid snart kommer att efterträdas av en av allt att döma intensiv valkampanj. Må det tillåtas en gammal man att uttala den förhoppningen att denna valstrid kommer att kännetecknas mer av saklighet än av överord. De tider vi genomlever — och som vi kan se fram emot — är så pass tyngda av allvar och svårigheter att allas vårt ansvar måste kännas större än på länge. Om vårt land skall kunna komma till rätta med de ekonomiska problem som vi nu har att kämpa med och som belysts i dagens debatt, fordras enligt min blygsamma mening att valstriden inte alltför mycket vidgar klyftorna. Sannerligen kommer en samverkan av alla goda krafter till slut att fordras.

Det kan väl knappast begäras av mig, hur opartisk jag än bör känna mig när jag sitter i den här stolen, att jag skall önska samtliga partier framgång i årets val. Men vad jag däremot kan önska dem — och framför allt deras främsta män — är att de efter genomförd valstrid med gott samvete skall kunna säga att de satt landets intressen före mera kortsynta taktiska synpunkter.

Ärade kammarledamöter! Jag uttalar ett varmt tack till mina talmanskolleger

för deras stöd och hjälp och min stora uppskattning för alla våra hängivna och arbetstyngda medarbetare i kansliet och också ett varmt tack till kammarens ledamöter för det enligt min mening friktionsfria samarbete med dem som förunnats mig. Väl mött den 16 oktober.

Detta tal besvarades av herr **ERICSSON, JOHN**, i följande ordalag:

Herr talman! Kammarens ledamöter tackar sin talman för de vänliga ord som riktades till oss. Vi tackar talmannen för det sätt på vilket han har utövat ledarskapet för vårt arbete. Vi önskar slutligen att herr talmannen måtte få en sommar med vila och vederkviceise.

Vi tackar!

Herr talmannen förklarade — under förutsättning att ej andra kammaren i något ärende stannade i sådant annat beslut än första kammaren som föranledde sammanjämkning eller gemensam votering — årets vårsession för första kammarens del avslutad.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 18.38.

In fidem
Bengt Lambe
/Solveig Gemert